

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO

PROSTORNOG UREĐENJA GRADITELJSTVA I STANOVANJA

Zavod za prostorno planiranje

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

Ministar:

mr.sc. Marko Širac, dipl.ing.

Ravnatelj Zavoda:

Matija Salaj, dipl.ing.arh.

Zagreb, svibnja 1999.

Nakladnik:

Republika Hrvatska

Ministarstvo

prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja

Zavod za prostorno planiranje

Za nakladnika:

mr.sc. Marko Širac

Glavni urednik:

Matija Salaj

Graficki i tehnicki urednik:

Ratko Cimerman

Uredništvo:

tekst

Antun Paunovic

Matija Salaj

kartografski prikazi

Ratko Cimerman

Željko Veseli

Lektura:

Mirjana Bobinac

Korektura, oblikovanje i obrada

naslovnice, katografskih prikaza i racunalnog sloga:

Ratko Cimerman

Željko Veseli

Prijevodi:

Marina Denona-Krsnik

Racunalna obrada za fotolite, fotoliti, tisak i uvez:

Tvrtko Greguric, Neven Markulin,

Slobodan Tadic

offset

MARKULIN

Lukavec, Dolenjska 32

Naklada:

3.000 primjeraka, srpnja 1999.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveucilišna knjižnica, Zagreb

UDK 711.24 (497.5)

PROGRAM prostornog uređenja Republike Hrvatske /
(odgovorni koordinator rada: Matija Salaj).

- Zagreb: Ministarstvo prostornog uređenja,
graditeljstva i stanovanja Republike Hrvatske,
Zavod za prostorno planiranje, 1999.
97 str.: ilustr. (24 kartografska prikaza u bojama); 29 cm
Imena autora na str. 78.
Summary; Zusammenfassung str.79.
ISBN 953-97403-1-2

990702003

*Na temelju članka 17. stavka 1. Zakona o prostornom uređenju
("Narodne novine", br. 30/94. i 68/98.)
Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora
na sjednici 7. svibnja 1999., donio je*

**Odluku
o donošenju Programa prostornog uređenja
Republike Hrvatske**

I.

*Donosi se Program prostornog uređenja Republike Hrvatske.
Program prostornog uređenja Republike Hrvatske sastavni je dio ove Odluke
i objavit će se u "Narodnim novinama",
a kartografski prikazi koji su sastavni dio ovog Programa
čuvaju se u ministarstvu nadležnom za poslove prostornog uređenja.*

II.

*Strategije, osnove, programi i drugi planski dokumenti,
čija je obveza donošenja propisana zakonima i drugim propisima,
moraju biti usklađeni s Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske.*

III.

*Danom stupanja na snagu ove Odluke prestaje važiti Odluka o donošenju
Prostornog plana Socijalističke Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 12/89.).*

IV.

*Ova Odluka stupa na snagu osmoga dana
od dana objave u "Narodnim novinama".*

*Klasa: 350-02/97-01/01
Zagreb, 7. svibnja 1999.*

**ZASTUPNICKI DOM
HRVATSKOGA DRŽAVNOG SABORA**

Potpredsjednik Zastupničkog doma
Hrvatskog državnog sabora
Vladimir Šeks, dipl. iur., v.r.

Predgovor

Temeljem usvojene Strategije prostornog uređenja Republike Hrvatske koju je Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora donio u lipnju 1997. godine, Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, sukladno odredbama Zakona o prostornom uređenju, izradilo je Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, kojim se utvrđuju mjere i aktivnosti za provođenje Strategije.

Programom su pobliže određeni osnovni ciljevi razvoja u prostoru, kriteriji i smjernice za uređenje prostornih i drugih cjelina, te prijedlozi prioriteta za ostvarivanje ciljeva prostornog uređenja.

Nadalje, Programom su određene i osnove za organizaciju, zaštitu, korištenje i namjenu prostora, sustav središnjih naselja i sustav razvojne državne infrastrukture, te mjere i smjernice za zaštitu i unapređenje okoliša.

Strategija i Program prostornog uređenja cine jedinstveni dokument prostornog uređenja, kojeg donosi Hrvatski državni sabor.

Program će se po usvajanju obvezno primjenjivati pri izradi svih budućih resornih i sektorskih razvojnih programa, a osobito pri izradi prostornih planova županija, općina, gradova i naselja te prostornih planova područja posebnih obilježja, a u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju.

Program sadrži kartografske prikaze prostora i sustava koji trebaju služiti kao osnova za daljnju razradu putem dokumenata prostornog uređenja i stručnih podloga, uz poštivanje smjernica određenih Strategijom i Programom. Program izdvaja i naglašava prioritete koji su osobito prepoznatljivi u grafičkim priložima, pri čemu projekcije Strategije i dalje

ostaju kao dugoročna orijentacija prostornog razvoja u cjelini i po sektorima.

Ministar

mr.sc. Marko Širac

- 3.3.1. Vodoopskrba
- 3.3.2. Ostali oblici korištenja voda
- 3.3.3. Uređenje režima voda i zaštita od bujica i erozija
- 3.3.4. Zaštita voda i mora od zagađivanja
- 3.3.5. Zaštita mora
- 3.3.6. Mineralne i geotermalne vode Hrvatske
- 3.4. Zbrinjavanje otpada

Sadržaj

1.	Stranica	
Osnovni ciljevi i usmjerenja prostornog razvoja.....	7	
2.		
Stanovništvo i naselja.....	9	
2.1. Stanovništvo i demografske promjene		
2.2. Sustav naselja		
2.2.1. Osnove za razvoj i oblikovanje sustava naselja		
2.2.2. Razvojna osnovica i ciljevi preobrazbe gradskih, prijelaznih i seoskih područja		
2.2.3. Preobrazba gradova i važnijih središnjih naselja		
2.2.4. Planiranje uređenja područja naselja		
2.3. Objekti javnog standarda		
3.		
Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi.....	16	
3.1. Prometni sustav		
3.1.1. Cestovni promet		
3.1.2. Željeznički promet		
3.1.3. Pomorski promet		
3.1.4. Rijecni promet		
3.1.5. Zračni promet		
3.1.6. Telekomunikacijski promet		
3.2. Energetski sustav		
3.2.1. Proizvodni energetski sustavi		
3.2.2. Prijenosni energetski sustavi		
3.3. Vodnogospodarski sustav		
4.		
Gospodarske djelatnosti u prostoru.....	29	
4.1. Šumarstvo i gospodarenje šumama i šumskim zemljištem		
4.2. Poljodjelstvo		
4.3. Industrija i rudarstvo		
4.4. Pomorsko gospodarstvo		
4.5. Turizam		
5.		
Zaštita posebnih vrijednosti prostora i okoliša.....	34	
5.1. Zaštita okoliša		
5.2. Zaštita prirodne baštine		
5.3. Zaštita graditeljske baštine		
5.4. Krajoлик		
6.		
Osnove i smjernice		

za uređenje prostora.....	42
6.1. Osnove za organizaciju, korištenje i zaštitu prostora	
6.2. Smjernice i kriteriji za uređenje prostornih cjelina	
6.3. Mjere i prioriteti za ostvarivanje ciljeva prostornog uređenja	
Kartografski prikazi.....	53-77
7. Organizacija izrade Programa....	78
i Sažeci Strategije.....	79-97
prostornog uređenja Republike Hrvatske na hrvatskom, engleskom i njemackom jeziku	

1. Osnovni ciljevi i usmjerenja prostornog razvoja

Ciljevima prostornog uređenja, gospodarsko-razvojni okvir određen je težnjom Hrvatske da poveća kvalitetu življenja i uravnoteži razvoj svih područja Države, da unaprijedi učinkovitost gospodarstva prilagođenog tržišnim uvjetima te se tako ukljuci u europske razvojne sustave i svjetsku razmjenu.

Ključnu ulogu s gledišta korištenja prostora imaju poljoprivreda, turizam i industrija, a osobito značenje promet i infrastruktura, posebice vodno gospodarstvo zbog višestrukog utjecaja na prostor.

U odnosu na položaj Hrvatske, razvojne i prostorne okolnosti, osnovni ciljevi prostornog razvoja su:

■ (1-1)

Osnažiti prostorno razvojnu strukturu Države, uvažavanjem oblika i morfoloških cjelina nacionalnog teritorija, postojeće mreže naselja i prometno razvojnih koridora te razmještaja resursa pri čemu treba:

- uspostaviti realan policentričan model prostornog razvitka sa snažnijom afirmacijom srednjih i malih gradova, te poticati razvoj središnjih naselja s funkcijama prema stupnju centraliteta, osobito u područjima rijetke naseljenosti, velikih udaljenosti između naselja i na područjima izvan glavnih prometno-razvojnih koridora,
- unaprijediti uvjete života kvalitetnom unutarnjom organizacijom naselja, osobito s gledišta razmještaja funkcija i pokrivenosti prostora potrebnom infrastrukturom,
- težiti uravnoteženom razvitku razvojem gospodarstva na citavom prostoru Države i uži područja te pri tome koristiti oblike primjerene osobitostima prostora, a nedovoljno korištene potencijale pažljivo staviti u razvojne funkcije koje će unaprijediti ukupnu prostorno gospodarsku strukturu i stanje čovjekova okoliša,
- kontrolirati i usmjeravati procese litoralizacije jadranske obale i koncentracije stanovništva u nekoliko jaci obalnih centara,
- provoditi mjere za usporavanje rasta velikih gradova uz osnaživanje mreže srednjih i manjih gradova kao

i lokalnih središta radi stvaranja uvjeta za kvalitetan razvoj na svim područjima.

■ (1-2)

Povećati vrijednost i kvalitetu prostora i okoliša, a razvojne ciljeve prilagoditi značajkama prostora, uz isključenje negativnih utjecaja na prostor i okoliš.

Opće ciljeve prostornog razvoja treba usklađivati s posebnim značajkama prostora (pripadnost većim sustavima, osobitost i raznolikost prostornih pojava, razvijenost mreže naselja, povoljan razmještaj gradova) i razvojnim okolnostima (novi geostrateški položaj države, stupanj razvijenosti grana djelatnosti, posljedice rata i posebne razvojne značajke područja), uz uvažavanje procesa tranzicije i naglašene potrebe ubrzanoga gospodarskog razvoja i prometnog povezivanja. Pri tom treba uvažiti povoljan položaj i druge prednosti Hrvatske u europskim i svjetskim relacijama.

Nužan je pažljiv izbor razvojnih programa i tehnologija koje će očuvati kvalitetu prostora i okoliša, a razvoj planirati u granicama prihvatljivog opterećenja prostora, neprihvacanjem zastarjelih i štetnih tehnologija te dosljednim provođenjem načela održivog razvitka.

■ (1-3)

Racionalno koristiti i zaštititi nacionalna dobra, a svrhovito korištenje i namjenu prostora temeljiti na stručnim i znanstvenim osnovama i cjelovitom uvidu u značajke prostora (prirodna i stvorena osnova, pogodnost, ograničenja i osjetljivost prostora za djelatnosti, osobite vrijednosti prostora), usklađeno s europskim kriterijima-standardima, osobito za zaštitu prirodnih resursa i okoliša.

Potrebno je uspostaviti ravnotežu izgrađenih i pretežito prirodnih područja, te osigurati svrhovito korištenje resursa i to prvenstveno:

- racionalnim korištenjem prostora za izgradnju, očuvanjem fizičke i funkcionalne cjelovitosti te kvalitete poljoprivrednog i šumskog zemljišta (spriječiti usitnjavanje areala i osigurati krajobraznu cjelovitost),
- zaštitom vrijednosti prostora, vrijednih prirodnih i stvorenih resursa, očuvanjem biološke raznolikosti te osobito pažljivim korištenjem resursa koji sve više nedostaju ili su sve više ugroženi (čista tla, pitka voda, šumske zajednice i druga).

Osobita pažnja nužna je u korištenju prostora na područjima veće osjetljivosti (seizmicki aktivna područja, hidrogeološki sustavi krša, područja propusnih zaštitnih slojeva vodonosnika, područja klizišta i erozije, i druga) radi uvođenja i primjene posebnih mjera korištenja, ograničavanja gradnje, te obnove i sanacije krajobraza.

■ (1-4)

Uvažiti zajednička obilježja i osobitosti područja, prirodnu cjelovitost, ekološku osjetljivost, razvijenost i ograničenja infrastrukture, turističku atraktivnost i druge značajke pojedinih područja kao osnovu za utvrđivanje zajedničkih kriterija korištenja prostora i razmještaja djelatnosti, u sklopu izrade dokumenata prostornog uređenja i razvojnih programa.

Prilikom uskladenja interesa korištenja prostora treba uzeti u obzir pojačan interes za ulaganja na nekim prostorima (obala, gradovi, prostor uz prometne koridore, zaštićene cjeline) te utvrditi stvarnu vrijednost i visoke standarde uređenja zemljišta koji će osigurati svrhovito korištenje i kvalitetno uređenje prostora.

S ciljem zaustavljanja negativnih demografskih procesa i zapuštanja resursa u slabo nastanjenim i nerazvijenim područjima i područjima s trenutno smanjenim interesom za ulaganja treba utvrditi i provesti poticajne mjere, a u planovima uređenja prostora utvrditi mogućnosti razvoja sukladno stvarnoj prostorno-gospodarskoj strukturi i drugim relevantnim okolnostima.

■ (1-5)

Razvijati infrastrukturne sustave na cijelom području Države sukladno razvojnim potrebama i europskim mjerilima te pri tom postići:

- sigurno i kvalitetno prometno povezivanje svih područja unutar Države i povezivanje s Europom,
- osiguranje opskrbe vodom za sadašnje i planirane potrebe stanovništva i gospodarstva štedeci vodne resurse i čuvajući njihovu kvalitetu te usporedo s razvojem vodoopskrbe osigurati zaštitu voda i mora izvedbom sustava odvodnje i pročišćavanja,
- zadovoljenje energetske potrebe i sigurnost opskrbe proizvodnjom i unutarnjim povezivanjem svih dijelova Države stvarajući energetska cjelinu uz najviši stupanj zaštite prostora i uklapanje hrvatskog sustava u europske energetske sustave,
- bolje i racionalnije korištenje postojećih kapaciteta infrastrukture a sve do sada izgrađeno na optimalan način uključiti u planove daljnjeg gospodarskog i prostornog razvitka,
- jednakovrijednost pristupa ukupnoj infrastrukturi posebice u novim oblicima komunikacija s mogućnošću ravnopravnog sudjelovanja u podjeli informacija i znanja.

Infrastrukturni sustavi moraju zadovoljiti potrebnu sigurnost, neovisnost i fleksibilnost, uz dovoljnu prostornu razvijenost i primjenu posebnih rješenja za pojedina specifična područja ko što su otoci, rijetko naseljena i prirodno osjetljiva područja.

Poseban je cilj planiranjem i izvedbom infrastrukturnih mreža usmjeravati razvoj na određena područja, opremiti naselja, osobito gradove te ostvariti pretpostavke za izgradnju na područjima predviđenim za razvoj naselja i djelatnosti.

■ (1-6)

Osigurati učinkovitost sustava prostornog uređenja te s tim ciljem usavršavati organizacijske, zakonske i druge okvire sustavne skrbi o prostoru i prostornom razvoju, a osobito:

- postići cjelovitost obuhvata svih relevantnih aspekata prostornih zahvata, u svim fazama: priprema dokumentacije, izrada planova i stručnih podloga, realizacija,
- provoditi integralni planski pristup, te izvršiti prijelaz iz dosadašnjeg prostorno planskog ustrojstva u novi određen političko teritorijalnim ustrojem i Zakonom o prostornom uređenju, te novim svjetonazorom u korištenju prostora,
- osigurati preglednost planskih postavki na svim razinama i fazama uređenja prostora, te omogućiti donošenje odluka utemeljenih na potpunom poznavanju učinaka (gospodarski, prostorni, ekološki), uz učešće svih legitimnih subjekata, ovisno o vrsti i razini zahvata u prostoru,
- stručno i organizacijski osposobiti institucije planiranja i provođenja planova te uspostaviti nužnu koordinaciju sudionika u planiranju, pripremi i realizaciji zahvata u prostoru,
- ostvariti kontinuitet djelovanja i omogućiti korištenje relevantnih raspoloživih podataka i spoznaja o prostoru.

■ (1-7)

Usmjeriti prostorno-razvojne prioritete prvenstveno na poboljšanje učinkovitosti u okvirima već izgrađenog i korištenog prostora, te na stvaranje uvjeta za nove programe radi pokretanja gospodarskih aktivnosti i poboljšanja kvalitete života na svim, osobito depopulacijskim područjima.

Prioriteti se posebno odnose na:

- obnovu ratom zahvaćenih područja na način kompleksne obnove i stvaranja uvjeta za povratak stanovništva i obnovu ukupnih funkcija naselja tako da zadovoljavaju sadašnje potrebe i omogućavaju daljnji razvoj u novim uvjetima,
- stvaranje uvjeta za pokretanje i unapređenje gospodarstva uz osnaživanje prometnih funkcija s ciljem zaustavljanja negativnih procesa na depopulacijskim, osobito granicnim područjima i otocima,
- iskorištenje raspoloživih i nedovoljno učinkovitih potencijala prvenstveno na lokacijama i kapacitetima koji mogu bez većih ulaganja dati brze, kvalitetne i višeznačne učinke (luke, postojeće

radne zone, središnja naselja, turistički kompleksi i drugo),

- otklanjanje nedostataka postojećih infrastrukturnih sustava (tehnološki, sigurnosni) i njihova potpuna integracija u sustav Države, te izvedba sustava i segmenata bitnih za uključivanje u međunarodnu razmjenu dobara i bolje povezivanje pojedinih područja Države,
- sanaciju kritičnih mjesta ugrožavanja prostora i okoliša (izgradnja na jadranskom turističkom području, bespravna izgradnja, zaštićena baština, poljoprivredne površine, šume, područja eksploatacija mineralnih sirovina i druga),
- svrhovitu zaštitu interesa obrane u skladu s novim geostrateškim i političkim položajem Države,

U odabiru prioriteta razvojnih programa treba uvažiti višeznačnost učinaka i najsvrsishodnije korištenje prostora s gledišta postizanja razvojnih ciljeva i ostvarenja uvjeta za privođenje planiranoj namjeni kao što su opremanje infrastrukturom, mjere zaštite prostora i okoliša te sanacija razvojem opterećenih i ugroženih prostora.

U provedbi glavnih strateških prioriteta treba odrediti prioritete na lokalnoj razini kao i prioritete u okvirima sektora-resora u skladu s općim prioritetima na državnoj razini te kontinuirano provoditi smjernice uređenja i gospodarenja prostorom u skladu sa Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske i zakonski utvrđenim obvezama svih subjekata, na svim područjima i razinama.

2. Stanovništvo i naselja

2.1. Stanovništvo i demografske promjene

Bitne suvremene demografske promjene u Republici Hrvatskoj s naglašenim nepovoljnim obilježjima i poremećajima (gotovo jednak broj rođenih i umrlih), negativnim procesima i tendencijama u razmještanju, te promjenama broja i strukture stanovništva i domaćinstava zahtijevaju osmišljavanje nove demografske politike i strategije razvitka.

■ (2-1)

Glavni demografski ciljevi i interesi su popraviti buduće demografske prilike u zemlji kako bi demografska sastavnica postala cimbrenik prihvatljivog i poželjnoga cjelokupnoga gospodarskoga, društvenog i prostornog razvitka Hrvatske.

Temeljem ciljeva i prostorno-razvojne politike o sprječavanju prevelike koncentracije stanovništva, ravnomjernijem razmještanju stanovništva, policentričnom razvitku, korištenju komparativnih uvjeta svih dijelova zemlje, te korištenju, zaštiti i obnovi nekih specifičnih dijelova državnog teritorija (ratom zahvaćena područja, otoci, granicna područja, ruralni prostor, brdsko-planinska područja), Država će posebnom politikom i mjerama poticati pozitivno prirodno kretanje stanovništva i provoditi odgovarajuću potrebnu migracijsku politiku, na temelju koje je, dugoročno gledano, moguće očekivati pozitivne demografske promjene u Republici Hrvatskoj.

■ (2-2)

Demografske promjene bi se trebale ocitovati u porastu nataliteta i prirodnog priraštaja, ostvarenja pozitivnog migracijskog salda na razini Države,

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske
1. Osnovni ciljevi i usmjerenja prostornog razvoja

kvalitetnog poboljšanja starosne strukture stanovništva te izvjesnog prostornog preraspmještaja stanovništva. Na razpmještaj stanovništva u Hrvatskoj utjecat ce poticajne mjere nadležnih državnih tijela i drugih institucija. Nužno je kontrolirano usmjeravanje koncentracije stanovništva i useljavanje u velike gradove (osobito Zagreb), te poticanje naseljavanja u srednje i male gradove kao i lokalna središta u slabije

U manjim gradovima i lokalnim središtima potrebno je i moguće uz nužnu i opravdanu potporu Države poboljšati standard i kvalitetu življenja.

■ (2-3)

Mjere za demografske promjene, definirane Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske (ublažavanje i ispravljanje negativnih demografskih tendencija i osiguranje optimalnoga općeg kretanja stanovništva uključujući i prirodno kretanje, migracije te ravnomjerniji razmještaj stanovništva na prostoru Hrvatske) i podržane u zakonima i nacionalnim programima (*“Nacionalni program razvitka demografskog razvitka Republike Hrvatske”, “Zakon o obnovi”, “Zakon o stimuliranju aktivnosti u područjima od posebnoga državnog interesa”, “Nacionalni program razvitka otoka” i “Zakon o otocima”*) provodit će se i u dokumentima prostornog uređenja na svim razinama (država, županije, Gradovi, općine i naselja) koji moraju osigurati potrebne prostorne uvjete s ciljem ostvarivanja poticajnih mjera populacijske politike.

2.2.

Sustav naselja

Razvijanje harmonične hijerarhijske mreže središnjih naselja u cilju razvijanja ujednačenijih životnih uvjeta cjelokupnog stanovništva od bitne je važnosti za Državu. U planiranju mreže i funkcija središnjih naselja polazi se od važnosti tih naselja za razvoj njihovih gravitacijskih područja, kao i njihovog utjecaja na procese urbanizacije i migracija, a koji su temeljni dio politike optimalnoga prostornog razmještaja stanovništva i sveukupnoga ravnomjernijeg i usklađenijega društveno-gospodarskog razvoja Države.

Daljnji razvoj urbanog sustava Republike Hrvatske temelji se na očekivanom i optimalnom stupnju urbanizacije do 2015. godine. (urbane i razvojne transformacije naselja u prostoru sa 75 - 80 % urbanog stanovništva zemlje) koja će biti primjerena planiranoj društvenoj i gospodarskoj razvijenosti.

2.2.1.

Osnove za razvoj i oblikovanje sustava naselja

■ (2-4)

Opredjeljenje za policentricni razvitak Republike Hrvatske temelji se na postojećoj strukturi i sustavu

naselja. Pri tom se određena središta trebaju razvijati zajednički, međusobno povezano i usklađeno unutar metropolitanskih područja, gradskih regija ili kao konurbacija, dijeleći međusobno funkcije svojstvene za odgovarajuće kategorije središnjih naselja.

Bitno je kontrolirati razvitak velikih ili većih gradova koji će i dalje biti izloženi pritisku doseljavanja jer su privlačni prostori zbog raznolikih životnih mogućnosti. Brojnim mjerama treba poticati razvitak nedovoljno razvijenih središnjih naselja (srednjih i manjih gradova) u strateški važnim područjima (osobito u brdsko-planinskim, rijetko naseljenim, pograničnim ili otocnim).

Poticajne mjere trebaju se primjenjivati kroz razvijanje mreže i sustave državnih institucija (uprava, javne službe, financije, sudstvo, vojska, zdravstvo, socijalna skrb, obrazovanje, znanost, kultura, vojska i sl.), i drugo), kroz prostorni razmještaj gospodarskih sustava u nadležnosti države i usmjeravanje financijskog kapitala, zatim kroz dogradnju infrastrukturnih mreža državnog značenja (osobito prometnice) te kroz izradu razvojne studijske i prostorno-planske dokumentacije uređenja prostora u cilju privlačenja ljudi i kapitala.

Razvitak središnjih naselja treba ostvarivati poticajnom investicijskom politikom i decentralizacijom gospodarskih struktura, temeljeno na osiguranju prostornih preduvjeta i izgradnji kvalitetnoga prometnoga, vodoopskrbnog i energetskog sustava u onom opsegu koji će omogućiti planirani razvitak gradova i ostalih važnijih naselja, osobito u gospodarski nedovoljno razvijenim ili demografski ugroženim područjima Republike Hrvatske

■ (2-5)

Planiranje sustava - mreže naselja, treba biti jedan od temeljnih elemenata organizacije prostora. Kroz proces izrade novih dokumenata uređenja prostora, posebno prostornih planova županija i prostornih planova uređenja općina, treba planirati ravnomjerniji i usklađeniji razvitak i razmještaj stanovništva te disperziju stambenih, radnih, uslužnih i rekreacijskih funkcija u srednja i manja gradska središta.

Utvrđivanje osnovice naseljske mreže treba temeljiti na sljedećim postavkama:

- postići uravnoteženu strukturu i oblik razvoja naselja, prostornu raspodjelu stanovništva, radnih sadržaja i drugih funkcija na državnom teritoriju, te uravnotežen razvoj središnjih funkcija, u cilju zadovoljavanja raznolikih potreba stanovništva i poboljšavanja svakodnevne kvalitete života svih građana Hrvatske,
- optimalna urbana mreža treba osigurati ravnomjerniji razvoj u prostoru, smanjenje razlika u

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

2. Stanovništvo i naselja

2.1. Stanovništvo i demografske promjene, 2.2. Sustav naselja, 2.3. Objekti javnog standarda

urbaniziranosti područja, unapređenje fizionomskih obilježja i sadržajne strukture naselja (sukladno s njihovom ulogom u planiranom sustavu naselja) te zaštitu vrijednosti graditeljske baštine, prirodne sredine i okoliša u cjelini,

- nužno je razvijanje ili osnivanje lokalnih žarišta razvitka, kao uporišta za policentricni razvitak mreže gradskih središta,
- treba istražiti i odrediti smjernice i mjere koje će usmjeravati optimalne procese deagrarizacije, urbanizacije i litoralizacije, te isticati regionalna obilježja prostora i naselja,
- dnevne migracije moraju koristiti kao planska mjera u usmjeravanju razvoja gradova i kao cimbenik porasta vrijednosti okolice gradova u procesu suburbanizacije pri čemu je, uređenjem i organizacijom prigradskog prometa oko većih gradova, moguće ublažavati preseljavanje u gradove, te poticati razvitak i urbanizaciju okolice.

■ (2-6)

Sustav središnjih naselja, razvojnih žarišta Republike Hrvatske, treba činiti hijerarhijska i funkcijska mreža naselja, s oko 650 - 750 gradova i važnijih naselja u urbaniziranom i ruralnom području.

Sustav središnjih naselja treba uspostaviti prema sljedećim usmjerenjima:

- status grada u Republici Hrvatskoj trebalo bi steci ukupno oko 150 naselja (naspram danas zakonski određenih 122 grada),
- oko 600 naselja pretežito u ruralnim područjima treba odrediti kao lokalna ili inicijalna razvojna žarišta tih prostora, što ona djelomično već jesu, te ih razvijati državnim stimulativnim mjerama,
- mreža gradova i važnijih naselja mora se razraditi na osnovama strateških i konceptijskih određenja koje država i drugi subjekti moraju sustavno provoditi kroz dugi niz godina i koje će prioritarno operacionalizirati načine prostornog uređenja urbanih i općenito naseljskih prostora.

■ (2-7)

Skladniji razvoj urbanog sustava Hrvatske postići će se poticanjem razvoja gradova određenih velicina i funkcija rada decentralizacijom ili novim razmještajem središnjih funkcija (javne službe i uprava, znanost, školstvo, zdravstvo i socijalna skrb i dr.), sustava Hrvatske vojske i gospodarskih djelatnosti pri čemu treba voditi računa o skladnom regionalnom razvoju temeljenom na poboljšavanju postojećih obilježja urbane mreže i novoj harmoniji većih i manjih gradskih središta provodeći sljedeće smjernice:

- na razini županijskih prostornih planova razraditi novi sustav središnjih naselja / razvojnih žarišta, sukladno s Programom prostornog uređenja

Republike Hrvatske, do razine lokalnih i inicijalnih središta razvoja.

- koristiti sve prirodne i radom stvorene vrijednosti i ljudske potencijale u funkciji ravnomjernijega regionalnog i policentricnog razvitka kao uvjet za optimalni ukupni razvoj i prostornu organizaciju Hrvatske, te alokacijom investicija u proizvodne i infrastrukturne objekte pridonijeti razvitku srednjih i manjih urbanih i razvojnih središta u žarišta razvoja,
- posebnu pažnju treba posvetiti područjima velikih koncentracija stanovništva (prije svega metropolskim i konurbacijskim područjima Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka), kroz kontroliran i usmjeravan razvitak, kroz primjerenu gospodarsku razvojnu politiku i politiku uređenja prostora, kako bi njihov optimalni razvoj bio u skladu s ukupnim urbanim sustavom Hrvatske,
- u urbanoj mreži Hrvatske osobito značenje imaju veća regionalna središta (veći gradovi s 30.000 – 80.000 stanovnika) i regionalna središta (s 15.000 – 30.000 stanovnika) koja treba razvijati s odgovarajućim središnjim i gospodarskim funkcijama. Poticajne mjere treba osobito usmjeriti prema nekim regionalnim središtima (Gospic, Ogulin, Knin, Pakrac, Virovitica, Metković).
- jače poticati razvoj sadašnjih gradova sa 7.000–15.000 stanovnika (u brdsko-planinskim i pograničnim područjima) razvijanjem primjerenih središnjih funkcija i gospodarskih djelatnosti, kako bi oni prerasli u skupinu gradova srednjih velicina (sa 15.000–30.000 stanovnika) tj. u manja regionalna središta,
- osobito poticati razvoj sadašnjih malih gradova s 2.000-7.000 stanovnika, čija se nedovoljna razvijenost ili manjak narocito osjeća u ruralnim područjima Hrvatske i u područjima uz državnu granicu (Ilok, Kostajnica, Glina, Slunj) gdje bi oni trebali postati nositelji svekolikog razvitka svojih gravitacijskih područja,
- u razvoju gradova osobito pažnju usmjeriti na njihovu funkcionalnu strukturu te izbjegavati prenaplašeno funkcionalno usmjeravanje ili specijalizaciju na samo neku djelatnost (osobito u slučaju razvitka turističkih naselja),
- revitalizaciju ruralnih krajeva provoditi aktivnom i pasivnom sanacijom te povezivanjem ruralnih i urbanih gospodarstava te tako osnažiti pojedina područja i ublažiti depopulaciju.

Usmjeravanje procesa urbanizacije ne smije pocivati samo na mreži gradskih naselja, već težište mora biti i na mreži svih tipova lokalnih središta u ruralnim krajevima, osobito u depopulacijskim područjima.

■ (2-8)

Razvitak naselja s posebnim obilježjima i razvojnim značajkama obuhvaća mjere kojima treba ostvariti uvjete za ocuvanje naseljenosti otoka, pograničnih i brdsko-planinskih predjela, gdje i u manjim naseljima treba razvijati odgovarajuće funkcije, vodeći računa o njihovom velikom značenju u obrani i samozaštiti.

Od posebne je važnosti istražiti problematiku pograničnih područja i naselja u njima, a osobito dvojnih gradova i gradova na rijekama prema susjednim državama.

2.2.2.

Razvojna osnovica i ciljevi preobrazbe gradskih, prijelaznih i seoskih područja

■ (2-9)

Razvojna osnovica urbanizacije oslanjat će se samo djelomično na državu kao jednog od sudionika razvojne preobrazbe, koji mora nužno surađivati s nizom drugih, autonomnih sudionika, pri čemu nije poželjno, neovisno o stvarnim tokovima, nametnuti jedan sektor gospodarstva, kao povlašteni razvojni sektor, na kojega se isključivo naslanja urbana (gradska) i ruralna (seoska) strukturna preobrazba. Presudnu ulogu neće imati mehanicka kvantitativna akumulacija stanovnika i dobara na gradskom području nego prvenstveno kvalitativne promjene u suglasju s obilježjima i položajem urbanog ili ruralnog područja u širim, regionalnim sustavima.

Daljnjom usmjeravanom urbanizacijom moraju se ostvariti veće razvojne sposobnosti i otpornosti cjelovitoga hrvatskog društva temeljene na programima ravnomjernije teritorijalne preraspodjele pojedinih elemenata i dobara koja poboljšavaju sveukupnu kvalitetu života, uz istovremeno ostvarivanje programa zaštite krajolika te prirodne i kulturne baštine.

Kroz provedbu navedenih ciljeva usmjerava se i određuje osnovni **pravac razvoja i preobrazbe za svaki tip područja** (gradska, prijelazna i seoska).

■ (2-10)

Preobrazba gradskih područja (obuhvaćaju oko 12% naseljenog teritorija Republike Hrvatske i oko 63% od ukupnog stanovništva u zemlji - 2.840.000 stanovnika) treba biti prvenstveno urbana obnova ili reurbanizacija te aktivna politika povećanja komunalnih i drugih standarda življenja u kojoj su glavni ciljevi odgovarajuća kakvoća života na cjelokupnom (osobito rubnom) gradskom području, tako da se povećava njegova privlačnost u

opcem kontekstu u kojemu i druga razvojna područja (prijelazna urbano-ruralna i ruralna) imaju vlastite vrijednosti i izvore privlačnosti.

■ (2-11)

Preobrazba prijelaznih, gradsko-seoskih područja (obuhvaćaju oko 27% naseljenog teritorija Republike Hrvatske i oko 16% od ukupnog stanovništva u zemlji - 710.000 stanovnika) treba biti širenje i učvršćenje građanskog načina života te nužna infrastrukturna rekonstrukcija s ciljem:

- olakšati tamošnjem pučanstvu pristup društvenim dobrima i institucijama,
- povećati svakodnevnu ekološku i funkcionalnu sigurnost područja,
- poduprijeti i poboljšati osobnu i obiteljsku perspektivu stanovnika tih područja i proširiti mogućnost individualizacije lokalnog načina života.

Poboljšanje općih civilizacijskih uvjeta života i učvršćivanje bitnih elemenata građanskog načina života na njima, moglo bi imati veliku privlačnu snagu kako za skupine koje s tih područja sada žele migrirati na gradska područja tako i za skupine koje su na gradskim područjima ostale marginalne te na prijelaznim područjima vide privlačan i prihvatljiv okvir za život.

■ (2-12)

Preobrazba ruralnih područja (obuhvaćaju oko 61% naseljenog teritorija Republike Hrvatske i oko 21% od ukupnog stanovništva u zemlji - 950.000 stanovnika) treba se temeljiti na revitalizaciji zbog ukupnih civilizacijskih ciljeva i zbog demografske i socijalne iscrpljenosti. Budući da je seosko područje u Hrvatskoj prostrano i uglavnom rijetko naseljeno (osim na nekoliko manjih odsjecaka), ali sa skupinama i pojedincima sposobnim za odgovorniji i poduzetniji razvitak, treba naglasiti sljedeće okolnosti:

- prisutnost posebno vrijednih, nacionalnih ili regionalnih resursa na području te vrijednost područja u nacionalnom pamćenju i tradiciji,
- vrijednost područja u obrambenoj strategiji zemlje,
- infrastrukturna opremljenost područja,
- prisutnost posebnih društvenih skupina ili sudionika navlastito zainteresiranih za revitalizaciju pojedinoga lokalnog područja.

2.2.3.

Preobrazba gradova i važnijih središnjih naselja

■ (2-13)

Prilikom određivanja pravaca preobrazbe potrebno je voditi računa o općoj strukturnoj okolnosti, o stvarnoj razvojnoj sposobnosti i životnoj ponudi svakog grada ili

važnijega središnjeg naselja uvažavajući činjenicu da se sada gradovi nalaze barem na jednom stupnju niže nego što to pokazuje i otkriva njegovo formalno mjesto u hijerarhijskoj mreži središnjih mjesta.

■ (2-14)

Glavni grad Zagreb (oko 16% od svih stanovnika Hrvatske 1991.g., odnosno 770.000 stanovnika s okolicom i Sesvetama) određen je općim kontekstom urbane obnove, odnosno reurbanizacije gradskog područja u cjelini, a posebice rubnih područja. Osim ciljeva izvedenih iz tih općih obveza reurbanizacije, preobrazba glavnog grada ima i dva specifična cilja:

- osnažiti Zagreb kao nacionalnu metropolu i jedno od državnih europskih središta,
- poticati tercijarnu i kvartarnu strukturu djelatnosti vezane na financije, znanost i visoke tehnologije, a smanjivati primarne i sekundarne gospodarske djelatnosti.

■ (2-15)

Makroregionalna središta-veliki gradovi (oko 12% od svih stanovnika Hrvatske 1991.g., odnosno 560.000 stanovnika u gradovima Split, Rijeka i Osijek s okolicama)

i veca regionalna središta i veci gradovi (oko 13% od svih stanovnika 1991.g., odnosno 630.000 stanovnika u gradovima s 30.000 – 80.000 stanovnika s okolicama: Zadar, Karlovac, Pula, Slavonski Brod, Sisak, Varaždin, Dubrovnik, Vukovar, Velika Gorica, Šibenik, Vinkovci, Bjelovar i Čakovec) treba osposobljavati za stvarnu ulogu makroregionalnih (Split, Rijeka i Osijek), odnosno većih regionalnih središta. Preobrazbom se mora potvrditi njihova sposobnost razvoja bez nužne potpore države.

■ (2-16)

Regionalna i subregionalna središta - srednji i manji gradovi (oko 13% od svih stanovnika Hrvatske 1991.g., odnosno oko 710.000 stanovnika u 60 gradova s više od 7.000 do 30.000 stalnih ili ekvivalentnih stanovnika s okolicom - od toga oko 20 regionalnih središta i oko 40 manjih subregionalnih središta) predstavlja skupinu gradova koja se u idućim razvojnim razdobljima treba potvrditi u ulozi nositelja daljnje urbanizacije uz prevladavanje oskudne ponude životnih mogućnosti i nerazvijenosti institucija što umanjuje njihovu privlačnost. Prioriteti izvedeni iz strategije reurbanizacije, te uvrščivanje niza posebnih pogodnosti, kao posljedice specifičnih lokalnih uvjeta života, mogu poslužiti kao izvor posebne privlačnosti, ali i uz nužnu i opravdanu potporu države.

■ (2-17)

Područna i lokalna središta, mali gradovi, općinska središta i ostala razvojna žarišta (oko 27% od svih

stanovnika Hrvatske 1991.g. odnosno 1.290.000 stanovnika u oko 600 razvojnih i inicijalnih središta) cine u fizionomskom i morfološkom pogledu različite skupine gradica, trgovišta i drugih naselja, nositelja razvitka ili inicijalnih žarišta razvitka, treba osposobiti da budu organizatori razvojnih promjena na vecim lokalnim područjima. Kao osnovica njihove transformacije, predlaže se primjerena kombinacija postupaka karakterističnih za programe reurbanizacije, revitalizacije i infrastrukturne rekonstrukcije s ciljem poboljšavanja uvjeta života, uvrščivanja građanskoga životnog stila te osposobljavanja tih naselja za ulogu lokalnih središta.

■ (2-18)

Ostala manja naselja – sela (oko 19% od svih stanovnika Hrvatske 1991.g. u oko 4.400 naselja) još se uvijek nalaze u procesu urbane tranzicije u Republici Hrvatskoj, koji obilježava ubrzani razvitak gradskih žarišta s doseljavanjem seoskog stanovništva u njih. Kako je to civilizacijski proces koji će se i dalje nastaviti, ovu veliku skupinu naselja treba dugoročno ciljano i usmjeravano revitalizirati, pri čemu je moguće razlikovati više tipova prioritetne revitalizacije s obzirom na cimenike koji u njoj sudjeluju:

- revitalizacija važnijih naselja i sela za koje postoji nedvosmisleni javni interes zbog njihove uloge u prostornoj organizaciji hrvatskoga društva,
- revitalizacija naselja i sela gdje je javni interes ograničen samo na potporu u izgradnji minimalne tehničke infrastrukture,
- revitalizacija naselja i sela gdje nije moguće identificirati javni interes i koja ovisi isključivo o autonomnoj motivaciji i vrijednostima lokalnih i privatnih sudionika.

Uvažavajući očekivane ukupne gospodarske razvojne mogućnosti Države, a na temelju Nacionalnog programa obnove i razvitka seoskih naselja (kojeg treba nužno izraditi) bit će moguće obuhvatiti samo dio najvitalnijih sela iz ovog skupa s očekivanjem da se pozitivni učinci kasnije rašire i na ostala naselja.

Dio malih seoskih naselja koja će u budućnosti ostati bez stalnog stanovništva, treba koristiti u funkciji sekundarnog stanovanja te seoskog turizma i rekreacije.

Sustav prethodno navedenih naselja u cijelosti određuje županija svojim planom prostornog uređenja.

2.2.4.

Planiranje uređenja područja naselja

■ (2-19)

Konsolidacija prostora naselja treba se temeljiti na njihovim obilježjima, ocuvanju regionalnih odlika gradova i naselja te na racionalnom planiranju prostornih obuhvata građevinskih područja svih tipova i velicina naselja, sukladno potrebama smještaja stanovništva i gospodarskih djelatnosti u njima.

Osnovni elementi konsolidacije odnose se na tipologiju gradova i naselja, njihovu unutarnju strukturu, prirodne i stvorene uvjete. Stoga treba:

- utvrditi pokazatelje i kriterije kojima mora udovoljiti naselje da bi mu pripao status grada s ciljem dopune Zakona o područjima županija, gradova i općina,
- utvrditi nužni broj i strukturu stalnih stanovnika važnijih naselja (vodeći računa o elitnim razvojnim skupinama i o sociološkim, kulturološkim, psihološkim i gospodarstvenim uvjetovanostima i zakonitostima), koja jesu ili trebaju postati inicijalna žarišta razvitka svoga područja i kroz čiji se razvitak realizira i državna politika urbanizacije,
- stimulativnom financijskom politikom povećati udio u broju i veličini stambenih, radnih, uslužnih i rekreacijskih funkcija u manjim i srednjim gradskim središtima, kako bi utjecali na povoljnija demografska kretanja i cjelokupni razvitak svojeg područja,
- voditi aktivnu politiku uređenja zemljišta i sukladno tome vršiti pravovremene pripreme izrade potrebne dokumentacije, te utvrđivati realne troškove uređivanja građevinskog zemljišta, osobito u gradovima, i ostvarivati objektivnu ekonomsku naknadu za uređeno zemljište i položajnu rentu,
- voditi aktivnu politiku uređenja seoskih naselja s povećanjem stambenih, komunalnih i drugih standarda,
- obnoviti i/ili uređivati povijesna središta gradova i ostalih naselja, kao jedinih mjesta tradicijskog graditeljskog identiteta s funkcijama usluga, kulture, kvartalnih djelatnosti i stanovanja,
- poticati optimalno korištenje postojećih građevinskih područja i zaustaviti njihova daljnja neopravdana širenja.

Prioritet zadovoljenja potreba konsolidacije prostora gradova je urbana obnova postojećih struktura (rekonstrukcijom, sanacijom i sl.) čime treba ocuvati graditeljski identitet povijesnih središta naselja, a dati prioritet održavanju ili uređenju postojećeg stambenog fonda, posebno u vrijednim povijesnim jezgrama i planski izgrađenim područjima.

■ (2-20)

Stambena i druga izgradnja treba se provoditi sustavnim djelovanjem u fazama pripreme i realizacije i to usmjeravanjem prioritarno na dijelove građevinskih područja naselja koja su već opremljena komunalnom

infrastrukturu, te na nedovoljno ili neracionalno izgrađenim dijelovima gradova i naselja (interpolacijom ili dogradnjom i nadogradnjom).

Smjernice za daljnju izgradnju su:

- izgradnja stambenih objekata i objekata društvenog standarda treba biti rezultat organizacije prostora, te programa komunalnog opremanja sukladno dinamici gospodarskog rasta u smislu stalnog i stabilnog rasta životnog standarda i potpunijeg zadovoljavanja osobnih i zajedničkih potreba,
- osiguranje prostora za izgradnju obiteljskih kuća mora se temeljiti na racionalnim gustocama naseljenosti i primjerene tipovima naselja i regionalnim značajkama, a u skladu sa psihološkim, sociološkim, ekološkim i ekonomskim zakonitostima i cinicima,
- aktivnostima ocuvanja i obnove (rekonstrukcija, sanacija) postojećeg stambenog fonda treba davati isto značenje kao i novim stambenim gradnjama (osobito u povijesnim urbanim cjelinama) i treba ih razvijati kao kontinuiranu i programiranu djelatnost.

■ (2-21)

Sistematizacija podataka i izrada Izvješća i Programa unapređenja stanja u prostoru ocjenjuje se jednim od prethodnih stručnih zadataka-podloga za izradu i novelaciju planova uređenja gradova i naselja. Budući da u gradovima danas živi oko 2/3 stanovnika Republike Hrvatske i da se tu stvara gotovo sav društveni proizvod države i kako se u tim prostorima najčešće i najviše sukobljavaju interesi različitih korisnika prostora, potrebno je:

- uz Zagreb u ostalim gradovima, osobito velikim (Rijeka, Split, Osijek) i onim za koje se ukaže potreba osnovati i osposobiti stručne službe, zavode i urede radi planiranja specifične problematike urbanog razvoja, te pripreme i uređenja zemljišta, a osobito vođenja poslova kompleksne obnove,
- kroz poslove i dokumente pracenja stanja i procesa prostornog uređenja prikupiti osnovne podatke i iskazati pokazatelje o planiranim a danas neizgrađenim površinama (različitog vlasničkog statusa i prostornog udjela) namijenjenim za stambenu izgradnju, gospodarske djelatnosti (industrijske, turističke, skladišne, servisne, komunalne zone i sl.),
- intenzivirati sredivanje i ažuriranje evidencija o zemljištu, osobito u građevinskim područjima, s ciljem omogućavanja izrade kvalitetnih planova prostornog uređenja za gradove i ostala važnija naselja,
- ažurirati kartografske i geodetske podloge unošenjem novoizgrađenih struktura po naseljima.

2.3. Objekti javnog standarda

Na temelju prirodnih, gospodarskih, društvenih i kulturnih polazišta i prihvacenih strateških ciljeva u prostoru utvrđuju se mjere i aktivnosti za provođenje strategije razvitka javnih službi (uprava, pravosuđe, prosvjeta, visoko školstvo i znanost, kultura, zdravstvo, socijalna skrb i špost), te udruga gradana, političkih stranaka, vjerskih zajednica i drugih organizacija u svezi s njihovim glavnim obilježjima i svojstvima:

■ (2-22)

Razvitak javnih službi, kao skupine središnjih uslužnih funkcija, slijedit će razvitak i razmještaj njihovih korisnika i time podizati i poboljšavati standard i kvalitetu života stanovništva.

U pojedinim kategorijama središnjih naselja treba razvijati svojstvene javne službe, koje kao središnje uslužne funkcije imaju svoje utjecajno područje i pružaju usluge korisnicima ili je prema njima usmjereno stanovništvo odgovarajućeg gravitacijskog područja. Time će se stvoriti sustav, mreža i hijerarhija pojedinih skupina javnih službi od osobite važnosti za razvijanje sustava središnjih naselja.

■ (2-23)

Sustavno sređivanje središnjih uslužnih funkcija temeljnih skupina javnih službi treba biti u skladu s posebnim planovima razvitka i prema odgovarajućim mjerilima (standardima) za svaku pojedinu skupinu ili podskupinu, odnosno instituciju, uključujući stvarne potrebe i veličinu njihovog utjecajnog i gravitacijskog područja, te i kroz njihovo sustavno sređivanje u okviru hijerarhije naselja u Republici Hrvatskoj

Brojne javne službe Republike Hrvatske određuju zakonske i druge prosječne norme, kriterije i standarde o društvenoj i gospodarskoj prihvatljivosti razvijanja širine i razine njihovih mreža u određenim skupovima središnjih naselja.

S ciljem ostvarivanja optimalnog razvoja i strateških interesa države u područjima demografske ugroženosti, gospodarske nerazvijenosti ili prostorne izoliranosti nužno je te uprosječene norme prilagodivati stvarnim životnim uvjetima.

■ (2-24)

Za sadržaje javnih službi državne uprave, zatim lokalne samouprave i uprave na županijskoj, gradskoj, općinskoj i mjesnoj razini, te djelatnost ostalih upravnih

funkcija, odnosno općih službi i institucija, koje su od posebnog značenja za državu i pojedine jedinice lokalne uprave i samouprave treba osigurati prostorne uvjete rada i razvoja.

Isto tako treba obuhvatiti potrebe vezane na pravosudne funkcije (sudovi, državno odvjetništvo, pravobraniteljstvo, odvjetništvo, javno bilježništvo i drugo).

■ (2-25)

Mreže ustanova za odgoj i obrazovanje, kulturu znanost, odgoj djece predškolske dobi, obavezno osnovno obrazovanje, zatim mreže srednjih škola i uceničkih domova te vjerskih zajednica treba oblikovati u sklopu prostornih planova gradova i općina, te generalnih i urbanističkih planova te za njih osigurati prostor.

U svrhu ostvarivanja strateškog cilja za podizanjem općeg obrazovanja i kulturne razine stanovništva, te kulturnog, umjetničkog, intelektualnog, tehničkog i drugog stvaralaštva, potreban je daljnji razvitak svih vrsta kulturnih, umjetničkih i informacijskih aktivnosti, odnosno odgovarajućih institucija u zemlji (ustanove u kulturi, otvorena ili puka učilišta, muzeji, arhivi, knjižnice i citaonice, kazališta, domovi kulture, kinematografi, kulturne manifestacije, radio i televizijske postaje, umjetničke udruge, izdavačka djelatnost, ustanove tehničke kulture i druge).

U sklopu razvijanja središnjih funkcija većih i velikih gradova treba preispitati ustrojstvo i mrežu visokih učilišta, kao ustanova visoke naobrazbe i nositelja znanstvenoga, visokostrucnog ili umjetničkog rada u cilju bolje dostupnosti visokoškolskog obrazovanja i znanstvenog stvaralaštva sveukupnom stanovništvu zemlje.

Vjerskim zajednicama, koje su jednake pred zakonom i odvojene od države, te koje će slobodno uspostaviti svoje ustrojstvo, treba omogućiti odgovarajuće prostorne preduvjete na razinama prostornih planova niže razine za sadržaje obavljanja vjerskih obreda, osnivanja škola, učilišta, drugih zavoda, te socijalnih i dobrotvornih ustanova.

■ (2-26)

Zdravstvo i socijalna skrb imaju osobitu važnost u sklopu ciljeva za unapređenje kvalitete življenja. Na temelju utvrđene opće strategije hrvatskog zdravstva, planirane reforme zdravstvenog sustava i novoga zdravstvenog zakonodavstva, te prihvacenih temeljnih i globalnih ciljeva u zdravstvu poštujući načela Globalne strategije Svjetske zdravstvene organizacije, u sustavu prostornog uređenja treba stvoriti uvjete za ostvarivanje novog pristupa zdravstvu i provođenja zdravstvene zaštite stanovništva.

Mreža zdravstvenih djelatnosti za koju treba osigurati prostor i uvjete rada obuhvata zdravstvene ustanove u državnom vlasništvu (klinike, kliničke bolnice, klinički bolnički centri, državni zdravstveni zavodi), vlasništvu županija/Grada Zagreba (domovi zdravlja, ustanove za zdravstvenu njegu u kuci, poliklinike, opce i specijalne bolnice, ljekarne, ljecilišta, ustanove za hitnu medicinsku pomoc, zavodi za javno zdravstvo i transfuzijsku medicinu), kao i za značajne specijalne medicinske ustanove u privatnom vlasništvu.

■ (2-27)

Prostor za razvijanje športskih aktivnosti, rekreacije, zabave i odmora treba osigurati svim uzrastima stanovništva. Sustavnim planiranjem treba biti obuhvaćena djelatnost športskih udruga i saveza, organiziranje i održavanje športskih natjecanja i priredbi, obavljanje stručnih poslova u športu, te izgradnja i održavanje športskih objekata i drugih sadržaja i nekretnina za potrebe športa, rekreacije, zabave i odmora stanovnika i drugih korisnika.

Imajući u vidu snažan poticaj za gospodarsku, turističku i društvenu afirmaciju područja u kojima se nalaze specifični športski sadržaji (centri), određeni Uredbom o određivanju građevina od važnosti za Republiku Hrvatsku i Zakonom o športu, treba im posvetiti posebnu pažnju i ubrzati njihovu realizaciju:

- Hrvatski olimpijski centar Bjelolasica (HOC), koji treba pružiti široku lepezu športsko-rekreacijske ponude i sadržaja visoke kategorije, uključivši skijališta,
- automotodrom na Grobnickom polju, s urednim takmicarskim stazama i pratećim sadržajima,
- sustav golf igrališta kao posebne nove i kvalitetne turističko-športske ponude,
- ostali centri za različite oblike športskih aktivnosti (športovi na vodi, konjicki, strelicarstvo i drugi) za koje se ocijeni da doprinose bržem i učinkovitijem razvitku područja ili naselja.

Rekreacijske površine i sadržaji namijenjene stanovništvu treba odrediti prvenstveno na planovima prostornog uređenja razine generalnih, urbanističkih i detaljnih planova, dok će u okviru županijskih i općinskih prostornih planova biti prepoznatljivi veći prirodni kompleksi širega rekreacijskog značaja.

3. Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi

3. 1. Prometni sustav

Prometno povezivanje cjelokupnoga državnog prostora mora se prioritetno ostvariti teritorijem Republike Hrvatske. Zbog velikih troškova realizacije prometne mreže visokog ranga potrebno je prioritete gradnji planirati prvenstveno s gledišta njihovih poticajnih učinaka na sveukupni razvoj područja kroz koja prolaze pojedine dionice te brzog povezivanja s europskim prometnim mrežama.

Održivi i gospodarski opravdan razvoj prometnog sustava Države može se postići programskim usmjerenjem u kojem je prvi razvojni korak primjena tehnologija i sustava kombiniranog prometa, a drugi uvođenje integralnog prometa. Prvi strateški korak prometnog razvoja moguće je ostvariti na postojećim prometnim koridorima i u postojećim gospodarskim okolnostima,

uz razumna ulaganja u prometnu mrežu i prijevozna sredstva te telekomunikacijske sustave.

3.1.1. Cestovni promet

■ (3-1)

Ubrzani razvoj cestovnog prometa od osobite je važnosti za ukupni, a osobito gospodarski razvoj Države i oslanja se na dugorocnu projekciju razvijenosti mreže do 2015. godine kojom se predviđa (sukladno Prijedlogu Strategije prometnog razvitka Republike Hrvatske, 1998.) oko 1820 km autocesta i oko 1350 km brzih cesta.

Program razvoja cestovne mreže obuhvata aspekte cjelovitoga prometnog sustava, u svim komponentama djelovanja te planiranje novih trasa na temelju gospodarskih parametara i drugih relevantnih pokazatelja opravdanosti i realnosti izvedbe u odnosu na:

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

3. Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi

3.1. Prometni sustav, 3.2. Energetski sustav, 3.3. Vodnogospodarski sustav, 3.4. Zbrinjavanje otpada

- izgradnju autocesta i brzih cesta na osnovnim državnim prometnim pravcima, s pripremama za izgradnju alternativnih suvremenih cestovnih veza i u ostalim prometnim koridorima,
- zadržavanje dominacije cestovnog prometa u prostoru Hrvatske zbog prostorne razvedenosti mreže i najprikladnijeg približavanja korisnicima,
- intenziviranje ulaganja u održavanje cestovne infrastrukture kako bi se osigurao puni standard služnosti te postupno rješavanje kritičnih dionica i objekata, prvenstveno na mreži državnih cesta, te na prilaznicama i obilaznicama većih gradova,
- primjenu strožih kriterija zaštite okoliša nego u Europi kako bi se sacuvale prednosti ocuvanosti našeg prostora,
- izgradnju i modernizaciju cesta na otocima, kako bi se postigla njihova bolja unutrašnja povezanost, i ujedno omogućila lakša veza s kopnom, odnosno cestovna komunikacija otoka s ostatkom države,
- poboljšavanje i omogućavanje što lakših ulaganja svim subjektima u održavanje cesta.

U sklopu programa razvoja cestovne mreže treba istražiti i provesti sve potrebne radnje u suradnji sa susjednim državama za cestovne granicne prijelaze.

■ (3-2)

Prioriteti do 2005.g. utvrđeni su s gledišta globalnih ciljeva i aktualnosti stanja. Dopune i promjene prioriteta utvrditi će se u sklopu Strategije cestovnog prometa i Programa mjera za unapređenje stanja u prostoru (na državnoj i lokalnoj razini). Prioriteti su :

- poboljšanje postojeće mreže, osobito na kritičnim dionicama (uvodjenje treće trake, poboljšanje tehničko-tehnoloških obilježja kolničke konstrukcije i drugo), izvršiti rekonstrukcije i reorganizacije prometa prema sadašnjem rangu prometnice kao prelazno razdoblje do puštanja u promet planiranih autocesta i brzih cesta, a pri tom koristiti postojeće koridore,
- izgradnja obilaznica svih većih mjesta na državnim cestama i povezivanje prometno izoliranih područja Države,
- te izgradnja zapocetih i novih dionica autocesta i brzih cesta.

Autoceste :

Zagreb – Macelj (dionice: Jankomir-Zaprešić i Krapina-Macelj)

Zagreb – Gorican (dionica: Hum Breznicki-Varaždin)

Zagreb – Lipovac (dionice: Bregana-Jankomir i Oprisavci-Lipovac)

Zagreb-Sisak

Zagreb – Split (dionica: Bosiljevo-Žuta Lokva-Gospic-Zadar-Šibenik-Split)

Zagreb – Rijeka (dionica: Karlovac-Bosiljevo-Delnice)

Rupe-Rijeka-Crikvenica-Žuta Lokva

Dragonja-Pula-Pazin

Osijek – Ploče (dionice: B.Manastir-Osijek-Kopanica i Metković-Ploče)

Brze ceste:

Karlovac-Slunj-Plitvice-Udbina-Sv.Rok (kritične dionice)

Solin-Klis-Sinj

Trogir-Split-Omiš

Vrbovec-Bjelovar

Virovitica-Slatina

Virovitica-Daruvar-Kutina

Osijek-Vukovar-Vinkovci-Županja

Šibenik-Drniš-Knin-granica RBiH

Zagorska brza cesta: Varaždin-Ivanec-Lepoglava-Krapina

Ostale dionice Podravske BC su prioritete do 2015.g.

■ (3-3)

Ostale mjere i aktivnosti obuhvaćaju radove kojima će se :

- završiti obilaznice oko većih mjesta,
- istražiti potrebu za novim cestovnim prostornim koridorima u pograničnim i područjima od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku,
- osposobljavanje korištenja kombiniranog prometa na pravcu luka Vukovar – luka Rijeka,
- poboljšati opremljenost autocesta s pratećim uslužnim objektima,
- uvesti nove tehnologije / tehnike kombiniranog odnosno gdje je moguće i integriranog prometa,
- istražiti, u suradnji s Republikom BiH, zajedničke cestovne prometne koridore.

U prostornim planovima za državne ceste mora se utvrditi zaštitni negradivi pojas u skladu s propisima i zahtjevima nadležnih institucija za promet, prostorno uređenje i zaštitu okoliša.

3.1.2.

Željeznički promet

■ (3-4)

Planiranje razvoja željeznickog prometa vodi se na dvije razine : povezivanje unutar Države i povezivanje na Europski sustav željeznica. Dugoročna projekcija željeznicka mreže obuhvaća 3100 km javnih pruga, od toga magistralne (dvokolosjecnje) oko 1300 km.

U odnosu na ciljeve razvoja programska usmjerenja su:

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

3. Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi

3.1. Prometni sustav, 3.2. Energetski sustav, 3.3. Vodnogospodarski sustav, 3.4. Zbrinjavanje otpada

- **Unutarnja konsolidacija** željeznickog prometa kojom ce se istražiti i obrazložiti plan razvoja željeznickog prometa (sa stajališta rentabilnosti i korištenja prostora), uvesti nove tehnologije posluživanja roba i tereta završiti izmjenu vuca na svim važnijim pravcima i izvršiti modernizaciju i izgradnju kolodvora i terminala.
- **Povezivanje s europskim sustavom** u sklopu cega ce se verificirati europske pravce na našoj željeznickoj mreži, pospješiti uvjete tranzitnoga željeznickog prometa, primijeniti najviše tehnološko-ekonomsko-ekološke kriterije korištenja željeznickog prometa za potrebe posluživanja Europe.
- **Racionalno korištenje i zaštitu prostora** treba provesti u svim segmentima a posebno kod izvođenja rekonstrukcija ili izgradnje novih objekata. Zahvate treba izvoditi po najvišim tehnološkim, ekonomskim i ekološkim kriterijima i pri tome koristiti postojeće koridore i prostore najviše što se može, sa što manjim zahtjevima za novim površinama.

■ (3-5)

Prioriteti do 2005.godine odnose se na:

- izvođenje generalnog remonta i rekonstrukcija pojedinih kritičnih dionica pruga (Lika, Dalmacija, spoj s Istarskim prugama, buduća Vukovarska luka),
- uvođenje novih tehnologija/tehnika kombiniranog prometa na izgrađenoj i rekonstruiranoj željeznickoj mreži i u postojećim koridorima,
- istraživanje, u suradnji s RBiH, mogućnosti korištenja Unskoga željeznickog koridora za povezivanje Zagreba i Splita,
- istraživanje prostornih uvjeta izgradnje novih teretnih željeznickih terminala, poglavito Vukovar, Karlovac, Krasica,
- korištenje, gdje je moguće, postojeće mreže za javni gradski i prigradski promet.

U skladu s mogućnostima težiti ka realizaciji prioritarnih trasa: pruge visokog stupnja služnosti između Zagreba i Rijeke, drugi kolosijek od Mađarske granice preko Koprivnice, Dugog Sela i Zagreba do Karlovca, odnosno dijelove Karlovac-Oštarije, Škrlevo-Rijeka i Rijeka-Jurdani, Jurdani-Lupoglav, Moravice-Brod na Kupi-Krasica, Knin Split, Knin-Zadar i Perković-Šibenik.

3.1.3.

Pomorski promet

■ (3-6)

U novim uvjetima u kojima se nalazi Hrvatska, razvoj pomorskog prometa treba se osloniti na prednosti koje Hrvatska ima, uz osobitu potrebu boljeg povezivanja otoka, a temeljeno na sustavnom pristupu u sljedećim segmentima:

- **Uređenja luka** treba planirati na razini potreba gospodarstva i prometa u cjelini, te utvrditi prostorne zahtjeve za potrebna proširenja, i modernizaciju. Planiranje razvoja ostalih luka na lokalnoj razini treba uskladiti s općim planovima razvoja priobalja/otoka te izvršiti optimalizaciju mreže luka na temelju koje ce se utvrditi funkcija i značenje pojedinih luka.
- **Uređenje prostora pomorskog prometa** mora se vršiti primjenom odredaba relevantnih zakona, a osobito onih koji reguliraju luke kao dio pomorskog dobra. Kod izvođenja rekonstrukcija ili izgradnje novih objekata, zahvate izvoditi po najvišim tehnološkim, ekonomskim i ekološkim kriterijima, te istražiti međusoban utjecaj prometnih koridora cesta-željeznica-more na relativno uskom prostoru priobalja/otoka
- **Izgradnja i rekonstrukcija postojećih pristana za brze brodske linije**, poglavito za otočna naselja i veće turističke aglomeracije.

■ (3-7)

Prioriteti u izradi dokumenata su:

- strateški plan razvoja svih luka,
- opći razvojni plan za sustav luke Rijeka i Ploče,
- opći razvojni plan za ostale veće luke Pula, Zadar, Šibenik, Split i Dubrovnik,
- opći razvojni plan trajektne mreže (prostorni aspekti).

Treba poboljšati povezanost luka sa zaobalnom prometnom infrastrukturom.

Usporedo s razvojem velike pomorske infrastrukture prioritarno treba poboljšati tehničko-tehnološke osobine brodova i pratećeg luskog posluživanja

3.1.4.

Rijecni promet

■ (3-8)

Projekcija mreže rijecnih luka obuhvata tri velike luke; Vukovar, Osijek i Sisak (ako razvoj gospodarstva /prometa bude zahtijevao, razmotriti i izgradnju rijecne luke Zagreb) i mrežu srednjih i malih luka na glavnim plovnim rijecnim putovima. Mreža plovnih putova iznositi ce oko 1120 km od cega oko 60 km kanal Dunav-Sava (Dunav VI klasa, ostalo IV i/ili Vb klasa).

Daljnji razvoj obuhvata mjere:

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

3. Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi

3.1. Prometni sustav, 3.2. Energetski sustav, 3.3. Vodnogospodarski sustav, 3.4. Zbrinjavanje otpada

- pravno reguliranje statusa granicnih rijeka,
- uređenje već izgrađenih/postojećih rijecnih objekata (luke, kanali, inundacije, ušća, itd.),
- planiranje i izgradnja novih luka, uključivši i novu luku Vukovar kao i kanala Dunav- Sava,
- potrebna istraživanja o ucincima ulaganja u infrastrukturu državnih i međunarodnih plovnih putova, kako bi se preusmjerile pojedine vrste tereta na riječni promet (prvenstveno masovni tereti na veće udaljenosti),
- razvijati turističke aktivnosti na rijekama kao što su riječni jahting, sport i druge,
- izgradnju pravne regulative koja će omogućiti da se i mali gospodarski sustavi uključe u razvoj i korištenje ovog vida prometa (skelarstvo, ribarstvo, šljuncarenje, itd.),
- istraživanja međusobnog utjecaja prometnih koridora cesta-željeznica-rijeka na prostoru Slavonije.

■ (3-9)

Prioriteti se odnose na uvrđivanje statusa granicnih rijeka-plovnih putova sa susjednim državama i primjenu općih međunarodnih zakona o korištenju unutrašnjih plovnih putova.

Na temelju potpisanih međudržavnih ugovora donijeti nacionalne propise koji će regulirati ovo područje prometa.

Prioritetne intervencije su:

- pristupiti čišćenju korita rijeka od posljedica ratnog djelovanja , te obnoviti i modernizirati postojeće kapacitete (plovni putovi, luke, plovila, servisposluživanje),
- započeti izgradnju nove luke Vukovar i kanala Sava - Dunav.

Kod izvođenja rekonstrukcija ili izgradnje novih objekata, zahvate izvoditi po najvišim tehnološkim, ekonomskim i ekološkim kriterijima.

3.1.5.

Zračni promet

■ (3-10)

Projekcija sustava zračnog prometa obuhvaća jednu, po opremljenosti i prometu, primarnu zračnu luku – Zagreb (klase 4E) i 6 sekundarnih (svi 4E klase), te mrežu tercijarnih (2C) i ostalih zračnih pristaništa (1A) ili zračnih pristaništa bez kategorije.

U sljedećem razdoblju samo zračna luka Zagreb ima potrebu za proširenjem i to prvenstveno terminalskih površina. Planira se izgradnja zrakoplovnih luka 2C/1A klase/kategorije/ ili helidroma na području Države, posebno na priobalju i otocima koji su posebno osjetljivi.

Razmatraju se sljedeći mogući lokaliteti za izgradnju zračnih luka (2C kategorije):

- unutrašnjost : S.Brod, Varaždin, Cakovec, Otocac,
- priobalje : Pokrovnik, Sinj, Imotski
- otoci : Rab, Pag, Hvar, Korcula, Vis i Lastovo.

Predlaže se razmotriti mogućnost izgradnje jedne zračne luke za posluživanje više otoka kombiniranim prometom (npr. grupe otoka: Korcula-Mljet-Lastovo i Rab-Pag)

Potrebno je osigurati mogućnost i uvjete za planiranje i izgradnju zračnih luka nižih klasa/kategorija/ na županijskoj ili u nekim slučajevima i na općinskoj razini (1A kategorije), uz uvjet da se temelje na relevantnim gospodarskim programima i opravdanju sa svih gledišta (za sezonske potrebe poljodjelstva, sporta i turizma), te zagovarati otvoreni pristup - odnosno određenu slobodu izgradnje i privatnim kapitalom.

■ (3-11)

Prioriteti obuhvaćaju modernizaciju postojećih kapaciteta i sigurnosne opreme zračnih luka, izradu općeg razvojnog plana zračnih luka Hrvatske te verifikaciju prostornih zahtjeva za zrakoplovnim lukama u priobalju i otocima.

Rekonstrukciju poletno sletne staze u pojedinim zračnim lukama treba izvršiti tek ako nema drugih rezervi proširenja i ako okolnosti nalažu da je takav zahvat opravdan.

■ (3-12)

Uskladenje interesa u prostoru postići će se planiranjem izgradnje ili proširenja zračnih luka koje mora biti uravnoteženo između potreba šire zajednice i ekološko-ekonomskih parametara. U izgradnji klasičnih zračnih luka na otocima mora se uzeti u obzir da je rijec o površinama koje su bitne za gospodarske djelatnosti i time zadržavanje stanovnika otoka, te prvenstveno treba razmotriti mogućnost izgradnje helidroma ili hidrodroma.

■ (3-13)

Osiguranje prostora za interventne helidrome odnosi se prvenstveno na naseljene otoke i prometno izolirana područja Države gdje treba utvrditi optimalne lokacije i druge potrebne elemente uređenja.

3.1.6.

Telekomunikacijski promet

■ (3-14)

Program razvoja telekomunikacijske mreže temelji se na unapređenju već postignutog, relativno visokog stupnja razvijenosti i pratit će dostignuća razvijenih država Zapada.

Treba osigurati kontinuitet dosadašnjih programa i mjera te i dalje primjenjivati i pratiti nove tehnologije komuniciranja uz sljedeće smjernice:

- promijeniti neke odredbe regulative koje onemogućavaju istovremeno izgradnju kabela mreža i cestovne i željezničke infrastrukture,
- pojačati koridore koji Hrvatsku povezuju (kabelski) sa susjednim zemljama (prvenstveno Mađarskom, Italijom),
- istražiti lokaciju zemaljske satelitske stanice (TT i RTV komunikacija),
- izgraditi preostalu mrežu odašiljaca kako bi se pokrivenost teritorija Države što više približila 100% pokrivanju, a kod izgradnje primijeniti tehnologiju odašiljaca bez posada kako bi zahtjevani prostor za instalaciju bio što manji (minimalno zahtjevan).
- kod izvođenja rekonstrukcija ili zamjena postrojenja, zahvate izvoditi po najvišim tehnološkim, ekonomskim i ekološkim kriterijima te koristiti postojeće koridore, a stare mreže zamjenjivati.

■ (3-15)

Prioriteti se odnose na obnovu ratom uništene mreže i integriranje u sustav Republike Hrvatske, zatim na priključenje još nepriključenih mjesta, odnosno povećanje i modernizaciju postojećih kapaciteta. Treba dovršiti magistralnu mrežu svjetlovodnih komunikacija te istražiti i izgraditi mrežu RTV odašiljaca za pokrivanje cijelog područja Republike Hrvatske.

3.2. Energetski sustav

Daljnji razvitak energetskog sektora polazi od postojećeg stanja i okolnosti, predviđenih potreba proizvodnje za opskrbu stanovništva i djelatnosti te težnje da se postigne potrebna sigurnost i europski standardi. Unapređenje postojećih i izgradnja novih energetskih postrojenja pratit će odgovarajući prijenosni sustavi s ciljem sigurnosti opskrbe i uravnoteženja sustava na cijelom teritoriju Države.

3.2.1. Proizvodni energetski sustavi

■ (3-16)

Programske osnove proizvodnje energije polaze od težnje da Hrvatska postigne 90% zadovoljenja potreba iz izvora na vlastitom teritoriju, modernizacijom i proširenjem postojećih te izgradnjom novih kapaciteta. Radi uravnoteženja potrošnje i proizvodnje po područjima, treba izgraditi, prema podacima Ministarstva gospodarstva (PROHES i Strategija energetike Republike Hrvatske), novih 1500 MW do 2010. godine, a do 2020. godine još 600 MW.

Razvoj je određen etapama: prioriteti do 2010. godine, prijelazno razdoblje do 2015. godine u kojem treba osigurati supstituciju za elektrane koje će do tada izaci iz sustava. Dugoročni razvoj treba odrediti prema okolnostima i relevantnim mjerilima u domaćim i svjetskim relacijama.

■ (3-17)

Intervencije na postojećim proizvodnim energetskim postrojenjima odnose se na poboljšanje učinkovitosti postojećeg sustava i to:

- zadržavanje svih postojećih lokacija energetskih objekata (eksploatacijska polja nafte i plina s pripadajućim naftovodima i plinovodima, rafinerije, Jadranski naftovod, hidroelektrane i termoelektrane, dalekovodi i transformatorske stanice),

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

3. Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi

3.1. Prometni sustav, 3.2. Energetski sustav, 3.3. Vodnogospodarski sustav, 3.4. Zbrinjavanje otpada

- kod rekonstrukcije ili zamjene postrojenja, zahvate izvoditi po najvišim tehnološkim, ekonomskim i ekološkim kriterijima uz saniranje i uređenje okoliša elektrane,
- poboljšanje tehnologije i zamjenu energenata gdje je to moguće,
- zadržavanje energetskih objekata koji su nas povezivali sa susjednim zemljama (Slovenija, RBiH, Madarska, SR Jugoslavija).

■ (3-18)

Nova proizvodna energetska postrojenja predviđena su u tri područja: šire područje srednje i sjeverne Dalmacije, šire područje istočne Slavonije, šire područje Zagrebacke i Sisacko-moslavacke županije. Predviđa se izgradnja minimalnih instaliranih snaga 350 MW za termoelektrane, odnosno oko 120 MW za hidroelektrane.

Kapacitete i njihov razmještaj utvrđivat će se sustavno na razini daljnjeg planiranja cjelovite državne mreže kroz strategiju razvoja energetskog sustava uvažavajući potrebe sigurnosti i učinkovitosti. U daljnjim provedbi treba:

- zagovarati otvoreni pristup, odnosno određenu internacionalizaciju izgradnje energetskih postrojenja,
- razmotriti sve predložene potencijalne lokacije za nove energetske objekte uz određenu novelaciju, radi postupka optimalizacije snabdijevanja energijom do 2015.g. i pri odabiru primjenjivati *Kriterije za lociranje termoelektrana i nuklearnih objekata u Republici Hrvatskoj*,
- osigurati nove lokacije za povezivanje/zajedničku izgradnju, prvenstveno hidroelektrana s Madarskom, odnosno s RBiH,
- stvoriti uvjete za korištenje dopunskih izvora na županijskoj ili općinskoj razini,
- osigurati odgovarajuće nadoknade lokalnoj zajednici za energetske objekte,
- izraditi i provoditi nove plinske projekte (*npr. GEA-Gas Energy Adria*, Adria LNG, plinifikacija Dalmacije/ alternacija kopno ili more// podmorskim plinovodom ili plinonoscima//).

Posebnu pažnju treba posvetiti izboru energenata. Hidropotencijali će se ispitati i koristiti (uz postojeće) na rijekama Sava, Drava, i Lika. Treba računati na korištenje plina gdje god je moguće bilo kao domaći ili uvozni energent. Do 2015. godine u Republici Hrvatskoj neće se graditi niti istraživati, odnosno ispitivati mogućnost izgradnje termoenergetskih objekata na ugljen kao i nuklearnih energana.

■ (3-19)

Prioriteti za povećanje proizvodnje odnose se na:

- rekonstrukciju, modernizaciju i proširenje postojećih kapaciteta,
- provođenje mjera štednje,
- smanjenje gubitaka u sustavu,
- racionalizaciju korištenja energenata.

U prvoj fazi treba iznaci optimalan način za povećanje proizvodnje kroz poboljšanje djelovanja postojećeg sustava. U tom cilju treba utvrditi mogućnosti korištenja najpovoljnijeg i dostupnog energenta s gospodarskog i ekološkog gledišta kao i pokrivanje potreba na kritičnim dijelovima sustava.

Za nove objekte treba izvršiti sustavnu pripremu u svim fazama (izbor lokacija, energenata i tehnologija, uz potrebna daljnja istraživanja). S tim ciljem se predviđa:

- izvršiti rekonstrukciju TE-TO Zagreb, TE-TO Osijek, TE Sisak i TE Jertovec,
- završiti započete gradnje (TE Plomin),
- istražiti i na temelju rezultata istražnih radova odrediti najpovoljniju lokaciju za termoenergetske objekte na obalnom području i u Istočnoj Slavoniji,
- istražiti mogućnosti opskrbe plinom i izraditi plan plinifikacije Dalmacije, Istre i Like.

Prioritete izgradnje novih proizvodnih jedinica treba konačno utvrditi u okviru Strategije energetskog razvoja, a moraju biti utemeljeni na gospodarskoj, sigurnosnoj i ekološkoj opravdanosti.

■ (3-20)

Temeljne odrednice za odabir lokacija novih termoenergetskih objekata uvažavaju dosad korištene *Kriterije za izbor lokacija termoelektrana i nuklearnih objekata (Zaključak Vlade Republike Hrvatske, "NN", 78/92.)* i naglašavaju sljedeće prostorno planerske postavke:

- svaki objekt mora zadovoljavati ekološke kriterije u odnosu na dozvoljene emisije štetnih tvari,
- prioritet imaju lokacije koje nisu u konfliktu sa zaštitom prirode i područjima vrijednim za turizam i rekreaciju.

Tijekom gospodarskog i tehnicko-tehnološkog razvoja zahtijeva preispitivanje postojećih kriterija za odabir potencijalnih područja i izgradnju energetskih objekata. Cijeni se potrebnim uvesti dodatne kriterije za odabir i izgradnju, koji proizlaze iz novih razvojnih, gospodarskih i tehnicko-tehnoloških saznanja kao i pojačane skrbi o prostoru i zaštiti okoliša.

Temeljem naređenog za sve lokacije moraju se obaviti dodatne kriterijske provjere u skladu s novouspostavljenim kriterijima. Ukoliko se s gospodarskog gledišta pokažu opravdanim, treba izvršiti uskladenje s novim kriterijima, prvenstveno s eliminacijskim kriterijima, a posebno s onim koji se

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

3. Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi

3.1. Prometni sustav, 3.2. Energetski sustav, 3.3. Vodnogospodarski sustav, 3.4. Zbrinjavanje otpada

odnose na ograničenja koja prozlaže iz režima stroge zaštite.

Posebni kriteriji i obveze s gledišta prostornog razvoja odnose se na:

- ocuvanje vrijednosti prostora za prioritetne djelatnosti područja,
- moguće korištenje ekološki povoljnijih energenata (plin),
- izbjegavanje dodatnog opterećenja već opterećenog prostora,
- prvenstveno otklanjanje konflikata i usklađenje s interesima zaštite prirodne baštine, uz potrebnu valorizaciju krajolika i relevantnih ekoloških komponenata,
- prednost u lociranju imaju devastirani prostori i prostori bez drugih djelatnosti koji bi se izgradnjom termoelektrane sanirali.
- mogućnost za zapošljavanje i gospodarsku dinamiku depopulacijskih područja.

Za konačni izbor treba uvažavati posebnu osjetljivost i nedostatak energije na području dijela Hrvatskoga jadranskog priobalja.

■ (3-21)

Korištenje drugih izvora energije i dopunska rješenja s ciljem poboljšanja ukupnih bilanci i sigurnosti opskrbe, te štednji energije, a obuhvata sustave postavljene u Nacionalnim programima za:

- izgradnju malih postrojenja: sustav malih elektrana (MAHE), suncana energija (SUEN), bioenergija (BIEN), energija vjetra (ENWIND), geotermalna energija,
- programi tehnoloških unapređenja za: korištenje plina (PLINCRO), uvođenje kongeneracijskih postrojenja (KOGEN), uvođenje centralnih toplinskih sustava u naselja (KUEN-CTS), unapređenje toplinske izolacije objekata, povećanje energetske efikasnosti (MIEE).

S gledišta prostornog uređenja i osiguranja uvjeta u prostoru, smjernice za uspostavu sustava malih hidroelektrana za lokalne potrebe treba ugraditi u županijske prostorne planove uz uvažavanje ocuvanja prostora i krajolika te osiguranja potrebnog biološkog minimuma vode i protoka za druge svrhe.

3.2.2.

Prijenosni energetski sustavi

■ (3-22)

Intervencije na postojećim energetskim prijenosnim postrojenjima treba provoditi tako da se

zadrže postojeće građevine i sustavi u već izgrađenim koridorima, a kod izvođenja rekonstrukcija ili zamjena postrojenja, zahvate izvoditi po najvišim tehnološkim, ekonomskim i ekološkim kriterijima (npr. zamjena vodica boljih svojstava kako ne bi trebalo proširivati koridor i drugo).

Treba zadržati sve koridore koji se koriste u povezivanju sa susjednim državama (Slovenija, Mađarska, R BiH, SR Jugoslavija / odnosi se na magistralne elektroenergetske i plinske mreže).

■ (3-23)

Planiranje novih energetskih prijenosnih postrojenja temeljiti na ispitivanju mogućnosti da se tehnološkom zamjenom u postojećim koridorima postigne traženi efekt povećanja prijenosnih kapaciteta sustava, uz provođenje mjera:

- izgraditi i pojačati magistralnu mrežu/vezu prema Mađarskoj,
- izgraditi novu 400 kV mrežu od RHE Obrovac RP Sisak kao novi elektroenergetski koridor,
- u postojećem koridoru Sisak - Ernestinovo - granica SRJ izgraditi novu 400 kV poveznicu,
- proširiti plinsku mrežu u Državi, te u suradnji sa županijama osigurati na županijskoj razini vodenje pojedinih trasa energetskih sustava (osobito plinske mreže koje se predviđaju izgrađivati u plinom još neopskrbljenim područjima/ Istra, Lika, *Dalmacija*).

U izgradnji primjenjivati najrelevantnije ekološke kriterije i koristiti postojeće koridore i prostore što je najviše moguće i težiti što manjem zauzimanju novih površina. U prvoj fazi projektiranja obvezno je predložiti barem dvije mogućnosti vodenja pojedine trase energetskih prijenosnih postrojenja.

■ (3-24)

Prioriteti se odnose na obnovu u ratu razorene mreže i uključivanje u sustav Republike Hrvatske svih dijelova mreže, dovršenje poveznog dalekovoda između Dubrovnika i ostalog dijela mreže Dalmacije te završetak izgradnje dalekovoda prema Mađarskoj.

3.3. Vodnogospodarski sustav

U planovima gospodarenja vodama i korištenja voda nužan je interdisciplinarni pristup. Opskrba vodom ima prioritarno značenje u planovima gospodarstvenih aktivnosti koje se koriste vodom i temelji se na Dugoročnim programu vodoopskrbe. Obaveza i nužnost zaštite voda i mora definirana je Zakonom o vodama i pratećim propisima, a ciljevi i mjere zaštite utvrđeni su Republičkim planom za zaštitu voda i obalnog mora od zagađivanja, koji čine osnovu za brže i smišljenije provođenje potrebnih mjera zaštite.

3.3.1. Vodoopskrba

■ (3-25)

Razvoj vodoopskrbe polazi od potreba osiguranja dovoljne količine kvalitetne vode za stanovništvo i gospodarstvo, s ciljem da svaki stanovnik Republike Hrvatske treba u doglednoj budućnosti biti opskrbljen dovoljnim količinama kvalitetne pitke vode.

U izradi prostornih planova (prvenstveno Prostornih planova županija) treba posebnu pažnju posvetiti ulaznim veličinama i provjeri svih dosadašnjih projekata kojima se obrađuje daljnji razvitak. To prvenstveno podrazumijeva prijeko potrebno međusobno usklađivanje pojedinačnih postavki iz raspoloživih projekata s mjerodavnim dokumentima prostornog uređenja.

Program vodoopskrbe sadržava dvije varijante razvoja za razdoblje do 2000. godine: prva varijanta razvoja ima za cilj dostizanje 90% opskrbljenosti stanovništva javnim vodoopskrbnim sustavima i podmirenje potreba gospodarstva i druga, realnija varijanta, ima za cilj dostizanje 81% opskrbljenosti vodom.

Dimenzioniranje za potrebe stanovništva naselja, gospodarstva i izvanrednih potreba vršiti će se u svim planovima i programima razvoja u skladu s normativima nadležnog resora.

U prostorno planskoj dokumentaciji potrebno je provoditi koncept "održivog" gospodarenja vodama, kao i upravljanja sustavom vodoopskrbe. Zaštitnim zonama izvorišta mora se posvetiti puna pozornost kako bi se očuvala kvaliteta vode.

Nužno je, da komunalna poduzeća, koja upravljaju vodoopskrbnim sustavima, budu osposobljena za pogon i održavanje sustava.

■ (3-26)

Zaštita i korištenje zalihe podzemnih voda u Republici Hrvatskoj treba se temeljiti na razlicitosti vodonosnika u odnosu na:

- način akumuliranja i kvalitete podzemnih voda,
- rubne uvjete vodonosnika i
- rezultirajuće pogodnosti za korištenje u vodoopskrbi.

Danas raspoložive zalihe podzemnih voda mogu podmiriti sve tražene potrebe dugoročnog razvitka vodoopskrbe s tim da njihovo korištenje u većini iziskuje značajnije zahvate, kako radi uključivanja u vodoopskrbne sustave tako i radi provedbe potrebne zaštite.

Kvaliteta vode i pitanja zaštite okoliša daju novu dimenziju upravljanju vodnim resursima. Zahtjevi za većom količinom vode upozoravaju da je potrebno obratiti pozornost na učinkovitiju upotrebu sadašnjih izvorišta vode.

Zbog novih spoznaja o raspoloživim izvorištima bit će potrebna djelomična izmjena pojedinačno zacrtanih koncepcija. To je posebno na vodnom području slivova Drave i Dunava, te na vodnom području sliva Save, budući se mnoga od planiranih rješenja neposredno povezuju uz vodoistražne radove na utvrđivanju optimalnih izvorišta, a koji još do sada nisu provedeni ili se tek nalaze u fazi izvođenja.

Ovo načelo odnosi se i na termalne (mineralne) vode.

■ (3-27)

Prioriteti izgradnje vodoopskrbnih objekata određeni su s ciljem što bržeg postizanja ravnomjernosti vodoopskrbe. Posebnim kriterijima treba riješiti prioritete izgradnje, odnosno istaknuti sve specifičnosti svakog vodnog područja i pojedinačnoga vodoopskrbnog sustava općenito te posebno u odnosu na aspekte:

- akutna ili stalno prisutna nestašica vode i racionalno gospodarenje postojećim sustavom,
- stupanj higijensko-zdravstvene ugroženosti područja,
- stupanj gospodarske razvijenosti područja,
- ekonomičnost ulaganja u vodoopskrbni sustav.

U izradi prostorno planske dokumentacije, posebno PPŽ, treba u postupku određivanja prostornih prioriteta vrednovati svaki od navedenih aspekata te na temelju sveukupne analize donijeti konačne prijedloge.

Kriterij racionalnog gospodarenja postojećim sustavom vodoopskrbe podrazumijeva: rješenje distribucije u okviru

minimuma dopuštenih gubitaka vode, svodenje potrošnje vode na stvarne potrebe komunalnog standarda, prihvatljivi utrošak električne energije i slično. Ovo je naročito važno da postojeći vodoopskrbni sustavi koji imaju značajne gubitke vode smanje te gubitke.

■ (3-28)

Rješavanje vodoopskrbe na ratom razorenim područjima jedan je od prioriteta koji će se provoditi po fazama:

I. faza, obnova ratom razrušenih i oštećenih vodoopskrbnih zahvata, kojima se osiguravaju minimalni zahtjevi za mogućnost življenja i sanitarni standard i održavanje rada gospodarstva,

II. faza razvoja vodoopskrbe prema Dugoročnom programu, uvažavajući prijelazna rješenja postavljena u prvoj fazi, ima za cilj uspostavu normalnog režima vodoopskrbe. Ovo se odnosi na područja koja su bila okupirana i gdje su vodoopskrbni objekti oštećeni ili razoreni.

3.3.2.

Ostali oblici korištenja voda

■ (3-29)

Za energetsko korištenje voda hidroenergetski potencijal hrvatskih voda omogućava izgradnju hidroelektrana s instaliranom snagom 1.500 MW. Od toga, dio energije (20%) s pograničnih vodotoka pripada drugim državama. Oko 50% ovih objekata ima višenamjenski značaj. Tehnički iskoristivi hidroenergetski potencijal malih vodotoka procjenjuje se na cca 100 MW.

Za daljnju izgradnju hidroelektrana u Hrvatskoj odlučujući su činioci: prostorni i ekološki problemi, interesi drugih korisnika prostora, te se u planiranju uzima u obzir činjenica da su najizdašniji hrvatski vodotoci glede hidroenergetskog potencijala pogranični vodotoci (Dunav, Drava, Sava, Mura i Kupa).

Zbog različitih međudržavnih interesa može doći do odgode ili izostanka ostvarenja korištenja dijela vodnih snaga. Zbog svega navedenog realno je očekivati da će se još moći iskoristiti oko 50% raspoloživog potencijala.

■ (3-30)

Prioriteti iskorištenja hidroenergetskog potencijala sa stajališta vodnogospodarskih interesa trebali bi biti višenamjenski objekti: HE Podsused, HE Prečko, HE Drenje, HE Strelečko, VES Brodarci na Kupi, HE Lucica i Barilović na Korani, VS Botovo, VS Novo Virje, VS Barc, VS Donji Miholjac, VS Osijek na Dravi, HE Valici na Rječini, HE Zrmanja na Zrmanji. VS-e na Muri dugoročno su planirane, uz obvezu prethodne izrade

studija podobnosti smještaja i utjecaja na okoliš, kojima će se razriješiti dvojbene lokacije.

Prioritetni, hidroenergetski višenamjenski objekti trebaju se uskladiti s drugim korisnicima prostora, te sa zahtjevima zaštite prostora, a planiraju se kao složeni prostorno gospodarski, infrastrukturni i ekološki sustavi, uključivši sve potrebne pripremne radove i postupke verifikacije koji omogućavaju cjelovit uvid i prosudbu o svrsishodnosti takvih zahvata.

■ (3-31)

Navodnjavanje zemljišta predviđeno je u sklopu programa navodnjavanja koji su u izradi za: područje Osječko-baranjske županije; područje Vukovarsko-srijemske županije; područje Viroviticko-podravske županije; dio područja Požeško-slavonske županije i područje Istarske županije, a planira se izrada cjelovitog programa i za jadranske županije.

Programi navodnjavanja moraju se usuglasiti s ostalim korisnicima prostora, i ugraditi u Prostorne planove županija.

■ (3-32)

Mogućnosti opskrbe vodom ribnjaka uvjet je za daljnji razvoj ribnjakarstva. Raspoložive količine mogle bi se povećati akumuliranjem voda u slivu, no to iziskuje znatno veća ulaganja. Stoga je, predviđeno povećanje ribnjaka na postojećim površinama, a u granicama raspoloživih vodnih količina uz poštivanje mjera zaštite voda. Prema utvrđenim kriterijima moguće je povećanje ribnjakih površina u slivu Save na oko 6.100 ha. Povećanje ribnjakih površina u slivu Drave i Dunava moguće je na cca 3100 ha. U sadašnjim uvjetima realnije je očekivati samo rekonstrukcije ribnjaka uz racionalniju potrošnju vode.

3.3.3.

Uređenje režima voda i zaštita od bujica i erozija

■ (3-33)

Zaštita od poplava u slivu Save ima prioritet u realizaciji planiranih rješenja za ratom oštećene objekte, odnosno objekte u sklopu sustava srednjeg Posavlja čime će se postići visoki stupanj kontrole velikih voda Save i pritoka, zaštititi do traženog stupnja bitni dijelovi riječne doline i omogućiti sigurno iskorištavanje zaobalne cjeline. To se odnosi na:

- kompletiranje retencije Lonjsko polje i ustava Mokro polje, uz uvažavanje interesa zaštićenog objekta prirode te drugih korisnika,
- radove na cvoru Karlovac, VES Brodarci, nasipi uz Kupu i Koranu i prokop Korane s objektima i VES

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

3. Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi

3.1. Prometni sustav, 3.2. Energetski sustav, 3.3. Vodnogospodarski sustav, 3.4. Zbrinjavanje otpada

Lucica; rekonstrukcija savskih nasipa i realizacija HE Podsused,

- izgradnju retencija i akumulacija u slivu pritoka Save i nužne regulacije dijelova rijecnih tokova.

■ (3-34)

Zaštita od poplava u slivu Drave i Dunava odnosi se prioritetno na zaštitu zaobalja, usko vezano s izgradnjom vodnih stepenica. Buduci sustav za zaštitu od poplava sacinjavaju nasipi akumulacija, zaštitni nasipi uz vodotoke izvan vodnih stepenica, te nasipi i objekti za redukciju velikih voda na pritokama.

■ (3-35)

Zaštita od poplava na slivovima Dalmacije slijedi postojeci koncept zaštite od poplava koji se namjerava zadržati i u budućnosti uz dopunu intenziviranja radova na zaštiti slivnih površina od erozije i uređenja bujicnih tokova (biološke i tehnicke mjere zaštite od erozija). Predviđaju se radovi na regulaciji korita, izgradnji nasipa te objekata za prihvat i redukciju velikih voda.

■ (3-36)

Zaštita od poplava na slivovima Primorja i Istre odnosi se na loše stanje izgrađenih zaštitnih sustava, koji štite 13.600 ha poljodjelskog zemljišta, naselja i prometnica te ih treba rekonstruirati i kontinuirano održavati kako bi se postigla adekvatna zaštita tog područja, a postojeći sustavi održali u funkcionalnom stanju. Uspješna rješenja zaštite od poplava postignuta izgradnjom retencija i akumulacija u slivu, planiraju se nastaviti izgradnjom objekata za prihvat i redukciju velikih voda. Uz nužne regulacijske radove i treba poštovati propisane mjere zaštite okoliša.

■ (3-37)

Uređenje bujica i zaštite od erozije treba rješavati sustavno s rješavanjem ostalih zadataka vodno gospodarske djelatnosti na temelju vodno gospodarske osnove.

Zaštita od erozije i uređenje bujica provodit će se prema dokumentu "Dugoročni plan razvoja vodoprivrede Hrvatske od 1986. do 2005. godine" kojim je predviđeno kompleksno uređenje bujicnih slivova i tokova.

Osnovne smjernice za sprecavanje i sanaciju erozije i bujica su:

- izrada vodoprivrednih osnova slivova i dugoročno planiranje zajednickog rješavanja zaštite od erozija sa šumarstvom, poljodjelstvom i drugim zainteresiranim institucijama,
- istraživanje i mjerenje erozijskih pojava na terenu i organizirana izrada i vodenje katastra bujica u sklopu vodnogospodarskog katastra, kao i karte bujicnih tokova i erozija.

Pri rješavanju problema zaštite od štetnog djelovanja poplavnih voda, a naročito zaštite područja vodnih akumulacija, treba prethodno izvesti radove na uređenju bujicnih slivova i zaštitu zemljišta od erozije i osigurati redovno održavanje i iskorištavanje izgrađenih erozijskih sustava i objekata.

Treba insistirati na usuglašavanju stavova šumarstva, poljodjelstva i vodnog gospodarstva.

■ (3-38)

Odvodnja hidromelioracijskih površina odnosi se na postojeće sustave izvedene na 33,5% poljodjelskih površina, 29% dijelom izgrađenih površina i potrebe izgradnje na 37,5 % površina.

Buduci da su u poljodjelstvu nastupile znacajne promjene kroz transformaciju društvenog sektora, to postavke razvoja i uređenja poljodjelskih površina treba izraditi u suradnji s Ministarstvom poljoprivrede i šumarstva. Posebno treba preispitati tla loših karakteristika (u smislu poljodjelske proizvodnje), koja su planirana za melioracije na vecim površinama.

■ (3-39)

Uređenje vodotoka za plovidbu odnosi se na postizavanje kvalitetnih plovni putova u Hrvatskoj pri čemu je potrebno sljedeće:

- regulirati rijeku Save izgradnjom vodnih stuba, i objektima za postizanje Vb klase plovnog puta,
- realizirati planirani višenamjenski kanal Dunav - Sava, kojim se omogućuje veće uključivanje u plovni sustav Podunavlja (dužina planiranog kanala je cca 60 km, a po gabaritima odgovara Vb klasi plovnog puta),
- regulirati rijeku Dravu planiranom izgradnjom vodnih stuba Osijek, Donji Miholjac i Barc,
- regulacijskim radovima na koritu Drave nizvodno od Osijeka postići IV klasu plovnog puta od ušća do Ždalice,

Sve regulacijske zahvate plovni putova treba rješavati na način uvažavanja krajolika i udovoljavanja zahtjeva zaštite okoliša.

3.3.4.

Zaštita voda i mora od zagađivanja

■ (3-40)

Ocuvanje kvalitete voda i zdravlja ljudi glavni je cilj zaštite voda. Utvrđuje se potreba bržeg rješavanja zaštite voda uz novelaciju zakonske regulative i donošenje planova zaštite s jasno definiranim ciljevima i

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

3. Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi

3.1. Prometni sustav, 3.2. Energetski sustav, 3.3. Vodnogospodarski sustav, 3.4. Zbrinjavanje otpada

strategijom djelovanja uvažavajući materijalne i kadrovske potencijale, ekološke, urbane, gospodarske i druge potrebe razvoja.

Prvenstveno je potrebna racionalizacija potrošnje vode uz provođenje sljedećih mjera:

- sacuvati vode koje su još ciste (gornji tokovi, vodotoci u brdskim predjelima, a posebno podzemne vode) kao jedine rezerve za opskrbu vodom, te sanirati ili ukloniti zagađenja uslijed kojih dolazi do ugrožavanja ili zagađivanja vode za pice na postojećim ili planiranim izvorima vode.
- očuvati kvalitetu voda i mora tamo gdje ona zadovoljava propisane kriterije, provođenjem i održavanjem mjera zaštite, kontrolom rada izgrađenih objekata i uredaja za pročišćavanje zagađenih voda, te osigurati poboljšavanje ekoloških funkcija vode i mora tamo gdje su narušene i postizavanje propisane kvalitete za određene namjene postupnom realizacijom cjelovitih programa i mjera zaštite.
- zaustaviti trend pogoršavanja kvalitete podzemnih i površinskih voda i voda obalnog mora tamo gdje je ona narušena i poboljšati je izgradnjom potrebnih uredaja za prethodno pročišćavanje zagađenih voda i izgradnjom barem mehanickog dijela centralnih uredaja.

Kod nove investicijske izgradnje insistirati na provođenju potrebnih mjera zaštite.

■ (3-41)

Provedbu nacela održivog razvitka treba ostvariti zajedničkom politikom razvoja i gospodarenja vodama, posebno zaštite, polazeći od vrednovanja ciljeva razvoja i vrednovanja vodnog dobra.

Razvojni planovi i planovi zaštite okoliša, a posebno voda i mora moraju se međusobno prožimati. Zaštita voda i mora, kao sastavni dio upravljanja i gospodarenja vodama, kao dio "integralnog" uređivanja i korištenja prostora mora poštivati nacelo "integralnog" planiranja, "integralnog" razvoja i upravljanja okolišem i prostorom. To uvjetuje usklađivanja i novelacije vodnogospodarskih osnova i prostornih planova, uvažavajući ciljeve i nacela zaštite voda i mora.

Zaštitu voda treba primjenjivati globalno i kod svakog zahvata ocijeniti utjecaj, ne samo na dio prostora na koji se on odnosi, nego ocijeniti utjecaj na druge elemente i dijelove prostora.

Stupanj zaštite koji treba postići utvrđuje se na temelju kapaciteta prijemnika. Međutim, radi usklađivanja hrvatskih propisa s propisima EU-a s područja zaštite voda, potrebno je izvršiti odgovarajuće izmjene i dopune

propisa Republike Hrvatske kao preduvjet za uključenje u EU.

■ (3-42)

Sustavne mjere za postizanje ciljeva i provedbu općih smjernica odnose se prvenstveno na sljedeće aspekte:

- uklanjati izvore ili uzroke zagađivanja voda, sprecavati i smanjivati zagađivanje na mjestu njegova nastajanja te osigurati i ostvariti pravilno postupanje i konacnu dispoziciju otpada.
- spriječiti nastajanje zagađenja na postojećim i potencijalnim izvorima voda za opskrbu vodom, odnosno malim vodotokovima, gdje uslijed koncentracije zagađenja i ograničenog kapaciteta prijemnika, potrebne mjere zaštite prelaze tehnicke ili ekonomske mogućnosti,
- definirati propisane zone sanitarne zaštite u izvorišnim područjima i uspostaviti utvrđene mjere zaštite na osnovi prijeko potrebnih hidrogeoloških i drugih istraživanja uz puno uvažavanje činjenice da velik dio Republike Hrvatske sacinjava područje krša,
- težiti izgradnji centralnih uredaja za zajedničko pročišćavanje gradskih (komunalnih) i industrijskih otpadnih voda gdje je to moguće te inicirati izgradnju individualnih uredaja za zaštitu tamo gdje nema tehnickog ili ekonomskog opravdanja za izgradnju zajednickog sustava odvodnje s centralnim uredajima za pročišćavanje,
- planovima gospodarenja vodama osigurati povećanje malih protoka voda, odnosno povećanja kapaciteta prijemnika za prijem opterećenja, a kvalitetu površinskih i podzemnih voda i mora treba stalno kontrolirati kao i kvalitetu efluenta kojima se u vode unose zagađenja.

Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi moraju biti usklađeni s interesima obrane.

■ (3-43)

Prioriteti se odnose na izradu operativnih planova za provođenje interventnih mjera u slučaju izvanrednih, obnovu ratom oštećenih i uništenih uredaja i poduzimanje mjera sanacije narocito na zaštitnim zonama izvorišta vode za pice te u krškom području.

3.3.5. Zaštita mora

■ (3-44)

More kao najznacajni obnovljivi prirodni resurs Hrvatske traži sustavnu skrb u planiranju korištenja, i gospodarenja, a zaštita mora ima strateško značenje za održivi razvitak gospodarstva, te kao velik, cjelovit eko-sustav osigurava uvjete kvalitetnog življenja.

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

3. Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi

3.1. Prometni sustav, 3.2. Energetski sustav, 3.3. Vodnogospodarski sustav, 3.4. Zbrinjavanje otpada

Gospodarenje područjem mora temelji se na dokumentima prostornog uređenja. Kroz planove korištenja namjene mora treba uskladiti brojne djelatnosti koje se odvijaju na moru, u podmorju i na obalnoj liniji. Tim planovima treba utvrditi koridore, područja i zone za pomorski promet, luke usluge, nautički turizam, ribolov, marikulturu – akvakulturu, preradu ribe, rekreaciju, šport uz priobalno područje mora i akvatorija, proizvodnju prirodnog plina i nalazišta nafte iz podmorja, proizvodnju soli i dr.

Nezagadenost glavnine cjelokupnog akvatorija Jadranskog mora je njegova nesporna kvaliteta, a veliki volumen mora i povoljna cirkulacija daju cjelokupnom sustavu potrebnu stabilnost koju treba očuvati.

Gospodarenje i zaštita područja hrvatskog Jadrana obuhvaća obalu, epikontinentalni pojas-nacionalne teritorijalne vode do pomorske granice Hrvatske.

■ (3-45)

Medunarodna suradnja od osobite je važnosti buduća da da velik dio hrvatske granice pripada moru. Posebnu pažnju treba posvetiti suzbijanju zagađivanja koje morem dolazi u akvatorij Hrvatske iz susjednih zemalja.

Nužno je zajedno s ostalim državama na području Jadrana provoditi stalne kontrole kvalitete mora i pojačanje mjera zaštite te voditi aktivnu politiku zaštite putem bilateralnih i multilateralnih ugovora i djelovanjem odgovarajućih tijela s ciljem kontrole i sprječavanja zagađivanja.

■ (3-46)

Prioriteti i etapnost mjera za rješavanje zaštite mora proizlaze iz opće postavljenih ciljeva održivog razvitka.

Definiranjem jedinstvene strategije zaštite mora i unapređenjem zakonske regulative treba osigurati preduvjete za racionalno i operativno djelovanje svih subjekata zaduženih za provođenje cjelovitih planova zaštite mora. Razgranicenje prava i odgovornosti pojedinih izvršitelja su preduvjet njihovoga dobrog organiziranja.

Potrebno je izraditi planove zaštite mora radi očuvanja propisane kvalitete i planove sanacije pojedinih ugroženih dionica obalnog mora od zagađivanja s kopna, a posebno na nekoliko kritičnih tocaka povećana zagađivanja registriranih u: Limskom kanalu, kanalu Raše, Plominskom kanalu, luci Rijeka, na području većih gradova, dijela Trogirskog, Kaštelanskog zaljeva i Malostonskog zaljeva, ispred luke Ploče, te ispred Gruža i Župe Dubrovačke i dr. Zaštita mora podrazumijeva i regulaciju i kontrolu plovidbe tankera i drugih brodova, sukladno važećim propisima.

Prioriteti posebne hitnosti podrazumijevaju uklanjanje opasnih zagađivanja i definiranje jedinstvenog monitoringa praćenja stanja kakvoće mora.

3.3.6.

Mineralne i geotermalne vode Hrvatske

■ (3-47)

Mineralne i geotermalne vode Hrvatske predstavljaju izuzetno značajan prirodni resurs Hrvatske kojem treba posvetiti bitno više pažnje i istraživanja a poglavito iznaci optimalne oblike korištenja prvenstveno u gospodarstvu, energetici, zdravstvu i turizmu.

Razmještaj ovog resursa obilježava pripadnost znatno istraženijem Panonskom i manje istraženom Dinarskom području.

Korištenje ovoga obnovljivog resursa treba kontinuirano pratiti s obzirom na očekivani gospodarski razvitak i učinke koji se time mogu postići uvažavajući podatak da su geotermalni gradijenti hrvatskog prostora znatno viši od europskog prosjeka.

■ (3-48)

Poboljšanje i uskladenje zakonske regulative uz oblikovanje odgovarajućih programa od osobite je važnosti buduća da se ovaj resurs istodobno koristi u različite svrhe. Prvenstveno se to odnosi na Zakon o vodama, Zakon o rudarstvu te druge zakone i podzakonske akte koji reguliraju posebne aspekte te posredno dotiču korištenje ovog resursa.

U pogledu osmišljenog korištenja u energetske svrhe relevantne elemente dat će pokrenuti "Nacionalni energetski program za korištenje geotermalne energije"-GEOEN.

Istraživanje i korištenje mineralnih i geotermalnih voda treba biti pod učinkovitom kontrolom Države - nadležnih resora zbog mogućnosti nepovoljnog utjecaja na režime podzemnih voda i općenito zbog očuvanja čovjekova okoliša. Stoga je osobito važno utvrditi realne veličine crpljenja pojedinih ležišta čime će se postići njihovo pravilno i dugotrajno korištenje.

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

3. Infrastrukturni i vodnogospodarski sustavi

3.1. Prometni sustav, 3.2. Energetski sustav, 3.3. Vodnogospodarski sustav, 3.4. Zbrinjavanje otpada

3.4. Zbrinjavanje otpada

Problematika zbrinjavanja otpada obuhvaća zbrinjavanje komunalnog i posebnog (opasnog otpada i nisko i srednje radioaktivnog otpada) i ima osobitu važnost s gledišta zaštite okoliša i prirodnih resursa, ali i nedovoljno sagledano gospodarsko-razvojno značenje.

■ (3-49)

Lokacije za građevine skladištenja, obradivanja i odlaganja otpada utvrdit će se u prostornim planovima na temelju propisanih postupaka.

Zbrinjavanje opasnog otpada ustrojava se na razini Države, neopasnog tehnološkog na razini županije a komunalnog otpada na lokalnoj razini grada ili općine. Otpad će se zbrinjivati na nacelima teritorijalnog i granskog pristupa što znači za područje i za sustave u kojima nastaje otpad, prema vrsti i količini.

Mjere za organizirano i kontrolirano postupanje s otpadom obuhvaćaju:

- smanjenje nastanka otpada,
- mjere korištenja otpada,
- sigurno odlaganje neiskoristivog otpada sa svim prethodnim i pratećim mjerama i postupcima osiguranja od bilo koje vrste štetnog djelovanja.

U sustavu zbrinjavanja opasnog otpada uspostaviti će se nova mreža lokacija prikupljališta (120), skladišta (20) i trajnih odlagališta. Gdje je to moguće treba koristiti postojeća uz mjere poboljšanja tehnologije i sigurnosti.

Prioritet je izgradnja sanitarnih odlagališta (deponija) umjesto neorganiziranih odlagališta koja su danas u upotrebi, s primjenom propisanih mjera sigurnosti i zaštite od štetnog djelovanja na okoliš.

■ (3-50)

Kriteriji i smjernice za utvrđivanje lokacija odlagališta otpada odnose se na vrednovanje ukupnih prostornih značajki (nužna geološka pogodnost terena i ukupna prirodna osnova, ekonomska osnova, društvene okolnosti), a realizaciju treba provoditi uz maksimalno osiguranje ekološke sigurnosti, poštovanje propisa i provođenje javnog postupka procjene podobnosti lokacije i utjecaja na okoliš.

Prednost ostvarivanja u sustavu imat će lokacije:

- na područjima gdje postoji veći izvor otpada,
- na kojima su moguća rješenja smještaja više razina zbrinjavanja (prikupljanje, skladištenje i odlaganje) na istom prostoru,
- na području gdje se utvrde sigurni uvjeti s gledišta hidrologije i hidrogeologije te ostalih aspekata

djelovanja na okoliš a posebno udaljenosti od naselja i drugih funkcija (šport, rekreacija, određene djelatnosti).

Na području svake županije potrebno je utvrditi 4-5 lokacija za prikupljanje i najmanje jedna za skladištenje opasnog otpada. Lokacije za odlaganje utvrdit će se na razini velikih područja – makroregije (4 lokacije).

■ (3-51)

Nisko i srednje radioaktivni otpad (SL. 62/84 i 40/86) pojavljuje se u industriji, energetici, zdravstvu ali i drugim djelatnostima. Republika Hrvatska treba riješiti odlaganje ovog otpada na jednoj lokaciji primjenjujući najsuvremeniju tehnologiju i postupke koji će osigurati trajno odlaganje na siguran način.

Trgovska gora se, na temelju preliminarnih istraživanja, utvrđuje prostorom za izgradnju odlagališta.

Na utvrđenom prostoru treba osigurati uvjete za daljnja istraživanja. Potrebna istraživanja treba nastaviti u skladu s međunarodnim standardima i sudjelovanja javnosti. Isto tako treba utvrditi postupke koji će osigurati partnersku ulogu lokalne zajednice s jasnim uvidom u sve aspekte izgradnje i korištenja ovog objekta (nadzor nad sigurnošću, gospodarske koristi i ograničenja, mogući oblici nadoknade lokalnoj zajednici i sl.).

4. Gospodarske djelatnosti u prostoru

4.1. Šumarstvo i gospodarenje šumama i šumskim zemljištem

Okvir gospodarenju šumama određen je novom šumskogospodarskom osnovom za Republiku Hrvatsku sastavljenoj u skladu s nacelom Helsinške konferencije o zaštiti i uporabi europskih šuma održanoj godine 1993.

Nacelo o trajnosti gospodarenja šumama je definirano kao upravljanje i uporaba šuma i šumskog zemljišta na način i u takvoj mjeri da se održava u šumi biološka raznolikost, sposobnost obnavljanja, vitalnost i potencijal da bi šume ispunile bitne gospodarske, ekološke i socijalne funkcije na lokalnoj i globalnoj razini.

■ (4-1)

Nova osnova gospodarenja predviđa da se godišnji etat ili ukupna godišnja sjeca u svim hrvatskim šumama temelji na nacelu trajnosti i obnovljivosti šumskog resursa. Projekcija razvoja šumskog gospodarenja do godine 2025. pokazuje dugoročno osiguranu trajnost prihoda, uz poboljšanje postojećeg stanja šuma i šumskog fonda.

Prilikom ostvarivanja godišnjeg etata treba smanjiti otpad, poboljšati odnos između tehničkog i ogrjevnog drva u korist tehničkog drva, te poboljšavati zdravstveno stanje šuma.

Od posebnog je interesa zaštita područja šuma i obnova šuma uništenih požarom te održavanje višenamjenske funkcije šuma, kao svojevrsnog infrastrukturnog sustava.

■ (4-2)

Treba jacati ekološku komponentu održivog gospodarenja šumama i pošumljivati nove šumske površine u primorskoj Hrvatskoj, posebno područje krša i područja devastirana tijekom domovinskog rata.

Pri tome treba:

- svaku uništenu šumsku površinu obnoviti pošumljivanjem te utvrditi područja koja se pošumljavaju i to na temelju odnosa: poljodjelstvo-šumarstvo-izgrađeni prostor (osobito na prostoru primorske Hrvatske) i radi zaštitne funkcije šuma (osobito na kopnenom dijelu Hrvatske),
- kontinuirano pratiti stanje šuma te ih kartirati,
- šumama gospodariti na principu potrajnosti u obnovljivom resursu, a preradu drva razvijati kao čistu industriju,
- poticati razvoj urbanog šumarstva radi ozelenjavanja gradskih, rubnih gradskih, seoskih naselja, turističkih područja namijenjenih uljepšavanju izgleda krajolika, rekreaciji i proizvodnji,
- osigurati preventivne mjere zbog sprečavanja šumskih požara organiziranjem gašenja vatre u zacetku, a uzgojnim postupcima postići šume koje se sastoje od domaćih listaca, a manje su zapaljive od borovih kultura.

■ (4-3)

Šumarska politika i šumarsko planiranje kao dio općeg planiranja ima za cilj unapređenje učinkovitog načina korištenja šuma uz uvjet da se koriste sve njene funkcije. Uz korištenje sirovinske funkcije potrebno je koristiti ekološku i socijalnu funkciju šuma.

Šumarsko planiranje treba i dalje temeljiti na nacelu održavanja potrajnosti, prirodnosti i neprekidnog povećanja vrijednosti šuma, te uspostaviti sustave utvrđivanja i sustavnog praćenja vlasničkih odnosa uvažavajući sljedeće preporuke:

- kako bi se šume zaštitile od propadanja potrebno je prijeći na kibernetско uređivanje šuma u smislu praćenja godišnjih promjena, te donositi odluke držeci se nacela po trajnosti,
- neprekidno održavati sklop sastojine; prilikom prenamjene šume za potrebe neke druge namjene investitor snosi troškove podizanja nove šume koja se mora osnivati na zemljištu na kojem nije bilo šume; razvijati urbano šumarstvo kroz znanstveno nastavne programe; u pravilu ne prenamjenjivati šume s vrlo naglašenom ekološkom i socijalnom funkcijom, a posebno zašticene šume,
- pružiti planerima, gospodarstvenicima, donositeljima odluka i lokalnim zajednicama prihvatljive i nove informacije o šumama i bogatstvima šumskih područja.

4.2. Poljodjelstvo

Razvoj poljodjelstva pratit će prirodna obilježja Hrvatske koja se generalno dijele u tri glavne poljodjelsko-ekološke regije: *panonska, gorska i primorsko-mediteranska*, koje se dalje dijele na podregije.

Transformacija poljodjelskog sektora sastavni je dio opredjeljenja Hrvatske u razvijanju gospodarstva utemeljenog na tržišnim nacelima.

■ (4-4)

Temeljni cilj poljodjelske politike je poticanje razvijanja suvremenog, djelotvornog, konkurentnog i poljodjelstva, te učinkovitije proizvodnje poljodjelskih proizvoda, na način koji štiti prirodne potencijale zemlje. Osobito treba koristiti prednost Hrvatske u tome što neka područja raspolazu s nezagadenim tlom, te postoje mogućnosti proizvodnje ekološki čistih poljodjelskih proizvoda (osobito u dijelovima gorske Hrvatske).

Orijentacija i prednost poljodjelstva treba biti u zadovoljavanju potreba zemlje, uključujući i one u ponudi vanjskom tržištu specifičnih primarnih proizvoda i prerade vina višeg stupnja proizvedenih na ekološki povoljan način.

■ (4-5)

Zaštitu i očuvanje poljodjelskog resursa treba provoditi dosljedno i u okviru svih sustava. Zbog rastuće potražnje za tlom i njegovim prirodnim bogatstvima moraju se razriješiti konflikti, i pronaci učinkovitiji načini korištenja i zaštite tla.

S aspekta zaštite tala cilj je omogućiti korištenje tala na "održiv" način. Povezivanje gospodarskog razvitka sa zaštitom i unapređenjem okoliša najbolji je način da se smanje sukobi i ostvare najučinkovitije razmjene i pravilni odabiri.

U budućnosti bi trebalo čuvati i koristiti zemljišta za poljodjelsku svrhu, usklađivanjem interesa svih korisnika prostora. Na temelju tako usklađenih interesa, treba poduzeti sljedeće:

- uključiti u dokumente prostornog uređenja racionalno korištenje poljoprivrednog zemljišta te smanjiti korištenje kvalitetnog zemljišta za nepoljodjelske svrhe,

- sanirati površinske kopove i privesti ih novoj namjeni nakon eksploatacije,
- pojačati druge mjere u području šumarstva, vodnog gospodarstva, energetike i dr., koje posredno utječu na oštećenje zemljišta,
- usmjeravati i poticati proizvodnju zdrave hrane.

■ (4-6)

Korištenje poljodjelskog resursa treba razvijati na razne načine korištenja tla uključivši i podršku tradicijskim obrascima "održivog" gospodarstva, te zaštitu tla s ciljem očuvanja biološke raznolikosti i drugih ekološki povoljnih učinaka.

Određivanjem namjene korištenja tala u poljodjelske svrhe treba uzeti u obzir aspekte zaštite okoliša, demografsku i gospodarsku problematiku te donijeti propise i poticajne mjere kako bi se unaprijedilo "održivo" korištenje i upravljanje tlom. S tim ciljevima potrebno je:

- razviti nacionalne programe koji vode računa o tlu kao prirodnoj osnovi, demografskim promjenama i interesima lokalnog stanovništva te koristiti tehnike koje potiču "održive" načine življenja, a usmjerene su na pojedini ekosustav, slivno područje i planiranje krajolika,
- poboljšati i provesti zakone i druge propise koji podržavaju "održivo" korištenje tla te osigurati provođenje i kontrolu zabrane pretvaranja poljoprivrednog zemljišta u druge namjene uz prethodno utvrđivanje onih kategorija koje se ne mogu prenamijeniti,
- u upravljanje tlom uključiti odgovarajuće tradicijske i autohtone načine korištenja tla te vrijednost tla i ekosustava u pokazatelje gospodarske učinkovitosti.

Potrebno je uvesti novi pristup u utvrđivanju boniteta tla uz uvažavanje svih parametara vezanih uz plodnost i zaštitu tla i pri tom postojećem pedološkom podlogu novelirati i prilagoditi određenoj razini dokumenata prostornog uređenja.

■ (4-7)

Prioriteti djelovanja odnose se na djelotvorniju zaštitu poljodjelskog zemljišta te smanjenje i ograničavanje korištenja kvalitetnoga plodnog zemljišta za nepoljodjelske svrhe. Pri tome treba sprecavati daljnje povećanje izloženosti eroziji i sanirati klizišta na poljodjelskom zemljištu, na temelju važećeg Zakona o poljoprivrednom zemljištu.

S gledišta razvoja djelatnosti i gospodarske komponente osobito je važno:

- zaustaviti degradaciju malih seoskih gospodarstava i depopulaciju vrijednih agrarnih prostora, te poticati povećavanje zemljišnog posjeda,
- bolje iskoristavati postojeće te privoditi svrsi do sada neobrađene i zapuštene poljodjelske površine, što se posebno odnosi na područja od posebnog interesa za državu (npr. ratom razorena područja, obalno područje mora i otoci, pogranična područja, brdsko-planinska područja, te općenito najvrijednija agrarna područja u zemlji),
- selektivno stimulirati određene proizvodnje i razvitak poljodjelstva u određenim područjima uz provedbu prioritarnih mjera sprecavanja degradacije,
- utvrditi mjere i planske instrumente iskorištenja obale mora i drugih vodenih površina te unaprijediti uzgoj akvakultura a posebno osigurati kvalitetu mora i voda za takve namjene.

Primjena rezultata biotehnologije treba biti upotrijebljena u unapređenju postojećih i razvoju novih proizvodnih procesa, a primjena suvremenih i kontroliranih agrotehničkih postupaka (hidromelioracija, agromelioracija, komasacija i drugo) treba doprinijeti proširivanju kvalitetnih poljodjelskih površina i povećanju njihovih proizvodnih doprinosa. Agrotehnicke aktivnosti treba usuglasiti s vodnim gospodarstvom i drugim relevantnim korisnicima prostora.

4.3. Industrija i rudarstvo

U prostorno razvojnoj strukturi Države i pojedinih područja industrija se smatra jednim od ključnih segmenata s težnjom prema modernizaciji, visokim tehnologijama i povezanosti s drugim segmentima gospodarstva.

Glavne smjernice s gledišta prostornog uređenja:

■ (4-8)

Provedba organizacijskih i strukturnih promjena koje obuhvaćaju nabavku modernih tehnologija, uvođenje učinkovite organizacije i rukovođenja, te osvajanje novih tržišta.

U gospodarskoj strukturi Hrvatske postupno treba smanjivati dominaciju bazicne, teške industrije, zatim industrije koja traži velike količine energije, vode i brojnu nekvalificiranu radnu snagu. Prednost trebaju imati one industrije koje imaju komparativne prednosti zemlje: prirodne resurse, položaj, sposobne radnike, tržište, kapital i tradiciju i koje su vezane na ukupnu prepoznatljivu fizionomiju područja.

■ (4-9)

Prostorni razmještaj proizvodnih kapaciteta treba temeljiti na uravnoteženju razvoja uspostavljanjem široke mreže manjih i raznolikih proizvodnih jedinica, i daljnjem razvoju već formiranih velikih i složenih gospodarskih cjelina od posebnog značenja za gospodarstvo Države i većih područja.

U prostornim planovima moraju se odrediti velicina i tip jedinice koja se može locirati u sklopu mješovite namjene, te one koje se mogu locirati samo u posebnoj, gospodarskoj ili drugoj zoni.

U provedbi prostornih planova treba osigurati potrebnu infrastrukturu za gospodarske i druge jedinice a u slučaju da ista postoji provjeriti kapacitet i mogućnosti daljnjeg opterećenja.

Za gospodarsku jedinicu u neizgrađenoj zoni (predviđenoj planom za tu namjenu) mora se osigurati izvedba infrastrukture koja zadovoljava daljnje potrebe planiranog razvoja (proširenja naselja-zone).

■ (4-10)

Odnos industrije i okoliša treba razmotriti i uskladiti već u pripremnim fazama razvojnih programa, studija i analiza te u prostornim planovima.

Priprema i realizacija izgradnje novih te rekonstrukcije postojećih jedinica mora obuhvatiti sanaciju postojećeg stanja ugrožavanja okoliša te provedbu svih mjera za otklanjanje budućih štetnih posljedica po okoliš. Pojedini pogoni se ne mogu locirati u zonama koje su Izvješćem o stanju u prostoru i stanju okoliša određene kao opterećene zone preko granica dopustivog opterećenja.

To se osobito odnosi na korištenje rudnih bogatstava te na velike industrijske komplekse (prehrambena industrija, kemijska, metalna, željezare, energetika, i druge).

■ (4-11)

Prioriteti su preobrazba velikih kompleksa u skladu s tržišnim uvjetima (promjena i prilagodivanje proizvodnih programa), te racionalnije korištenje prostora, a osobito poboljšanje opreme komunalnom infrastrukturom, i unapređenje stanja okoliša.

U planovima treba prioritarno koristiti postojeće zone, a tek po iskorištenju raspoloživog postojećeg prostora planirati nove zone.

Posebnu važnost imaju:

- uređenje i osposobljavanje radno prometnih zona za funkcije slobodnih zona i snažniji udjel u međunarodnoj razmjeni dobara, osobito na javnim

međunarodnim prometnim pravcima te u sklopu luka,

- prilagodivanje gospodarske strukture gradova prostornim uvjetima, osobito izmještaje pogona iz užih urbanih jezgri i s vrijednih obalnih prostora, uz potrebne prenamjene za primjerenije sadržaje,
- zahvati kojima ce se sanirati postojeće stanje, unaprijediti okoliš, te doprinijeti revitalizaciji područja i pokretanju gospodarske dinamike (zapošljavanje, poticajni učinci na razvoj drugih djelatnosti, uređenje i komunalno opremanje zemljišta).

S tim ciljevima treba uspostaviti mehanizme i mjere poticanja i olakšica za područja sa slabo razvijenim gospodarstvom te dodatnih obveza i kriterija za smještaj pogona na područjima veće koncentracije industrije radi poboljšanja stanja i povoljnijih odnosa u prostoru.

■ (4-12)

Rudarstvo se temelji na činjenici da je Hrvatska u rezervama energetske mineralne sirovine relativno siromašna, ali se očekuje da će najnovije aktivnosti na polju istraživanja nafte i plina u području sjeverne i istočne Hrvatske, podmorju i području Dinarida utvrditi nova ležišta tih energenata.

Kako je Hrvatska bogata nemetalnim mineralnim sirovinama za proizvodnju građevinskog materijala osobito gospodarsko značenje imaju:

- arhitektonsko-gradveni kamen koji se javlja na obalnom području Hrvatske a posebno na otocima gdje uz pažljivu eksploataciju može pridonijeti razvoju otoka,
- građevni kamen kontinentalnog dijela u blizini velikih gradova i gradilišta velike infrastrukture radi velikih potreba građevinarstva,
- šljunak u porijecima i drugim lokalitetima u blizini gradova i velike potrošnje radi izgradnje.

Buduci da potrebe obnove i ubrzane izgradnje dovode do povećanja potreba i otvaranja novih eksploatacijskih polja osobito pažnju treba posvetiti prostorima osjetljive grade s gledišta stabilnosti terena, oblikovanja krajobraza i sukoba s ostalim oblicima korištenja prostora.

Svaku eksploataciju treba pripremati u skladu sa zakonima i propisima a osobito s gledišta zaštite okoliša. Posebno su osjetljiva područja pod utjecajem vodnih režima i podzemnim tokovima voda gdje uslijed skidanja površinskih slojeva može doći do ugrožavanja voda i mora. Nužno je najstrožim mjerama spriječiti nekontroliranu i nelegalnu eksploataciju nemetalnih mineralnih sirovina.

Rudarenje je sastavni dio korištenja prostora s velikim utjecajem na prostor i okoliš te je nužno voditi skrb kako

o tržišnim potrebama tako i o uklapanju u prostorne planove s nužnim rješenjem konflikata osobito s poljoprivredom i vodnim gospodarstvom.

Treba razvijati "resursnu osnovu" na razini države, koja bi bila podloga za planerske mjere i donošenje odluka te dosljedno provoditi odredbe *Zakonu o rudarstvu* pri čemu svaki plan-projekt eksploatacije mora sadržavati komponentu sanacije tijekom radova a osobito uređenja prostora nakon završetka eksploatacije.

4.4.

Pomorsko gospodarstvo

Hrvatska u daljnjem razvoju treba bolje i sustavnije koristiti prednosti položaja na Mediteranu snažnijom orijentacijom na turističko i pomorsko gospodarstvo.

■ (4-13)

Pomorsku orijentaciju zemlje treba posebno unapređivati s osloncem na:

- pomorski promet i brodarstvo,
- luko gospodarstvo (uključivši prateće gospodarske djelatnosti i slobodne zone),
- brodogradnju,
- razvoj marikultura (ribarstvo, školjkarstvo).

Gospodarske interese i programe treba pripremati obuhvatom širih utjecaja osobito u odnosu na razvoj naselja uz obalu, na otocima, zatim u odnosu na procese litoralizacije i utjecaje drugih djelatnosti, te obuhvatom utjecaja na okoliš pri čemu se kvalitetan okoliš smatra bitnom prednosti i specifičnosti hrvatskog pomorskog gospodarstva.

U tu svrhu treba sustavno utvrđivati granice pomorskog dobra i dopustivo opterećenje pomorskog prostora (kopna i akvatorija), kriterije za smještaj gospodarskih djelatnosti, uvjete za razvoj naselja i infrastrukture, a prostorno planske mjere i odredbe u planovima uređenja prostora oblikovati primjereno gospodarskoj i ekološkoj funkciji.

Osobito je važno valorizirati i očuvati kvalitetu mora i obalnog prostora na širim područjima-potezima što je posebna zadaća županijskih prostornih planova.

4.5.

Turizam

Turizam neprijeporno predstavlja jednu od glavnih gospodarskih okosnica razvitka Države, pa je njegov ukupni razvitak, uključujući i prostorni, potrebno pratiti i ocjenjivati kroz sve njegove neposredne i posredne učinke na pojedine djelatnosti i gospodarstvo u cjelini.

Strateški resurs hrvatskog turizma treba ostati do sada ocuvani visokovrijedni prostor, koji će dugoročno sve više dobivati na značaju.

■ (4-14)

Ukupne turističke potencijale Hrvatske treba revalorizirati i usmjeriti njihovo korištenje prema kvaliteti i pravilnom korištenju atraktivnosti prostora, osobito prirodne i kulturne baštine.

Unutar takvog određenja posebnu pozornost treba usmjeriti regionalnim osobitostima i prostornim vrijednostima, uključujući i tradicijske elemente načina života i djelatnosti.

Turističke vrijednosti sadrže svi prostori Hrvatske u oblicima i dimenzijama ovisnim o resursima, stupnju razvijenosti. Interes je da se ravnopravno uz klasične oblike turističke ponude razvijaju i specifični oblici, a osobito oni vezani uz znanstvene, edukativne i slične programe sa snažnom ekološkom orijentacijom (vrijedni dijelovi prirode, neki otoci).

Hrvatska će svoj turistički ugled i razvoj usmjeravati i oblikovati na svim područjima:

- Jadran kao najsnažnije turističko područje sa specifičnostima obalnog pojasa, otoka, akvatorija- u cjelini oslonjen na ukupnu kvalitetu okoliša (osobito cisto more),
- kontinentalni turizam oslonjen na prirodne uvjete: šume, jezera, vodotoci, termalni izvori, graditeljska baština, lovna područja.

Motiviranjem lokalne zajednice treba stvoriti uvjete za poboljšanje ukupnoga životnog ambijenta te time osigurati potreban standard i turizmu i stanovništvu. Stoga će se poticati oblici ponude integrirani u ukupnu strukturu prostora-naselja (manje obiteljske jedinice), a samo iznimno formirati izdvojene komplekse.

■ (4-15)

Prostorni razmještaj i kapaciteti ponude temeljit će se na smjernicama Strategije prostornog uređenja i planova prostornog uređenja, uvažavajući gospodarske i ekološke kriterije.

Zbog osobitog utjecaja na prostor potrebno je sustavno kriterijski utvrditi :

- razmještaj i dimenzioniranje marina usuglašeno s ostalim aspektima korištenja prostora, zaštitom vrijednih dijelova obale i potrebama stanovništva,
- novi sadržaji osobito športa i rekreacije računajući i na golf igrališta koja treba pripremati istraživanjem najpovoljnijih lokacija na manje kvalitetnom poljoprivrednom zemljištu,
- prostorne i funkcionalne norme i standarde obiteljskih turističkih jedinica,
- odnos turizma i kulturne i prirodne baštine s gledišta ocuvanja ali i aktiviranja u funkciji turizma.

Važnu stavku ima revitalizacija i uključenje u funkcije turizma kulturne-graditeljske baštine. Atraktivnost prirode i krajobraza, te gospodarska sprega s poljoprivredom (zdrava hrana i specifična regionalna ponuda-proizvod), pomorstvo, tranzit, lovni, znanstveni, urbani i poslovni, izletnički i rekreacijski turizam. Stoga je od osobitog interesa turizma ocuvati i unaprijediti krajobraz i poticati tradicijske djelatnosti.

Osnovni ciljevi razvoja turističkog sektora su obnova, potpunija valorizacija i zaštita turističkih potencijala i izgradnja novog turističkog identiteta.

Neke od bitnih prioritetnih aktivnosti u ostvarivanju ovih ciljeva prije svega su:

- strukturacija te modernizacija cjelokupne turističke ponude,
- selektivnost u poticanju razvoja po kriteriju raspoloživosti i kvalitete turističkog prostora kao nosećeg prirodnog resursa,
- uvođenje europskih standarda i kvalitete turističke ponude,
- ekološki standardi koji će omogućiti efikasnu zaštitu prirodnih resursa.

Novu izgradnju kapaciteta u turizmu treba usmjeriti na izgradnju kvalitetnih dopuna postojeće ponude. Isto tako, prilikom investiranja u postojeće ili nove hotele stimulirati izgradnju samo viših i visokih kategorija.

■ (4-16)

Prioriteti razvoja s gledišta uređenja prostora su:

- dati prednost obnovi u ratu porušenih turističkih objekata i to na razini europskih, odnosno novih hrvatskih standarda klasifikacije i kategorizacije ugostiteljskih objekata,
- dati prednost rekonstrukciji postojećih objekata na razini europske potražnje, (u svim tržišnim i turistički poželjnim oblicima opreme),
- dati prednost poboljšanju unutarnje i vanjske infrastrukture i zaštiti okoliša,
- dati prednost revitalizaciji zapuštenih objekata i citavih naselja, stavljajući ih u turističku funkciju

posebice ponude kvalitetne izvansezonske potrošnje,

- ukoliko se grade novi objekti, dati prednost gradnji na područjima gdje je potrebna sanacija terena svake vrste, a ne na atraktivnim lokacijama. Objekte treba oblikovati u skladu s lokalnim ambijentom,
- kod izgradnje nautičkih centara treba spriječiti veće promjene obalne konfiguracije nasipavanjem i otkopavanjem obale, osim na njenim izrazito degradiranim dijelovima,
- nautičke centre prvenstveno planirati i graditi uz i unutar gradskog područja i naselja gradskog karaktera s već izgrađenom lukom, a osobito u zapuštenim ili napuštenim otocnim naseljima,
- nužno je odmah u okviru analize turističke izgrađenosti republickog prostora, započeti s izradom cjelovite studije i programske osnove nautičkog turizma,
- u svrhu oblikovanja kvalitetnije i bogatije turističke ponude treba izraditi program razvitka i izgradnje golf igrališta kao poseban segment obogaćenja turističke ponude,
- gradnje turističkih smještajnih kapaciteta za potrebe nacionalnih parkova usmjeriti na njihovo rubno područje, izvan granica zaštite.

Turističke zone, utvrđene u važećim prostornim planovima, u kojima su već djelomično ili u cjelini izgrađeni planirani smještajni i drugi kapaciteti, treba prioritetno kvalitativno restrukturirati i dograđivati.

Turističke zone, utvrđene tim planovima, ali danas još neizgrađene, treba privoditi namjeni na temelju novih prostornih planova donesenim prema važećim zakonima i propisima, a koji će biti u skladu sa Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske. Uređenje zona treba provoditi na temelju Urbanističkih planova uređenja i detaljnih planova uređenja.

5. Zaštita posebnih vrijednosti prostora i okoliša

5.1. Zaštita okoliša

Temeljno načelo integralnog pristupa planiranju i uređenju prostora sadrži zaštitu okoliša kao kontinuiranu i u svim segmentima prisutnu komponentu koja će se provoditi kao opći svjetonazor u sklopu obuhvata cjelovitih područja i pojedinačnih zahvata te u okviru pojedinih sektora.

Polazišta za prostorno razvojne koncepcije i odluke temelje se na činjenici da Hrvatska nema niti jedan od svjetski kategoriziranih kapitalnih resursa, ali vrijednost čini ukupan prostor sa svim očuvanim raznolikim vrijednostima i pojavama u kumulativnom djelovanju.

■ (5-1)

Sustavna skrb o okolišu nužna je u svim fazama djelovanja u prostoru uključujući mjerenja i procjena promjena, ugrađeno u posebne (sektorske) i opće

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

4. Gospodarske djelatnosti u prostoru

4.1. Šumarstvo, 4.2. Poljodjelstvo, 4.3. Industrija i rudarstvo, 4.4. Pomorsko gospodarstvo, 4.5. Turizam

dokumente (izvješća o stanju i program mjera). U izradi dokumentacije treba osigurati preglednost polazišta zastupljenih u analiticko-valorizacijskoj fazi utvrđivanja spoznaje o vrijednostima i značajkama prostora, kao i utvrđivanja mogućnosti i ograničenja korištenja prostora, te u fazi oblikovanja koncepta razvoja putem izbora najpovoljnijih opcija, koristeći scenarije i simulacije modela.

Hrvatska treba unaprijediti postojeću kvalitetu okoliša, te u daljnjem razvoju otklanjati uzroke onečišćenja i skrbiti da budući razvoj uskladi s ciljevima postizanja ukupne kvalitete življenja. Od osobite je važnosti da se zaštita okoliša provodi po sektorima-resorima na temelju zakona i propisa, te u skladu sa Strategijom zaštite okoliša, računajući na sustavne mjere sprečavanja štetnog djelovanja i poticanja postupaka koji čuvaju i unapređuju okoliš.

Hrvatska će na svim razinama primjenjivati međudržavne sporazume i konvencije koje je potpisala, osobito o održivom razvitku, biološkoj raznolikosti i ljudskim naseljima, zatim u okviru gospodarenja većim prostornim cjelinama koje

pripadaju europskim sustavima (Jadransko more, Podunavlje) te uspostaviti sustav zaštite ukupnih nacionalnih vrijednosti.

Strategijom su određena ona područja i cjeline koji u Hrvatskim relacijama (time i u europskim) predstavljaju visoku vrijednost i rijetkost kao što su nezagadena tla, prirodne šume, čista pitka voda, ambijentalne cjeline.

■ (5-2)

Znacajke hrvatskoga prostora i dosadašnjeg razvoja naglašavaju sljedeće aspekte:

- na globalnoj razini važno je uspostavljanje integralnog pristupa gospodarenju većim cjelinama pri čemu osobitu važnost imaju područja rijetke naseljenosti i očuvane prirode u cjelini, planinski predjeli, područja šuma, Jadransko more i rijeke s porječjima, a zbog ekološkog značenja za Državu u cjelini,
- zbog velike dužine granice provodit će se međunarodna suradnja i usklađivanje zahvata, osobito na planu uređenja voda, zaštiti šuma i mora, energetici i infrastrukturi,
- zbog dosadašnjeg neuravnoteženog razvoja treba planirati i provoditi mjere za smanjenje pritiska na gradove i neka područja kao što su dijelovi uz obalu Jadrana i zaštićene cjeline, te poticati razvoj manjih gradova i područja s ograničenjem u razvoju kao što su granicna, otočka, brdsko-gorska.

■ (5-3)

Primjena nacela zaštite okoliša u prostornom planiranju temelji se na suvremenim nacelima i standardima zaštite okoliša, a kvaliteta okoliša mora biti osnovni kriterij prostornog planiranja.

U svrhu učinkovitog planiranja nužno je utvrditi polazne okolnosti:

- opterećenost i dosadašnja ugroženost prostora, odnosno stupanj očuvane kvalitete te prihvatljivi (nosivi) kapaciteti prostora,
- stanje, nedostaci i potreba opremljenosti tehničkom infrastrukturom,
- prirodne i stvorene vrijednosti koje treba zaštititi uvođenjem određene kategorije zaštite i planskim mjerama korištenja prostora,
- propisi, sporazumi i konvencije koji vrijede za određeno područje i određeni tip prostora-resursa.

Prostorni planovi moraju sadržavati mjere za provođenje zaštite prostora i okoliša te mjere za sanaciju učinaka kojim se mijenja prethodno stanje. Prostorno-razvojne koncepcije moraju se temeljiti na posebnim propisima i specifičnim analizama opterećenosti prostora i trebaju biti oblikovane kroz optimalan razmještaj funkcija i djelatnosti, izbor tehnologija koje po svom karakteru

mogu biti korištene i smještene u određeni prostor s gledišta emisija, te kroz obveze ispunjenja prethodnih uvjeta osposobljavanja prostora za određeni zahvat prvenstveno s gledišta osiguranja potrebne infrastrukture.

■ (5-4)

Razvojni kontekst obilježavaju okolnosti unutar ukupnih društvenih promjena, postojanje zastarjelih tehnologija, nedovršenost sustava prostornih planova i neravnoteže razvoja, te težnja ka ubrzanom razvoju, zbog čega je nužan pažljiv pristup izboru programa razvoja, neprihvatanje zastarjelih i za prostor štetnih tehnologija kao i sprecavanje neracionalnog trošenja resursa i prostora koji bi donijeli brze učinke a dugoročno nanijeli štetu prostoru i okolišu.

Stoga je potrebno:

- provoditi mjere sanacije ugroženih dijelova prostora i okoliša u okviru djelovanja resursa i svih subjekta korištenja prostora, osobito onih sustava s velikim utjecajem na okoliš kao što su industrija i rudarstvo, energetika, promet, intenzivna poljoprivreda, vodno gospodarstvo,
- ispitati i korigirati dosadašnje prostorno planske i razvojne projekcije, osobito s gledišta pretežito deklarativnih postavki zaštite okoliša i oslonca na neprimjeren i neutemeljen dosadašnji trend rasta svih razvojnih velicina s popratnim učincima zauzimanja prostora te postaviti kriterije korištenja prostora prema smjernicama održivog i ravnomjernijeg razvitka, a koje uvažavaju značajke i osjetljivost (ranjivost) prostorne strukture,
- osnažiti udjel ulaganja u infrastrukturu i kvalitativnu transformaciju postojećih gospodarskih sustava (uklanjanje necistih i zastarjelih tehnologija), a u postupcima određivanja novih lokacija i trasa obuhvatiti sve bitne elemente okoliša i prostora te osigurati interdisciplinarni pristup,
- uspostaviti mehanizme informiranja i donošenja odluka temeljenih na vjerodostojnosti i provjerljivosti podataka te težiti suradnji i konsenzusu svih relevantnih subjekata i lokalne zajednice,
- onečišćenja sprecavati na mjestu moguće ili stvarnog nastanka (u okviru tehnologija i funkcionalnih cjelina), uspostaviti ekonomske i pravne instrumente poticanja i sankcija te označiti konflikte i rješavati ih prvenstveno prevencijom i poticajnim mjerama.

U izradi provedbi odrednica Strategije i sektorskih programa na razini velikih zahvata (nacionalni programi, programi složenih infrastrukturno-gospodarskih sustava i drugi) zaštita okoliša mora se postaviti kao temeljno načelo i cilj koji će se provoditi sustavnim mjerama na državnoj i lokalnoj razini.

■ (5-5)

Ključna područja djelovanja su područja koncentracija gospodarstva, korištenja prirodnih izvora, područja sukobljenih interesa u korištenju prostora naselja, osobito gradova, s prioritetima:

- *Energetika i industrija*: prioritet je modernizacija i uvođenje suvremenih tehnologija koje će smanjiti i eliminirati štetne utjecaje, a u daljnjem razvoju treba vršiti pažljiv izbor lokacija i tehnologija te provođenje svih mjera već u pripremljenoj fazi planiranja koje će osigurati pravilno lociranje i funkcioniranje u granicama dopustivih opterećenja okoliša.
- *Infrastruktura i komunalne djelatnosti*: modernizacija infrastrukturnih mreža - rješavanje prometnih problema gradova i problema pročišćavanja otpadnih voda, te izvedba sustava odvodnje koji garantiraju nepropusnost, sustavno zbrinjavanje otpada (selekcija i prikupljanje korisnog otpada, posebna skrb za opasni otpad, štednja vode i energije).
- *Krajobraz*: provođenje mjera zaštite prirodne i kulturne baštine te ocuvanja kulturne i prirodne fizionomije krajobraza u cjelini.
- *Poljoprivreda*: smanjenje upotrebe štetnih kemijskih sredstava, ocuvanje cjelovitosti i kvalitete poljoprivrednog zemljišta.
- *Vodnogospodarstvo*: provedba mjera zaštite voda i suvremenih načela korištenja voda s tendencijom ocuvanja prirodne strukture.
- *Rudarstvo*: sanacija i rekultivacija eksploatacijskih polja mineralnih sirovina, bušotina nafte i plina.

Na državnoj i lokalnoj razini treba uspostaviti instrumente fiskalne politike i financijskih mjera, pri čemu se ekološka komponenta ugrađuje kao troškovna stavka ali se plaćanjem ne može ostvariti pravo na zagađivanje.

Na lokalnoj razini i u okviru nadležstva pojedinih subjekata gospodarenja prostorom nužno je provođenje hitnih i pragmatičnih mjera koje ne zahtijevaju složene postupke i projekte niti velika sredstva a odnose se na ponašanje i red u prostoru, te organizaciju i funkcioniranje svih subjekata prema svom nadležstvu.

5.2.

Zaštita prirodne baštine

Zakonom o zaštiti prirode, priroda je definirana kao značajan dio okoliša kojemu Republika Hrvatska osigurava osobitu zaštitu na načelima najbolje svjetske prakse.

Dosadašnjom zaštitom, na temelju Zakona o zaštiti prirode, u svih 8 kategorija prostorne zaštite (nacionalni park, park prirode, strogi rezervat, posebni rezervat, park-šuma, zaštićeni krajoblik, spomenik prirode i spomenik parkovne arhitekture) obuhvaćeno je oko 8 % državnog teritorija ili oko 5% površina državnog prostora, a uz planiranu zaštitu taj udio bi trebao biti dvostruko veći.

S ciljem sustavne skrbi o zaštiti prirodnih vrijednosti, a posebno vezano uz najznačajnije prostorne objekte zaštite, smjernice i opredjeljenja su:

■ (5-6)

Uspostavu cjelovite zaštite prirodnih vrijednosti treba provoditi kroz istraživanje i sustavno vrednovanje prostora, određivanje zaštićenih dijelova prirode, donošenje i provođenje odgovarajućih dokumenata prostornog uređenja i unapređenje pravne osnove zaštite.

■ (5-7)

Izrada i donošenje (novih) prostornih planova nacionalnih parkova ("Plitvicka jezera", "Paklenica", "Risnjak", "Mljet", "Kornati", "Brijuni" i "Krka") s ciljem usklađivanja zaštite i korištenja parka prvenstveno za znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu i rekreacijsku namjenu. Na temelju Zakona o zaštiti prirode dopuštene su djelatnosti kojima se ne ugrožava izvornost prirode, gospodarska uporaba prirodnih dobara je zabranjena, a turističko-rekreacijske djelatnosti moraju biti u funkciji posjećivanja i razgledavanja.

Zakonsko proglašenje nacionalnog parka "Sjeverni Velebit" na području između Zavižana i Štirovice, s postojećim strogim rezervatom "Hajdučki i Rožanski kukovi" u njegovu središnjem dijelu, te izrada i donošenje prostornog plana tog zaštićenog područja.

■ (5-8)

Izrada i donošenje prostornih planova Zakonom proglašeni parkova prirode "Kopački rit", "Lonjsko polje", "Telašćica", "Velebit", "Biokovo" i "Medvednica".

Donošenje Zakona o proglašenju parkova prirode “Žumberak i Samoborsko gorje”, “Papuk”, “Ucka”, “Mrežnica”, “Donja Neretva”, “Lastovo”, “Elafiti”, “Hrvatsko zagorje”, “Bjelolasica-Stijene” i “Licka Plješevica”, **te izrada i donošenje prostornih planova ovih parkova prirode.** Prostornim planom svakoga pojedinog parka utvrditi sustav diferenciranih mjera zaštite sukladno ekološkim, estetskim, kulturnim, povijesnim, odgojno-obrazovnim i turističko-rekreacijskim vrijednostima područja, kako bi se ono zaštitilo od izrazitijeg gospodarskog iskorištavanja ili izgrađivanja i tako uklonilo opasnost da razvitak neke od djelatnosti uništi glavno dobro koje taj razvitak omogućuje.

■ (5-9)

Proširenje zaštite na još oko dvije stotine predjela i lokaliteta u odgovarajucim kategorijama – strogi rezervat, posebni rezervat, park-šuma, zaštićeni krajolik, spomenik prirode i spomenik parkovne arhitekture – u nadležnosti županija, a uz suglasnost Državne uprave za zaštitu prirode i okoliša.

Ti su predjeli i lokaliteti najvećim dijelom evidentirani u prostornim planovima bivših općina, odnosno predloženi za zaštitu na razini županija ili Grada Zagreba. Pritom je potrebno:

- vrednovanje i zoniranje pojedinih dijelova akvatorija mora (kao i rijeka i jezera) u cilju utvrđivanja i zaštite posebnih rezervata, te primjerenog korištenja i održivog gospodarenja morem i podmorjem,
- područje oko Prokljanskog jezera, koje je izmjenom granica isključeno iz Nacionalnog parka Krka na temelju vrednovanja uvrstiti u odgovarajucu kategoriju zaštite prirode,
- u strukturi (posebnih) šumskih rezervata trebaju biti zastupljene sve šumske zajednice koje su zastupljene na području Hrvatske,
- zaštitom obuhvatiti i mjestimice zapostavljene spomenike parkovne arhitekture, od kojih su neki, primjerice vrtna baština jadranskih otoka, samo djelomice evidentirani,
- vrednovanje zaštićenih dijelova prirode uz primjenu odgovarajucih kriterija i razvrstavanje u razrede međunarodnog, državnog i lokalnog značenja.

■ (5-10)

U okviru zaštite prirode izvan zaštićenih područja i korištenja prirodnih dobara potrebno je:

- sprecavati zahvate i djelatnosti posljedice kojih su degradacija i smanjenje raznovrsnosti biljnog i životinjskog svijeta,
- u cilju zaštite bioraznovrsnosti sacuvati što gušću mrežu ocuvanih biotopa međusobno povezanih koridorima, te na temelju evidentiranja različitih

tipova staništa (iz Nacionalne strategije i akcijskog plana zaštite biološke raznolikosti) odgovarajuće staviti pod zaštitu; u okviru gospodarenja šumama ocuvati određeni postotak starih šuma, skloništa šumske faune; u poljodjelstvu i vodnom gospodarstvu, kod melioracijskih radova, komasacija, regulacija itd. sacuvati dio postojećih živica, šumaraka, prirodnih potoka i drugih vodenih staništa. a pri gradnji prometnica izbjegavati presijecanje ključnih staništa, te osigurati prijelaze i prolaze za faunu,

- umanjiti, odnosno sanirati štetne posljedice velikih graditeljskih zahvata ili pridobivanja mineralnih sirovina (površinskih kopova), što je najčešće moguće biološkom rekultivacijom,
- pri vodnogospodarskim zahvatima voditi računa o cinjenici da oni donose značajne promjene za širi prostor te predvidjeti mjere ublažavanja negativnih posljedica,
- u perspektivi predvidjeti odgovarajuci oblik zaštite za ljekovite (termalne, mineralne i sl.) izvore u cilju njihova primjerenog korištenja (zdravstvo, turizam, rekreacija).

■ (5-11)

Uskladjivanje Zakona o šumama i Zakona o zaštiti prirode i odgovarajucih podzakonskih akata s ciljem preciznijih određenja i ovlaštenja zaštite i gospodarenja šumama.

Provođenje sustavnog otkupa najosjetljivijih i najugroženijih područja u zaštićenim dijelovima prirode sukladno zakonskim odredbama i mogućnostima.

■ (5-12)

Pracenje stanja zaštićenih dijelova prirode oštećenih tijekom Domovinskog rata (Plitvicka jezera, Lonjsko polje, Kopacki rit, Krka i drugi) i usmjeravanje postupaka sanacije i drugih mjera zaštite u cilju ubrzanja procesa povrata u prvobitno stanje.

■ (5-13)

Pracenje i provedba međunarodnih konvencija o zaštiti prirode, kojih je potpisnica Republika Hrvatska, priprema i izrada odgovarajuce dokumentacije u svrhu predlaganja određenih dobara za upis u međunarodne popise (Lista svjetske baštine UNESCO-a, posebni rezervati i sl.), te međudržavna suradnja u zaštiti pograničnih zaštićenih dijelova prirode.

■ (5-14)

Prioriteti vezani uz najznacajnije zaštićene dijelove prirode su:

- donošenje prostornih planova nacionalnih parkova,
- izrada i donošenje prostornih planova parkova prirode,

- proglašenje Nacionalnog parka "Sjeverni Velebit" i predloženih parkova prirode, te izrada i donošenje prostornih planova ovih područja posebnih obilježja.

U postupku izrade prostornih planova Nacionalnih parkova Mljet i Brijuni potrebno je sagledati i ugraditi i zahtjeve obrane.

5.3. Zaštita graditeljske baštine

Zaštita graditeljske baštine kao dobra od općeg interesa temelji se na organiziranoj brizi države i stručnih institucija koji polaze od utvrđena stanja, zakonskih propisa, međunarodnih konvencija i preporuka. Stručna načela, uz Rezoluciju o obnovi hrvatske kulturne baštine, polazišta su za zaštitu kulturne baštine, a time i osnova za utvrđivanje sljedećih osnovnih ciljeva i opredjeljenja:

■ (5-15)

Uspostavljanje cjelovitog i usklađenog pravnog sustava zaštite integralnih prirodnih i kulturnih vrijednosti prostora, kompatibilnog sa sukladnim propisima u srodnim i drugim djelatnostima koje s raznih gledišta (prostorno uređenje, graditeljstvo, turizam, financiranje, porezi, carine, obrazovanje i dr.) utjecu ili mogu utjecati na ispravan odnos države, društva i pojedinih korisnika prema kulturnoj i prirodnoj baštini.

■ (5-16)

Sveobuhvatna obnova i sanacija graditeljske baštine razorene i oštećene tijekom Domovinskog rata, prema Rezoluciji o obnovi hrvatske kulturne baštine ("NN", 34/92.) uz osiguranje očuvanja nacionalnog identiteta kroz poštivanje zatečenih vrijednosti prostora u procesu obnove i njegova uređenja.

U uređenju i obnovi zaštićenih povijesnih građevina i sklopova građevina primjenjuju se metodološki postupci uobicaeni u konzervatorskoj praksi, s težištem na obnovi povijesnih oblika ako postoji dokumentacija o izvornom /prethodnom stanju, a ako takva dokumentacija ne postoji, moguće su suvremene interpolacije uz poštivanje konzervatorskih uvjeta.

Za ratom razorena područja treba osigurati stručnu primjenu postojećih konzervatorskih studija te potrebne podatke koji omogućavaju nužne i hitne zahvate obnove.

Uređenju i obnovi povijesnih ruralnih, a osobito ratom oštećenih i razorenih naselja, treba pristupati definiranjem tipologije njihova prostornoga tradicijskog identiteta te utvrđivanjem odgovarajućih uvjeta i smjernica obnove.

■ (5-17)

Neprekidno istraživanje i vrednovanje graditeljske baštine u kontekstu stalno prisutnih društvenih, kulturnih i gospodarskih promjena, kao i poticanje temeljne stručne i znanstvene obrade područja značajnih povijesnih cjelina naselja i prostora izrazitih krajobraznih, kulturno-povijesnih i estetskih vrijednosti radi njihova optimalnog uključivanja u razvojne programe.

Izgradnja informaticke osnove i uspostavljanje informacijsko-dokumentacijskog sustava povezanog s informacijskim sustavom prostornog planiranja i srodnim informacijskim sustavima u zemlji i svijetu.

■ (5-18)

Zaštita arheoloških zona i lokaliteta u skladu s načelima arheološke struke i konzervatorske djelatnosti (sanacija, konzervacija i prezentacija vidljivih ostataka građevina važnih za povijesni i kulturni identitet prostora) te odgovarajuća obrada predmeta s onih lokaliteta, koje se, s obzirom na njihov karakter, ne može prezentirati.

■ (5-19)

Revizija postojećih konzervatorskih studija za zaštićene povijesne cjeline treba obuhvatiti stupnjevanu konzervatorsku zaštitu, kojim će se odrediti konzervatorski uvjeti uređenja i očuvanja povijesnog identiteta pojedinih djelova te cjeline i njihova neposrednog okružja.

Smjernice postojeće konzervatorske dokumentacije su konzervatorska podloga za izradu prostornih planova za povijesne urbanističke cjeline, uz nužne dopune tijekom izrade tih planova.

■ (5-20)

Uspostava uravnoteženog odnosa između osnovnih izvornih povijesnih oblika graditeljske baštine i suvremenih graditeljskih pojava, osobito na području povijesnih urbanih i ruralnih cjelina, radi očuvanja njihovih povijesnih vrijednosti koje svjedoče o identitetu područja i naroda kojemu pripadaju.

■ (5-21)

U sklopu modela revitalizacije ruralnih cjelina, primjena integralnih oblika zaštite kao i poticanje osnivanja novih muzeja na otvorenom i predstavljanja narodnog stvaralaštva, radi odgojno-obrazovnih, ekoloških i turističkih učinaka, a napose stvaranja pozitivnog odnosa spram zavičajnih vrijednosti i

poticanja brige za nacionalnu baštinu kod lokalnog stanovništva.

■ (5-22)

Stalna suradnja stručnih organizacija za zaštitu kulturne baštine s nositeljima izrade dokumenata prostornog uređenja, kao i integracija stručnih opredjeljenja zaštite graditeljske baštine u te dokumente te povezanost i komplementarnost istraživanja pojedinih znanstvenoistraživačkih i obrazovnih institucija u projektima koji obraduju problematiku zaštite kulturne baštine.

■ (5-23)

Daljnja intenzivna suradnja sa specijaliziranim međunarodnim vladinim organizacijama i zajednicama (UNESCO, Odjel za kulturnu baštinu Vijeca Europe, Radna zajednica Alpe-Jadran i Radna zajednica Podunavskih zemalja), nevladinim organizacijama i udrugama te suradnja s konzervatorskim službama drugih zemalja.

■ (5-24)

Prioritetne zadace u zaštiti spomenika kulture u uskoj su vezi sa strateškim opredjeljenjima razvoja gospodarstva i mogućnošću osiguranja financijskih sredstava.

Sa stručnog aspekta glavne zadace su:

- Uskladvanje i donošenje odgovarajućih propisa u području zaštite kulturne baštine, te osiguranje uvjeta za njihovu provedbu.
- Poticanje istraživanja, osobito arheoloških zona i lokaliteta, na područjima koja se namjenjuju intenzivnom razvoju infrastrukturnih sustava ili određenih djelatnosti.
- Intenzivirati inventarizaciju te provesti vrednovanje i kategorizaciju dobara graditeljske baštine (uključujući djela suvremene arhitekture i urbanizma) i naciniti popis dobara graditeljske baštine od nacionalnog značenja.
- Razvijati metodologiju planiranja u zaštićenim područjima, temeljeno na jedinstvenim osnovama vrednovanja, kategorizacije i režima zaštite.
- Osigurati kontinuitet dopunjavanja i izrade konzervatorske dokumentacije za naselja (ili dijelove naselja) registrirana kao povijesne urbanističke cjeline.
- Izraditi programe obnove i revitalizacije najznacajnijih ugroženih spomenika kulture.
- Nastaviti s realizacijom programa obnove i revitalizacije prema utvrđenim prioritetima te intenzivirati dokumentiranje ratom oštećenih spomenika graditeljske baštine i izradu prijedloga njihove obnove.

- Nastaviti s pripremom odgovarajućih materijala za predlaganja odabranih spomenika kulture za upis u Listu svjetske kulturne baštine UNESCO-a.

5.4. Krajolik

U okviru suvremenih europskih nastojanja na zaštiti i unaprjeđenju kvalitete životnog okruženja stanovništva, koji će rezultirati Europskom konvencijom o krajoliku, krajolik je definiran kao dio područja izgled kojega je određen djelovanjem i međudjelovanjem prirodnih i ljudskih čimbenika, kakvim ga opaža stanovništvo kroz perspektivu različitih lokalnih, regionalnih i nacionalnih kultura.

U razvijenim europskim zemljama u tijeku je stvaranje instrumentarija usmjerenog na zaštitu, upravljanje i planiranje krajolika, kroz različite metode njihova identificiranja, vrednovanja i procjene ugroženosti.

Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske zacrtana je u tom smislu uspostava Krajobrazne osnove Hrvatske, kao dugoročni projekt, pri čemu je nužna suradnja nadležnih službi za prostorno uređenje, zaštitu prirode i okoliša i zaštitu kulturne baštine.

■ (5-25)

Programske smjernice temelje se prvenstveno na općim nacelima zaštite raznolikosti i posebnosti krajolika u okviru prostornog uređenja. Krajolik se ne može razmatrati na osnovi pojedinačnih sastavnica već samo kao prostorno-ekološka, gospodarska i kulturna cjelina.

Prema Zajedničkim smjericama prostornog uređenja Radne zajednice Alpe Jadran (1997.) ciljevi i opredjeljenja su osigurati vitalni kvalitetni krajolik sa što većom uravnoteženošću i skladnošću s gospodarskoga, socijalnoga, prostornoga, ekološkog i kulturnog gledišta, uz istodobno čuvanje i naglašavanje identiteta pojedinih područja, odnosno osigurati:

- krajolik s visokim stupnjem gospodarske učinkovitosti (produktivnosti, funkcionalnosti i raznolikosti u korištenju prostora),
- krajolik s visokim stupnjem prirodnosti,

- krajolik s visokim stupnjem identiteta (njegovanjem raznolikosti i složenosti, ocuvanjem osnovnih uzoraka i posebnosti pojedinih uzoraka krajolika),
- nove kvalitete krajolika, osobito vezano uz naselja,
- sanaciju postojećih i sprecavanje novih oštećenja,
- inventarizaciju i vrednovanje nacionalno, regionalno i lokalno karakterističnih ili rijetkih uzoraka krajolika i zaštitu najkvalitetnijih krajolika kao dijela prirodne i kulturne baštine.

■ (5-26)

Selektivnim usmjeravanjem razvitka u prostoru, treba osigurati uvjete za kvalitetan život u naseljima i izvan njih uvažavanjem zahtjeva zaštite okoliša, zaštite prirodne i kulturne baštine, te kroz zaštitu postojećih raznolikosti i složenosti mikrostruktura prirodnih i antropogenih sastavnica krajolika, zatim kroz oblikovanje zelenih sustava namijenjenih odmoru i rekreaciji, kao i racionalnom uporabom prirodnih resursa i svih elemenata krajolika sukladno njihovim značajkama.

■ (5-27)

U okviru planiranja treba prvenstveno osigurati zaštitu i primjereno uređenje:

- područja s karakterističnim uzorcima naselja,
- područja uz naselja,
- područja s naglašenim značenjem kulturnih krajolika (tradicionalni oblici poljodjelstva, suhozidi, vocnjaci, vinogradi na terasama itd.),
- područja izuzetnih, svojstvenih vizualnih oblika s velikom raznolikošću prirodnih i kulturnih elemenata,
- područja većeg značenja za zaštitu prirode (morska obala, prirodni vodotoci, šume, itd.)
- područja prirodnih biotopa (posebna staništa, mocrare, itd.),
- područja podvrgnutih spontanom prirodnim procesima (poplavna, erozijska, potresna, klizišta).

Planiranim zahvatima u prostoru treba što manje mijenjati krajolik kako bi se ocuvala lokalne posebnosti (pažljivi i vrijednostima krajolika ograničeni hidroenergetski i agromeliorativni zahvati, izbjegavanje geometrijskih regulacija vodotoka itd.), a pri planiranju smještaja velikih gospodarskih i infrastrukturnih građevina (od značenja za Državu), te pri projektiranju trasa infrastrukturnih mreža, treba voditi računa o njihovu uklapanju u krajolik i, gdje je to moguće, uspostavljati zajedničke koridore.

■ (5-28)

Uređenje degradiranih područja (nastalih pridobivanjem mineralnih sirovina, velikim graditeljskim zahvatima i td.) nužno je provoditi na temelju načela zaštite okoliša i poštivanja značajki krajolika. Pri tom treba težiti ponovnom uspostavljanju ekoloških površina

te provoditi posebne biotehničke zahvate gdje je to potrebno iz zaštitnih ili estetskih razloga.

■ (5-29)

Smjernice za ocuvanje i unapređenje krajobrazne raznolikosti zacrtane su za tri prirodno-geografske regije, pri čemu svaka od tih regija obuhvaća odgovarajuće osnovne krajobrazne jedinice izdvojene Strategijom prostornog uređenja:

- **panonska Hrvatska:** u najvećoj mogućoj mjeri čuvati postojeće šumske "oaze" kao krajobrazne naglaske u izrazito poljodjelskom nizinskom prostoru istočne Slavonije i Baranje; izbjegavati pravocrtne regulacije vodotoka, a duž postojećih regulacija i agromeliorativnih zahvata omogućiti opstanak i mjestimicnu obnovu bujnih vlažnih biotopa i ambijenata; u intenzivno obradenim prostorima vratiti živicu duž meda, u funkciji biološke i krajobrazne raznolikosti; otvarati proplanke u šumovitim planinskim masivima - Medvednici, Ivancici, Kalniku, Zrinskoj, Moslavackoj i Petrovoj gori, te u slavonskom gorju, posebno oko mogućih vidikovaca i krajobrazno privlačnijih lokacija na gorskim potocima; zaustaviti zarastanje otvorenih površina u Žumberku i Samoborskom gorju; spriječiti daljnju neplansku izgradnju ladanjskih i drugih objekata na krajobrazno izloženim lokacijama (osobito na brežuljcima širega zagrebackog područja).
- **gorska Hrvatska:** otvorene površine – polja i proplanke u Gorskom kotaru koji je pretežno pod šumom treba održavati kao krajobrazne i ambijentalne vrijednosti; svestrano ocijeniti potrebu gradnje pojedinih planiranih hidroelektrana u kupskom porijeklu, a oscilacije u akumulacijama ograničiti na krajobrazno (i rekreativno) prihvatljivu dimenziju; spriječiti daljnju izgradnju na krajobrazno izloženim lokacijama (duž Mrežnice, Korane itd.); infrastrukturne koridore (ceste, dalekovode itd.) projektirati i graditi na način da što manje oštećuju krajolik; degradirane šume Kordunske zaravni i u južnoj Lici podići na višu šumsko-uzgojnu, a time i krajobraznu razinu.
- **jadranska Hrvatska:** prostornoplanskim mjerama strogo ograničiti i nadzirati daljnje građevinsko zauzimanje neposredne obale, posebno na krajobrazno osjetljivim lokacijama (rtovi, slikovite uvale i sl.); ocuvati mediteransku fizionomiju starih naselja, kako pažljivim smještajem novih objekata, tako i poštivanjem lokalne tradicijske arhitekture; podsticati prirodnu regeneraciju šuma, a na pojedinim lokacijama obogatiti krajolik podizanjem novih šuma, u skladu s okolnim prirodnim uvjetima i osobitostima; odgovarajućim mjerama u prvom redu

prevencijom, sprecavati šumske požare (između ostalog, izbjegavati borove monokulture, jer su podložnije požarima); uskladiti i prostorno organizirati različite interese u krajobrazno i biološki jedinstvenom poddručju donje Neretve.

■ (5-30)

Ocuvanje seoskih krajolika, razvitak sela i seoskog prostora, treba planirati na način da se osigura uskladen socio-gospodarsko-kulturno-prostorni razvoj. Uz oživljavanje seoskog gospodarstva, biopoljoprivrede, šumarstva, obrtništva, rukotvorskih vještina, turizma, te poticanje ruralnog stanovanja kao mogućnosti izbora, nužna je izgradnja društvene i tehničke infrastrukture.

U cilju ocuvanju identiteta prostora pažnju treba usmjeriti prema slici naselja i kultiviranog krajolika te građevinska područja malih naselja i sela definirati na način da se ocuvaju morfološke i strukturne značajke graditeljske baštine, osobito oblik parcela, smještaj građevina i tradicijski obiteljski vrt.

Pri planiranju i graditeljskoj obnovi Domovinskim ratom zahvaćenih područja osobito voditi računa o osjetljivosti tradicijske baštine, kako se obnova ne bi svela samo na tehničke zahvate, koji će narušiti povijesnost prostora.

■ (5-31)

Ocuvanje prostornog identiteta gradova treba temeljiti na poštivanju jedinstvenosti svakog grada, njegovoj povijesnoj slojevitosti te logici njegova rasta i preobražaja.

Pri planiranju gradova, na nacelima obzirnog razvitka, mora se odrediti koje je prostore nužno potpuno zaštititi (sukladno uvjetima službi zaštite graditeljske i prirodne baštine), gdje su mogući a gdje nužni zahvati u cilju poboljšanja i koje su dopustive promjene gradskih struktura a da to ne šteti trajnim povijesnim vrijednostima.

Posebnu pažnju posvetiti kontaktnom području povijesnog gradskog središta i struktura suvremenih proširenja grada, kao i rubnim područjima, osobito štiteći mjerilo, zatecene vrijednosti i graditeljsku tradiciju.

■ (5-32)

Krajobraznu osnovu Hrvatske treba uspostaviti kao prostornoplansku podlogu integralne zaštite raznolikosti i identiteta krajolika te prirodnih i kulturno-povijesnih vrijednosti prostora sa svrhom da:

- kroz krajobrazne cjeline objedinjava mjerodavne podatke o prirodnim, kulturnim, povijesnim, ekološkim i estetskim obilježjima i vrijednostima prostora,

- identificira osjetljivost i ugroženost krajolika (prirodnim procesima i djelovanjem čovjeka),
- omogućava određivanje područja zajedničkih obilježja i njihovo sintezno vrednovanje te oblikovanje preporuka za integralnu zaštitu kroz stupnjevanje i diferencirane krajobrazne uvjete uređenja i korištenja prostora,
- uspostavi cjelovitiji i razrađeniji sustav zaštite vrijednosti krajolika na razini države, županije i grada/općine pri izradi dokumenata prostornog uređenja, kao i prilikom izrade studija podobnosti smještaja i/ili utjecaja na okoliš, za značajnije objekte ili veće graditeljske zahvate u prostoru.

Krajobraznu osnovu trebaju izraditi nadležne službe za prostorno uređenje, zaštitu prirode i okoliša i zaštitu kulturne baštine na temelju znanstvenih i stručnih podloga - prvenstveno onih usmjerenih na identifikaciju i vrednovanje krajolika po jedinstvenoj metodi i kriterijima prilagođenim posebnostima hrvatskih krajolika.

Do donošenja cjelovite krajobrazne osnove, treba obaviti prethodna istraživanja i vrednovanja krajolika (na osnovi postojećih i dopunjenih podataka, studija i podloga) na razini većih područja i pojedinih cjelina utvrđenih Strategijom prostornog uređenja, te na županijskoj razini, a kao polazište za izradu prostornih planova.

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske utvrđena su područja djelovanja i usmjerenja za daljnje postupke u svrhu provedbe strateških odrednica prostornog razvoja i uređenja prostora utvrđenih Strategijom prostornog uređenja Države.

Program sadrži kartografske prikaze prostora i sustava, određene nacelno kao osnova za daljnju razradu u prostornim planovima i stručnim podlogama. Strategija i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske čine jedinstvenu cjelinu dokumenta prostornog uređenja Države.

6.1. Osnove za organizaciju, korištenje i zaštitu prostora

■ (6-1)

Organizacija prostora određuje osnovne kategorije korištenja: *poljoprivredne, šumske i vodne površine, te građevinska područja i površine prometno infrastrukturnih koridora* unutar kojih se planovima uređenja prostora utvrđuju namjena i uvjeti uređenja i korištenja prostora, ovisno o prostornim i razvojnim značajkama područja.

Prostorno-razvojna struktura određena je razmještajem, veličinama i tipom naselja, mrežom i koncentracijama funkcija, pretežitim gospodarstvom, mrežama infrastrukture, prirodnim i stvorenim razvojnim uvjetima te pripadnošću većim razvojnim ili prirodnim sustavima Hrvatske i Europe.

■ (6-2)

Racionalno korištenje i namjena prostora odnose se prvenstveno na određivanje prostora za izgradnju na način da se ne smanjuju šumske i kvalitetne

poljoprivredne površine, da se omogući uređenje, korištenje i zaštita mora i voda (podzemnih i nadzemnih) te tako da se poveća zaštita osobitih vrijednosti prostora i gospodarenje resursima na održiv-štedljiv način.

U slučaju nužne prenamjene površina osnovnih kategorija korištenja, gdje je to moguće prema važećim propisima, zahvati se moraju ograničiti i podrediti uvjetima osnovne namjene prostora, utvrditi prihvatljiva tehnologija, a negativne učinke smanjiti na dopuštenu mjeru. U prostornim planovima takove promjene moraju biti iskazane mjerljivim i usporedivim veličinama.

U prijedlogu promjene namjena treba iskazati smanjenje-povećaje površina određene kategorije korištenja, utjecaj na promjenu stvorene i prirodne strukture te utvrditi mjere za izbjegavanje negativnih učinaka na prostor i okoliš.

Ograničenja korištenja prostora odnose se na područja na kojima se ne mogu locirati određeni sadržaji ili je za to potrebno ispunjenje posebnih uvjeta, odnosno prilagodba posebnim okolnostima. Takva se ograničenja odnose na poljodjelske površine visoke kvalitete tla, područja uz obalu mora i voda, otoke, povijesne cjeline i cjeline zaštite prirodne baštine te prostor osjetljive geološke, hidrološke, geomorfološke i biološke strukture.

Nužno je isključivanje određenih djelatnosti na pojedinim područjima, kao i izuzimanje nekih površina od bilo kakvog gradnje, osobito u nacionalnim parkovima i drugim zaštićenim dijelovima prirode, na dijelovima prirodne obale, na kvalitetnom poljoprivrednom zemljištu, u vodozaštitnim zonama, u koridorima prometnica i infrastrukture.

■ (6-3)

Određivanje građevinskih područja treba temeljiti na stručnim argumentima i iskazu površine izgrađenog i neizgrađenog dijela građevinskog područja, uvažavajući sljedeće smjernice:

- ispitati mogućnost gradnje (prostorne rezerve) unutar postojećeg građevinskog područja, a posebno nedovršenih dijelova te u odnosu na kapacitete postojeće infrastrukture,
- prilagoditi gustocu stanovanja i gustocu stanovništva prema tipu naselja,
- oblikovati građevinska područja primjereno geomorfološkim značajkama kao naseljsku cjelinu, odvojeno od druge takve cjeline,
- odrediti građevinska područja izvan koridora državne i regionalne infrastrukture, poljoprivrednih zemljišta bonitetne klase propisane Zakonom, nestabilnih terena (klizišta, tektonski rasjedi), zaštitnih i

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organ., korišt. i zašt.. prost., 6.2. Smjernice i kriter. za ured. prost. cjelina, 6.3. Mjere i prioritete za ostv. ciljeva.

sigurnosnih zona voda i mora i izvan površina od posebnog značenja za obranu.

Oblik i velicina građevinskih područja moraju biti rezultat prostorno-planerske analize i rješenja koja obuhvaćaju potrebne prostorne elemente, određuju stvaran prostor za određenu namjenu i uvjete realizacije.

Treba posebno obrazložiti zauzetost prostora po stanovniku ako ona prelazi 300 m²/st. pri čemu se uzima u obzir izgrađena cjelina i kompaktni dijelovi naselja unutar građevinskog područja, bez poljoprivrednih, te šumskih i vodnih površina koje nisu u funkciji naselja.

Proširivanje građevinskih područja treba primijeniti samo ako su iscrpljene mogućnosti izgradnje u važećim granicama tih područja i na temelju argumentirane razvojne potrebe (porast broja stanovnika, središnje funkcije, razvoj gospodarstva), a koju trebaju pratiti i programi izgradnje i uređenja zemljišta.

Prijedlozi proširenja moraju sadržavati podatke o iskorištenosti postojećega građevinskog područja s obrazloženjem o razlozima nekorištenja dijelova i poduzetim mjerama za iskorištenje, osobito u slučaju kada neizgrađena površina prelazi 10% ukupne površine građevinskog područja. Pri tom treba ispitati mogućnost smanjenja građevinskog područja u dijelovima koji se ne privode planiranoj namjeni.

Veća područja obuhvata postojećih GUP-ova od granica građevinskih područja ne mogu biti razlog i kriterij za povećanje tih građevinskih područja.

■ (6-4)

Uređenje prostora naselja treba planirati i provoditi na temelju utvrđenih prostornih mogućnosti i optimalnog iskorištenja prostora uz osiguranje prostora javne namjene i opremanja infrastrukturom.

Prilikom razrade koncepcija prostornog razvoja i određenja planskih mjera u prostornim planovima naselja (osobito gradova) te programima realizacije treba uvažiti :

- mogućnost korištenja prostora u odnosu na izgrađenost: *izgrađeni prostori, nedovršeni dijelovi izgrađenih cjelina, područja za rekonstrukciju, neizgrađeni prostor,*
- potrebe javnih funkcija, društvenih djelatnosti, prometa i infrastrukture te potreban prostor za njihovu realizaciju,
- potrebe pripreme i uređenja zemljišta za izgradnju.

Izgradnju treba usmjeravati u programom predviđena područja, te u tome smislu pripremiti i na vrijeme rješavati vlasničko-pravne odnose.

Posebnu pažnju treba posvetiti uređenju zelenih i rekreacijskih površina naselja, uređenju biciklističkih i pješačkih staza odvojeno od kolnika glavnih državnih i županijskih cesta u naseljima kroz koja prolaze te prometnice.

■ (6-5)

Gradenje građevina izvan građevinskog područja koje po zakonu mogu biti izvan građevinskog područja mora biti uređeno tako da se ne mogu formirati naselja, ulice i grupe građevinskih parcela, da se ne zauzima prostor područja uz obalu mora, jezera i vodotoka tako da se ne koristi prostor uz postojeće prometnice i površine vrijednih, a posebno uređenih, poljoprivrednih zemljišta.

Korištenje prostora izvan građevinskog područja namijenjeno je prioritarno, a djelom isključivo, poljoprivredi, šumarstvu, vodnom gospodarstvu i pomorskom dobru, s težnjom očuvanja što većih i cjelovitih površina i prirodnih režima. S tim ciljem treba provoditi smjernice i odredbe o uređenju i zaštiti krajolika iz poglavlja 5.4. ovog Programa te stručne osnove i upute resora poljoprivrede, vodnog gospodarstva, šumarstva, prometa, zaštite prirodne i graditeljske baštine.

Gradenje izvan građevinskog područja mora biti uklopljeno u krajolik tako da se:

- očuva konfiguracija, kvaliteta i cjelovitost poljodjelskog zemljišta i šuma te ne presijecaju prirodne cjeline,
- očuva prirodni prostor pogodan za rekreaciju, osobito uz vode i more, a gospodarska namjena usmjeri na prostore koji nisu pogodni za rekreaciju,
- osigura što veća površina parcela - funkcionalnog zemljišta obiteljskih gospodarstva, a što manja površina građevinskih cjelina,
- osigura infrastruktura a osobito zadovoljavajuće riješi odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda, zbrinjavanje otpada s prikupljanjem na parceli i odvozom na organiziran i siguran način,
- ocijeni vrijednost prostora-resursa koji se gradnjom i prenamjenom gubi, a učinkovitost zahvata mora biti sagledana cjelovito i dugoročno uključujući višeznačne učinke, a ne samo neposrednu dobit.

Izgradnja izvan utvrđenih građevinskih područja, na poljodjelskom zemljištu najviših bonitetnih klasa u tom području je iznimka koju treba dozvoliti samo u slučajevima kada zbog reorganizacije i racionalizacije

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organ., korišt. i zašt.. prost., 6.2. Smjernice i kriter. za ured. prost. cjelina, 6.3. Mjere i prioritete za ostv. ciljeva.

poljodjelske proizvodnje postoji potreba za izgradnjom novih ekonomskih dvorišta.

Korištenje prostora za eksploataciju mineralnih sirovina (poglavito iskop šljunka i kamenolomi) mora biti određeno planskim mjerama koje obuhvaćaju sanaciju i konačnu funkciju, te sve elemente zaštite prostora i okoliša za vrijeme i poslije iskorištavanja.

■ (6-6)

Prostor za razvoj infrastrukture i uvjete realizacije treba planirati i provoditi po najvišim standardima zaštite okoliša uz ugrađen interes lokalnog stanovništva.

Vodjenje infrastrukture treba planirati tako da se prvenstveno koriste postojeći koridori i formiraju zajednički za više vodova, tako da se izbjegnu šume, osobito vrijedno poljoprivredno zemljište, da ne razaraju cjelovitost prirodnih i stvorenih struktura, uz provedbu nacela i smjernica o zaštiti krajolika iz poglavlja 5.4. ovog Programa.

Za gradevine i sustave koji su Strategijom i ovim Programom označeni kao potencijalni treba izvršiti daljnja istraživanja te usklađivanja interesa i prava subjekata u prostoru prije pokretanja postupka lokacijske dozvole. Više potencijalnih lokacija treba razmatrati usporedno, a konačan izbor lokacija vršiti kriterijskom eliminacijom do užeg izbora realnih lokacija. U prvoj kriterijskoj eliminaciji mora se riješiti sukob sa zaštitom prirodne i kulturne baštine, a daljnja istraživanja vršiti tek nakon toga.

■ (6-7)

Prostor za razvoj gospodarstva i djelatnosti treba osigurati uvažavanjem *prioritetnih djelatnosti područja* koje ovise o značajkama i tipu prostora-krajolika i koje cine glavno fizionomsko obilježje područja (prostorno-gospodarsku strukturu), te temeljiti na kriteriju *predodredenosti prostora za djelatnosti* pri čemu se na određenom prostoru prioriteto lociraju one funkcije koje su vezane za taj prostor i resurs.

S gledišta zaštite strateških postavki korištenja prostora u slučaju više mogućih namjena i interesa treba osigurati prioritet korištenja za funkcije i namjene koje pripadaju:

- obalnom području mora i voda,
- poljoprivrednom i šumskom zemljištu,
- području vodnih sustava,
- infrastrukturnim koridorima,
- zaštitnim zonama vojnih kompleksa i objekata.

Osobito je važno razmotriti i planski odrediti nacine lociranja, vrste i kapacitete djelatnosti u odnosu na njihov smještaj u prostoru i strukturu zone:

- integrirano u opće naseljske strukture (usklađenje s drugim namjenama) ili u posebnim zonama,
- u postojećim sklopovima (bolje iskorištenje, nove tehnologije) ili novim zonama (uvjetovano uređenjem zemljišta i izvedbom infrastrukture),
- monofunkcionalni kompleksi koji se određuju kao zona i složeni kompleksi više manjih jedinica pri čemu je nužno osigurati zajedničke elemente funkcioniranja i uređenja takove zone.

Korištenje prostora za određene djelatnosti određuje se prostornim planovima i to kao funkcionalna mreža i kao namjena zone. Ovisno o vrsti plana korištenje prostora određuje se nacelno uz uvjete detaljnijeg planiranja razmještaja (lokacija, vrsta gradevine i sl.).

■ (6-8)

Usklađenje interesa i rješavanje konflikata u prostoru treba temeljiti na stručnim analizama u sklopu pripreme i izrade dokumenata prostornog uređenja i razvojnih programa, a uvažavajući prioritetne djelatnosti područja. To se posebno odnosi na sukob:

- širenja gradevinskih područja s interesima poljoprivrede i zaštite obalnog područja uz more, jezera i vodotoke,
- izgradnje novih kapaciteta turizma, industrije i energetike s ciljevima očuvanja prirodnih i neizgrađenih cjelina, osobito na obalnom području Jadrana, i obalama vodotoka i jezera,
- razvojnih potreba luka i infrastrukture s potrebama drugih gradskih funkcija u obalnim gradovima,
- lociranja trasa velike infrastrukture i proizvodnih objekata s interesima očuvanja vrijednih prirodnih resursa,
- zaštite prirode s interesima turizma i potrebama stanovništva, osobito u nacionalnim parkovima,
- eksploatacije šljunka i kamena s zaštitom krajolika i poljoprivrednog i šumskog zemljišta te vodnih režima,
- potrebe osiguranja prostora od interesa za obranu s drugim korisnicima prostora.

Usklađenjem interesa zaštite prostora i gospodarstva treba prvenstveno riješiti konkurentnost u prostoru te uskladiti kapacitete i tehnologije s gledišta funkcionalnog i ekološki prihvatljivog opterećenja prostora i okoliša. U slučaju neizbježnih kompromisa potrebno je predvidjeti mjere koje će se poduzeti u svrhu ispravljanja šteta i povrata prostora u ekološki prihvatljivo stanje.

Sukobe u prostoru koje izaziva **bespravna izgradnja** treba utvrditi sa svih aspekata, a posebno s gledišta posljedica takove gradnje na prostornim planom utvrđene ciljeve, zaštitu i namjenu prostora te uvjete uređenja prostora, a preventivnim mjerama pravodobno

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organ., korišt. i zašt. prost., 6.2. Smjernice i kriter. za ured. prost. cjelina, 6.3. Mjere i prioriteta za ostv. ciljeva.

uocavati interese i ostvariti uvjete za zadovoljavanje potreba i gradnje uključujući i pripremu zemljišta i ponudu lokacija.

6.2. Smjernice i kriteriji za uređenje prostornih cjelina

■ (6-9)

Zajednička obilježja prostornih cjelina utvrđena Strategijom prostornog uređenja i na temelju posebnih stručno-znanstvenih istraživanja predstavljaju obuhvat uspostave jedinstvenih kriterija korištenja prostora.

Obveza cjelovitog obuhvata i zajedničkih kriterija utvrđuje se zbog pripadnosti većim cjelinama osobitih krajobraznih vrijednosti i očuvane biosfere, širim razvojnim i ekološkim sustavima (državnim i međunarodnim), zatim zbog značenja za očuvanje nacionalnog identiteta, te zbog zajedničkih prostornih i funkcionalnih značajki. Pri tom se moraju uvažiti elementi koji nadilaze lokalnu razinu i za koje u prostornim planovima treba utvrditi primjerene odredbe gospodarenja i uvjete korištenja prostora.

Jedinstven prostorno-planski obuhvat i potrebni kriteriji ostvarit će se prvenstveno u prostornim planovima županija, i planovima područja posebnih obilježja te u planovima uređenja urbanih područja.

■ (6-10)

Obalno područje hrvatskog Jadrana pripada većoj prostorno-razvojnoj cjelini Države i području Mediterana.

Radi osobite osjetljivosti i potreba osiguranja cjelovitog planskog obuhvata treba uspostaviti sustav integralnog gospodarenja obalnim područjem koje će se temeljiti na *Prostornom planu područja hrvatskog Jadrana* (u kategoriji PPPPO), a u skladu s međunarodnim aktivnostima i konvencijama za Mediteran.

Glavne prostorne cjeline obalnog područja su: *uži obalni pojas akvatorij, zaobalje, otoci*.

Glavne sastavnice su: izgrađena obala, naselja, (povijesni i novi dio), izdvojeni turistički kompleksi, gospodarski sklopovi uz obalu, prirodna obala i zaštićeni dijelovi obale, morfološke cjeline (uvale, rtovi, hridi, ušća vodotoka, potezi strme obale, prirodne plaže) za koje treba osigurati zaštitu prirodne i funkcionalne cjelovitosti i jedinstven planski obuhvat.

Uređenje prostora obalnog područja treba temeljiti na sljedećim osnovnim smjernicama:

- izgradnju i uređenje prostora planirati i provoditi tako da se očuvaju prirodne, kulturne i tradicijske vrijednosti obalnog i zaobalnog krajolika te provode mjere za sanaciju i revitalizaciju ugroženih i vrijednih područja prirodne i graditeljske baštine,
- ako je nužno povećati tj. proširiti građevinska područja gradova i naselja smještenih u obalnom području, uz morsku obalu ili ušća vodotoka, to treba činiti u pravilu na prostorima udaljenijim od obala, iznimno uz obalu i to tako da se izbjegne stvaranje neprekinute dužobalne zone gradnja,
- treba osigurati dostupnost obali i javni interes za korištenje tog prostora, kao i mogućnost prioritarnog korištenja za rekreaciju i pomorske djelatnosti, te osobito uvesti odgovarajuće režime očuvanja i korištenja prirodnih plaža,
- određivanje jedinstvene cjeline uređenja i zaštite obalnog pojasa te granice pomorskog dobra na kopnu mora se temeljiti na funkcionalnim kriterijima i prirodnim uvjetima na način da se osigura cjelovitost planskog obuhvata i režima korištenja prostora morfoloških jedinica,
- otoci, otocici i hridi s pretežitim ili potpunim prirodnim ambijentom moraju zadržati te značajke i namjenjuju se prvenstveno istraživanju i ograničenom, isključivo rekreativnom, posjećivanju uz isključivanje formiranja građevinskih područja.

■ (6-11)

Kontinentalni dijelovi Hrvatske pripadaju velikoj prostorno-razvojnoj cjelini Države koju čini panonski i peripanonski prostor s podsustavima: nizinskih područja velikih rijeka (Dunav, Sava, Drava, Kupa, Mura), Podunavlje, prijelazna područja i priobalja, brdsko gorske cjeline (Lika i Gorski kotar, Središnja Slavonija, Bilogora, Hrvatsko zagorje, Moslavacko prigorje s Kalnikom, Podravsko prigorje, Žumberak, Kordun i Banovina).

Glavne smjernice za planiranje i uređenje područja odnose se na:

- identifikacija i očuvanje krajobraznih značajki s regionalnim obilježjima, s posebnom pažnjom na oblikovanje mješovitih krajobraznih struktura,
- očuvanje cjelovitosti kompleksa poljoprivrednog zemljišta i područja šuma,
- zaustavljanje procesa stvaranja neprekinutih poteza izgradnje uz prometnice,
- osiguranje kvalitete nadzemnih i podzemnih voda mjerama zaštite odonečišćenja,
- usmjeravanje i kontrola iskorištavanja rudnih bogatstava,
- zaštita i očuvanje prirodne strukture i vrijednosti prostora uz vodotoke i jezera.

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organ., korišt. i zašt.. prost., 6.2. Smjernice i kriter. za ured. prost. cjelina, 6.3. Mjere i prioriteta za ostv. ciljeva.

Za područja osobitih vrijednosti kontinentalne Hrvatske treba istražiti i utvrditi mjere zaštite s ciljem očuvanja važne globalne ekološke funkcije velikih šumskih kompleksa i slivova rijeka te očuvanja i korištenja prirodnih sastavnica u prostorima veće koncentracije naselja.

■ (6-12)

Područja osobitih vrijednosti prirode, a posebno nacionalni parkovi i parkovi prirode predstavljaju nacionalna dobra jedinstvenog upravljanja i gospodarenja.

U nacionalnim parkovima prioritet je:

- očuvanje prirode, razvijanje znanstveno-edukativnog i izletničko-posjetiteljskog turizma koji mora biti kontroliran i organiziran,
- postojeće stacionarne, servisne i uslužne i druge kapacitete treba oplemeniti i urediti prvenstveno u granicama postojeće zauzetosti prostora, usklađeno s interesima zaštite prirode,
- sadržaje koji su u konfliktu s zaštitom prirode i okoliša treba ukloniti ili prenamijeniti, a nove locirati u pravilu izvan parkova te tako potaknuti razvoj naselja izvan granica parka.

Od ostalih vrijednih prostora osobito je važno očuvati prirodne značajke kontaktnih područja uz zaštićene cjeline i vrijednosti nezaštićenih dijelova prostora kao što su prirodne obale mora i vodotoka, prirodne šume, meandri, bare, rukavci, kultivirani krajolik, budući da pripadaju ukupnoj prirodnoj i stvorenoj baštini te gospodarskim sustavima poljoprivrede, vodnog gospodarstva i šumarstva s posebnim uvjetima i zahtjevima pažljivog gospodarenja.

Posebno treba sustavno istraživati i provoditi mjere zaštite područja hrvatskoga krša u cjelini radi njegove ukupne osjetljivosti a posebno zbog opasnosti od onečišćenja podzemnih voda.

■ (6-13)

Programi razvoja područja s posebnim problemima i ograničenjima kao što su otocno, brdsko gorsko, te rijetko naseljena, a dijelom i ratom razorena područja, trebaju naglasiti komponente prostornog uređenja s gledišta optimalnih kapaciteta i razmještaja gospodarskih jedinica, specifičnih i fleksibilnih prostornih oblika usluga i djelatnosti, te strateških prioriteta u stvaranju uvjeta za poticanje razvoja koristeći iskustva ekonomija resursima oskudnih područja.

Na područjima s ograničenjima u razvoju treba provesti hitne mjere zaustavljanja iseljavanja stanovništva i degradacije resursa te osiguranje nužne infrastrukture, a u prvim fazama kompleksnih programa za ta područja

treba odrediti prioritete za poboljšanje stanja i istražiti mogućnosti koje pružaju prostorni uvjeti u važećim planovima.

Provedba Nacionalnih programa za područja s otežanim uvjetima razvoja vršiti će se na temelju odredbi važećih prostornih planova uz potrebne izmjene i dopune, kao i razradu na nižim planskim razinama.

■ (6-14)

Obnova ratom zahvaćenih područja treba obuhvatiti kompleksnu revitalizaciju naselja, odnosno područja uključujući gospodarstvo, stanovanje, infrastrukturu, društveni i prostorni razvoj, zaštitu prostornih vrijednosti, obnovu kulturnog identiteta, te sanaciju ugroženih dobara (vode, tla, vegetacija, spomeničke cjeline i druga).

S ciljem prilagodbe prostornih planova potrebama obnove, treba izvršiti ocjenu provedivosti postojećih planova uređenja prostora, te izraditi operativne dokumente-programe po naseljima, koji će sadržavati nužne intervencije u prvoj fazi funkcionalnog osposobljavanja naselja i potrebne promjene predratne gospodarsko-prostorne strukture.

U sklopu Programa mjera za unapređenje stanja u prostoru preporuča se izrada **prostornih programa obnove i razvitka naselja**, kao polazište za izradu (ili izmjenu i dopunu) prostornih planova naselja, osobito gradova, s prioritetima za operativno djelovanje po cjelinama i segmentima obnove.

U planiranju obnove treba odrediti dijelove naselja i građevine koji se neće obnavljati te utvrditi način nadomještanja, osobito za izolirana naselja i skupine, koje nemaju uvjete za razvoj u novim geopolitičkim i gospodarskim okolnostima.

Planiranje i provođenje obnove ratom oštećenih povijesnih urbanih cjelina treba temeljiti na tipologiji i elementima povijesne matrice, odabrati dijelove faksimilne obnove te razmotriti i po potrebi korigirati ranije koncepcije rekonstrukcija takvih cjelina.

Minirana područja, koja obuhvaćaju oko 6000 km², biti će duži niz godina izdvojena iz gospodarskog prostora Hrvatske te će zahtijevati dodatne troškove prilikom izgradnje infrastrukturnih mreža i drugih građevina u njima. Stoga je potrebno odrediti prioritete razminiranja u dijelovima tih područja koji su ključni za povratak stanovništva i pokretanje razvojnih procesa.

Organizacijsko ustrojstvo poslova obnove treba postaviti tako da se osigura učinkovito vodenje projekata i programa, međuresorska suradnja, kako na razini

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organ., korišt. i zašt. prost., 6.2. Smjernice i kriter. za ured. prost. cjelina, 6.3. Mjere i prioriteta za ostv. ciljeva.

kompleksnih mjera tako i na razini obnove pojedinih naselja, područja i građevina uz uključivanje lokalnog stanovništva i stručnjaka.

■ (6-15)

Revitalizacija ruralnih područja temelji se prioritarno na zaustavljanju procesa napuštanja sela. Sustavnim mjerama treba usporiti emigracije i stvarati pravno-gospodarski povoljne uvjete rada, a osobito poticati opstanak i razvoj početno malim, ali sigurnim ulaganjima u životni standard sela, uključujući kulturne i rekreacijske potrebe stanovništva. Isto tako treba promicati temeljne vrijednosti ruralnog nasljedstva, duhovnih i materijalnih dobara i tradicije te obogatiti veze grada i sela.

Ruralnom stanovništvu treba osigurati uvjete za izgradnju kvalitetnih stambenih objekata ali uz dužnu pozornost prema tradicijskom graditeljstvu koja se odražava u poštovanju mjerila, oblika, strukturnih značajki i graditeljskih materijala. U cjelokupnom ruralnom prostoru treba osigurati suvremeni infrastrukturni standard. Telekomunikacije i informatika osnova su za željene promjene u ruralnom prostoru pa njihov razvoj treba posebno podupirati.

Poljodjelsku proizvodnju treba organizirati primjereno značajkama krajolika te uspostaviti gospodarske sustave plasmana, prerade i usluga uz potrebnu edukaciju i ostvarenje prometno infrastrukturnih veza.

Treba iskoristiti utjecaj suvremene informatičke tehnologije, koja će neutralizirati mnoge prednosti grada pred selom. Naglasak mora biti usmjeren prema podizanju vrijednosti lokalnih primarnih proizvoda, korištenju tradicijskih vještina, lokalnoj kontroli samostalnog i dioničkog poduzetništva.

Za cjelinu ruralne problematike, za područja kao što su jadranski otoci i područja uz dio državne granice, nužan je nacionalni program i razvojna politika računajući pri tom na aktivno sudjelovanje Države (resora), lokalne samouprave i stanovništva.

Treba težiti da prihodi i standard življenja na tim područjima bude u skladu s onim u razvijenim područjima, a uvjeti života ruralnog stanovništva približni uvjetima gradskog stanovništva.

Decentralizacija proizvodnje na ruralnom području mora se temeljiti na korištenju poredbenih prednosti pojedine proizvodnje i usluga na selu, kao što su primjerice organsko-biološki proizvedena i prerađena hrana, ručno izrađeni predmeti i turizam na seljačkim gospodarstvima. Oživljavanje seoske ekonomije treba

temeljiti na kreativnoj integraciji suvremenih potrošačkih i proizvodnih trendova, lokalne baštine, resursa, kulture i vještine.

Nužno je donijeti više poticajnih mjera za razvoj turizma na seljačkim gospodarstvima, ali i drugih vrsta turističke ponude u ruralnom prostoru. To treba činiti oprezno jer turistička saturacija može oštetiti krajolik i eko-sustave, ali i tradicijske kulturne i druge vrednote. Politikom planiranja obrade zemljišta i izgradnje naselja treba brinuti i o turističkom nosivom kapacitetu ruralnog prostora.

Brdsko-gorska ruralna područja Like, Gorskog kotara, Banovine, Dalmatinske zagore, Korduna, sjeveroistočne Istre predstavljaju područja s najvećim problemima obnove i aktiviranja poljodjelstva. Dio razvojnih pitanja obuhvaćaju posebni programi kao što su oni za razvoj područja uz državnu granicu, razvoj državne infrastrukture, obnovu gospodarske dinamike, ekološku sanaciju, a u dijelovima i za obnovu od ratnih razaranja.

■ (6-16)

Razvoj i uređenje prostora jadranskih otoka treba provoditi uvažavanjem zajedničkih obilježja svih otoka, obuhvatom problematike grupe otoka (naseljeni, nenaseljeni) i obradom specifičnih uvjeta razvoja za pojedine otoke.

Uređenje i razvoj naseljenih otoka odnosi se posebno na stvaranje uvjeta za:

- zadržavanje stanovništva i kvalitetniji život (sigurnost, promet, usluge, obrazovanje, zdravstvo),
- specifični razvoj turizma na strogo kontrolirani način radi osjetljivosti i ograničenog kapaciteta otoka,
- razvoj pomorskih djelatnosti i osiguranje uvjeta za tradicionalne djelatnosti stanovništva uz strogo ocuvanje (isključivanje od izgradnje) otocnih polja i šuma te uspostavu poticajnih mjera za razvoj specifične otcne poljoprivrede snažnog ekološkog usmjerenja,
- povezivanje otoka infrastrukturom u šire sustave i primjena specifičnih rješenja komunalne infrastrukture s naglaskom na štednju i zaštitu resursa,
- maksimalno ocuvanje prirodnih, kulturnih i tradicijskih vrijednosti.

Svaki otok mora se tretirati kao jedinstvena planska cjelina sa zajedničkim kriterijima korištenja i zaštite prostora (u prostornim planovima županija), bez obzira na podijeljenost otoka na gradove i općine. Na većim otocima koji predstavljaju dostupna središta grupe otoka treba urediti pristaništa i zračne luke odgovarajuće kategorije, a posebnu pažnju treba posvetiti zbrinjavanju otpada i zaštiti od požara.

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organ., korišt. i zašt.. prost., 6.2. Smjernice i kriter. za ured. prost. cjelina, 6.3. Mjere i prioriteta za ostv. ciljeva.

■ (6-17)

Uređenja područja uz državnu granicu ovisi o okolnostima i uređenosti odnosa Republike Hrvatske sa susjednim zemljama. Dio granicnih područja obuhvaćen je Nacionalnim programima kao što su oni za rural, obnovu ratom zahvaćenih područja, razvoj otoka.

Glavna razvojna usmjerenja odnose se na uređenje granicnih prijelaza, razvoj pograničnog gospodarstva i dinamiku razmjene dobara računajući na malogranicni promet, zajednicke gospodarske programe, posjećivanja i zapošljavanja, kulturne i gospodarske manifestacije i drugo.

Budući da su granicna područja u različitom položaju, mjere će se odnositi na posebnosti:

- osnaživanje funkcija naselja i usluga, osobito onih koje pridonose razvoju gospodarstva, te ublažavanje neravnoteže razvijenosti granicnih i ostalih područja države (poticajne mjere, usmjerena ulaganja, gospodarski programi i infrastruktura),
- postupno uspostavljanje cjelovitih granicnih funkcija na južnim i istocnim granicama (od otvaranja prometnih prijelaza do viših stupnjeva suradnje) i daljnje unapređenje postignutog stupnja razmjene na sjevernim i zapadnim granicama,
- uspostavljanje zajedničkih ekoloških kriterija korištenja i zaštite granicnih resursa (vodotoci, prirodne cjeline, ribarstvo),

Razvojne ciljeve treba provoditi politikom povratka stanovništva i potpune integracije infrastrukturnih mreža i kapaciteta u hrvatske sustave.

■ (6-18)

Područja velikih koncentracija stanovništva, veliki gradovi i gradske regije predstavljaju posebnu prostorno-problemsku cjelinu složenih odnosa, koji nadilaze obuhvat jedinica lokalne samouprave, a u određenim slučajevima i županije.

Posebnu pažnju treba pokloniti prostornom razvoju i uređenju metropolitanskih područja većih gradova s njihovim okolnim sustavom naselja:

- Zagreba (Zabok, Zaprešić, Samobor, Jastrebarsko, Velika Gorica, Sesvete, Dugo Selo, Ivanic Grad i Sv. Ivan Zelina),
- Splita (Seget Donji, Trogir, sedam Kaštela, Solin, Stobrec, Podstrana, Omiš, Klis),
- Rijeke (Lovran, Opatija, Matulji, Jelenje, Cavli, Kraljevica, Crikvenica, Omišalj),
- Osijeka (Darda, Bilje, Sv. Ana, Antunovac, Cepin, Višnjevac, Josipovac),

te prostorima većih povezanih koncentracija stanovništva: Varaždin-Cakovec, Sisak-Petrinja, Karlovac-Duga Resa, Vukovar-Vinkovci.

Šira utjecajna područja gradova potrebno je obuhvatiti kao posebnu plansko-razvojnu i programsku cjelinu u sklopu koje će se pratiti i istraživati procesi i odnosi, te donositi odgovarajuće dokumente prostornog uređenja i razvojne politike radi sagledavanja složenosti razvoja.

Razvojni ciljevi odnose se prvenstveno na smanjivanje rasta velikih gradova, uravnoteženi razmještaj funkcija, uspostavu funkcionalnih veza između urbanih središta i rubnih gradova-naselja, te poboljšanje uvjeta življenja i opremljenosti u perifernim zonama.

Sastavnice cjelovitoga planskog određenja, razvojne politike i mjera za ostvarivanje ciljeva odnose se prvenstveno na:

- ulogu velikih gradova izvan teritorija županije i izvan teritorija Države,
- veliku infrastrukturu i prometne tokove,
- kretanje stanovništva (stalne i dnevne migracije),
- prirodnu okolicu gradova kao važan ekološki i rekreacijski prostor i djelnica između građevinskih područja,
- racionalno iskorištenje već zauzetog prostora i poljodjelstvo u širem gradskom prostoru,
- sadržajnu i infrastrukturnu sanaciju prigradskih zona,
- problem zbrinjavanja otpada

Prostorne cjeline gradova i njihove okolice, a posebno socioekonomske gradske regije, treba obrađivati kao više prostorne oblike urbanizacije, te njihov razvoj usuglašavati kao cjelinu temeljeno na posebnim istraživanjima i studijama složenih sustava i procesa.

■ (6-19)

Veći prostorno-razvojni sustavi određeni Strategijom, predstavljaju posebne planske cjeline za koje će se izradivati razvojni programi i cjelovite-kompleksne studije, a po potrebi i prostorni planovi radi njihova višestrukog utjecaja na prostor, socijalnih, ekonomskih i ekoloških učinaka.

Cjeloviti sustavi na razini Države koji se planiraju kao državna mreža su:

- prometni sustav (integralno i za pojedine vrste prometa) kao složena funkcionalna mreža i koridorsko-prostorna struktura koja obuhvaća kombinirani promet, gospodarske funkcije i tranzitne usluge, veze s naseljima, odnos prema drugim funkcijama, zaštitu od štetnih utjecaja, a odnosi se posebno na podunavski, posavski, podravski, jadranski (kopneni i morski) koridor, vezu srednje i

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organ., korišt. i zašt.. prost., 6.2. Smjernice i kriter. za ured. prost. cjelina, 6.3. Mjere i prioriteta za ostv. ciljeva.

zapadne Europe i Mediterana, vezu sjeverne i južne Hrvatske, te ostale koridore važnijih prometnica koji su utvrđeni Strategijom i ovim Programom,

- energetski sustav (uravnotežena proizvodnja, prijenos energije i energenata) uključivši i mjere organizacijskog usavršavanja, racionalne potrošnje na razini većih područja i Države u cjelini te usklađenja s europskim standardima.

Funkcionalni sklopovi i velike gospodarske zone za koje treba vršiti kompleksna istraživanja i utvrditi cjeloviti prostorno razvojni koncept su:

- sustav luka Rijeka koji obuhvaća Rijeku, Bakarski zaljev, Bršicu, Sušak i Omišalj i sustav luke Ploče kao dijelove mreže hrvatskih luka s jakim međunarodnim značenjem,
- sustav luke Vukovar (s pripadajućom radnom zonom) i kanal Dunav-Sava kao dio prometnog pravca Podunavlje - Mediteran,
- termoelektrane kao dio cjelovitog energetskog sustava Države i kao složen prostorno-funkcionalni sklop,
- vodnogospodarski i hidromelioracijski sustavi višenamjenskog korištenja voda s akumulacijama značajnijih rijeka i porijekla Dunava, Drave, Save, Like i Gacke uključivši širi utjecajni prostor,
- funkcionalni sklopovi, velike gospodarske i slobodne zone u kojima treba uskladiti uže prostorne i funkcionalne potrebe s potrebama razvoja gradova.

U sklopu planova višenamjenskih vodnogospodarskih sustava treba osigurati prethodna istraživanja i ispitivanja promjene vodnih režima i razine podzemnih voda kao i stalno praćenje nakon realizacije.

Integralan i kompleksan pristup složenim prostorno gospodarskim sustavima u razvojnim programima treba osigurati sagledavanjem gospodarske opravdanosti i nužne funkcionalne cjelovitosti, socio-ekonomskih i ekoloških učinaka, uklapanja u šire sustave, odnosa prema vrijednostima prostora i drugih prostornih elemenata koji se potvrđuju u prostornim planovima.

Razvoj i uređenje prostora velikih infrastrukturno-gospodarskih sustava treba planirati kao cjelinu s dionicama provedbe, koje se mogu razradivati posebno, uz određene uvjete koje osiguravaju prostornu i funkcionalnu cjelovitost ukupnog obuhvata.

■ (6-20)

Specifne prostorno-funkcionalne elemente pojedinih djelatnosti i građevina te njihov utjecaj na uređenje širih područja treba utvrditi kroz izgradnju i provedbu sustava jedinstvenih i posebnih kriterija prema smjernicama *Strategije i Programa prostornog uređenja Države*, a odnose se osobito na:

- lociranje termoelektrana i zbrinjavanje srednje i nisko radioaktivnog otpada na temelju kriterija utvrđenih Zaključkom Vlade Republike Hrvatske i dodatnih kriterija s gledišta razvoja zapuštenih područja i sanacije devastiranog prostora,
- lociranje i izgradnju luka nautičkog turizma, osobito s gledišta dozvoljivog opterećenja prostora, očuvanja prirodnih obalnih cjelina i kvalitete mora te usklađenja s potrebama stanovništva,
- uređenje obiteljskih gospodarstava u odnosu na proizvodne kapacitete, veličinu posjeda, tehnološke i ekološke standarde,
- izgradnju obiteljskih turističkih jedinica, osobito seoskog turizma,
- lociranje i izgradnju malih hidroelektrana i drugih objekata iskorištenja obnovljivih izvora energije.

Kriterije s klasifikacijom funkcija-građevina treba obraditi integralno, obuhvaćajući sve aspekte uređenja prostora, temeljeno na relevantnim propisima i stručno-znanstvenim osnovama nadležnih resora i institucija, te ih pobliže oblikovati i primjenjivati u prostornim planovima.

■ (6-21)

Prostorno planiranje na regionalnoj i lokalnoj razini polazi od prostornog plana županije kao temeljnog dokumenta prostornog uređenja u kojem treba odrediti veće cjeline zajedničkih obilježja, uvjete za planiranje užih jedinica, te prostorne elemente, smjernice i kriterije za:

- smještaj djelatnosti s gledišta značajki pojedinačne djelatnosti i specifičnosti prostora u odnosu na tehnološke procese, veličinu i kapacitete, položaj u naselju ili izvan naselja, prirodne i razvojne karakteristike prostora, odnosno naselja,
- racionalno korištenje prostora te oblikovanje i dimenzioniranje naselja (građevinskih područja) u odnosu na razvojna obilježja, demografsku situaciju (porast-pad broja stanovnika), funkcije i tip naselja, prirodna razvojna obilježja prostora i druge relevantne aspekte uređenja i izgradnje naselja,
- utvrđivanje prirodne i funkcionalne cjelovitosti gospodarskih, infrastrukturnih i prirodnih sustava te prostora i sustava od interesa za obranu,
- donošenje planova niže razine na temelju stvarnih potreba i specifičnih problema te za one aspekte i sastavnice koje se ne mogu odrediti dovoljno jasno u prostornim planovima županija.

Prostorni plan županije treba odrediti mjere očuvanja vrijednosti nezaštićenog prostora i kontaktnih prostora sa zaštićenim cjelinama, osobito nacionalnih parkova i parkova prirode.

Za cjeline koje se nalaze na području dvije ili više županija plansko razvojne odrednice i mjere treba oblikovati uz međužupanijsku koordinaciju na temelju smjernica utvrđenih Strategijom i ovim Programom.

U slučaju kada se zahvati u prostoru nalaze na području dvije ili više jedinica lokalne samouprave takvi zahvati moraju se planirati kao jedinstvena prostorna i funkcionalna cjelina (otoci, morfološke i razvojne cjeline).

Planske odrednice o površinama naselja, ostalim površinama, zatim o zaštiti i uvjetima korištenja prostora, stanovništvu, djelatnostima, infrastrukturi, moraju biti iskazane na mjerljiv način, a planske odrednice razvoja pojedinih područja trebaju pratiti programi i mjere za razvoj infrastrukture, gospodarstva i društvenih djelatnosti.

Sve planske mjere, a osobito one u svezi dimenzionirnja građevinskih područja i osiguranja prostora za djelatnosti i infrastrukture moraju se temeljiti na dokazanim stvarnim potrebama i provedivim razvojnim programima.

6.3. Mjere i prioritete za ostvarivanje ciljeva prostornog uređenja

■ (6-22)

Sustav prostornog uređenja obuhvaća sve razine, subjekte, organizacijsko ustrojstvo i postupke koji se odnose na pracenje stanja i procesa u prostoru te pripremu, izradu, donošenje i realizaciju dokumenata prostornog uređenja.

Vlada Republike Hrvatske, resorna ministarstva, tijela jedinica lokalne uprave i samouprave, utvrdit će politike i programe za ostvarivanje ciljeva utvrđenih *Strategijom i Programom prostornog uređenja Države* a dvogodišnjim *Izveštajima o stanju i Programima mjera za unapređenje stanja u prostoru* pratit će procese ostvarivanja ciljeva i usmjeravati daljnje postupke uređivanja prostora.

Sva ministarstva, državne uprave i županije dužni su obavijestiti Ministarstvo o relevantnim dokumentima i planiranim zahvatima iz svog djelokruga rada, a koji se odnose na područja i sustave od važnosti za Državu sadržanim u ovom Programu.

Posebno je nužna uspostava međuresorske koordinacije i osiguranje informiranosti u fazi pripreme izrade i realizacije planova, programa i zahvata u prostoru.

Na županijskoj razini Zavodi za prostorno uređenje trebaju pratiti aktivnosti na razini općina i gradova.

Unapređenje sustava prostornog uređenja postići će se prioritarnim mjerama:

- kadrovskom i organizacijskom osposobljenosti državnih te županijskih zavoda i ureda za prostorno uređenje,
- uspostavom informatičkog sustava, koristeći državnu kartografiju, koja čini osnovu za stvaranje informacijskih sustava geoinformacijskom sustavnom tehnologijom,
- osiguranjem ažurnih podloga i podataka sistematiziranih na teritoriju jedinica lokalne uprave i samouprave te cjelina utvrđenih Strategijom prostornog uređenja Države,
- pravodobnom pripremom, izradom i donošenjem temeljnih strateških dokumenata i daljnjom razradom razvojnih prioriteta utvrđenih ovim Programom.

Uz osiguranje učinkovitog rada županijskih zavoda, u gradovima treba osigurati kontinuitet istraživanja i planiranja urbanih prostora radi pracenja i rješavanja specifičnih problema prostornog razvoja, uređenja prostora, izgradnje i obnove gradova i širih područja.

Osim Zagreba to treba osigurati u svim velikim gradovima (Split, Rijeka, Osijek) te u drugim gradovima gdje se za to ukaže potreba, a osobito u gradovima koji se obnavljaju uslijed posljedica ratnih razaranja.

■ (6-23)

Informacijski sustav za upravljanje i gospodarenje prostorom i okolišem Republike Hrvatske treba dalje izgrađivati s ciljem učinkovitog pracenja stanja u prostoru. Na temelju Odluke Vlade Republike Hrvatske Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja poticati će, usklađivati i koordinirati razvoj informacijskog sustava za gospodarenje prostorom i okolišem, kroz izgradnju informacijske infrastrukture i informatizaciju poslovanja i pri tom surađivati s ostalim državnim upravnim organizacijama, koje obavljaju upravne i stručne poslove gospodarenja prostorom i okolišem, te s odgovarajućim znanstvenim i stručnim institucijama i udruženjima.

Aktivnosti obuhvaćaju donošenje metodologije i *Strategije* izgradnje informacijske infrastrukture za gospodarenje prostorom i okolišem i informatizaciju poslovanja državnih upravnih organizacija temeljeno na:

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organ., korišt. i zašt.. prost., 6.2. Smjernice i kriter. za ured. prost. cjelina, 6.3. Mjere i prioriteta za ostv. ciljeva.

- izvedivosti i prioritetima uvođenja informacijske tehnologije te kadrovskoj osposobljenosti,
- uspostavi i održavanju baza podataka te kvalitetnoj distribuciji informacija o pojavama i procesima u prostoru,
- ocjeni utjecaja informacijskih sustava na sustav gospodarenja prostorom i okolišem.

Prvenstveno je potrebno donošenje detaljnog plana aktivnosti, kroz izradu i koordinaciju *Programa razvitka informacijske infrastrukture* za sustav gospodarenja prostorom i okolišem, zatim identifikacija pojedinih projekata razvoja, rješenje pravne problematike, upravnih nadležnosti, normi i standarda, tehnoloških i financijskih potreba, upravljanja ljudskim resursima te uspostava i održavanje međunarodne suradnje u razmjeni informacija, donošenju normi informacijskih sustava prema vrstama, sadržaju i organizaciji baza podataka.

■ (6-24)

Unapređenje zakonskih, stručnih i znanstvenih osnova obuhvata donošenje potrebnih novih i poboljšavanje postojećih zakona i propisa koji se odnose na uređenje i izgradnju naselja (osobito urbanu i ruralnu komasaciju te izvlaščivanje), korištenje prostora izvan građevinskih područja, zatim onih koji se odnose na prostor i okoliš, korištenje i zaštitu prirodnih resursa, očuvanje biološke raznolikosti, pri čemu treba uvažiti i provoditi međunarodne konvencije i ugovore, a u sklopu preuzetih međunarodnih obveza Republike Hrvatske.

Prioritetno treba unaprijediti korištenje postojećih zakonskih instrumenata u okviru resora-sektora, a u planiranju treba razvijati i primjenjivati suvremene metode rada uz uključivanje u međunarodne ekološke i razvojne programe.

Kartografske podloge i podatke treba novelirati uzevši u obzir promjene nastale ratnim djelovanjem i drugim procesima u prostoru. U tu svrhu treba uspostaviti i dograđivati resursnu osnovu na razini Države i pojedinih prostornih cjelina te ažurirati geodetske podloge naseljenih područja.

■ (6-25)

Prioriteti izrade i provedbe dokumenata prostornog uređenja odnose se osobito na:

- usklađivanje dokumenata prostornog uređenja sa Zakonom, podzakonskim aktima te *Strategijom i Programom prostornog uređenja Države*,
- izradu i donošenje prostornih planova županija,
- izradu prostornih planova nacionalnih parkova i parkova prirode,
- donošenje prostornog plana područja posebnih obilježja za područje kanala Dunav-Sava,

- pripremu i organizaciju izrade prostornog plana područja posebnih obilježja za područje hrvatskog Jadrana (akvatorij, obalno područje, otoci).

U prostornim planovima županija odredit će se i druga područja posebnih obilježja za koja će se donositi prostorni planovi, prvenstveno za složene prostorno-gospodarske sustave i prirodne cjeline u kojima treba odrediti specifične i detaljnije elemente uređenja prostora.

Nedvojbeno određenje prostornih i funkcionalnih elemenata smjernica i mjera iz Strategije i ovog Programa treba utvrditi u prostornim planovima uređenja (županije/općine/grada), a ako to nije moguće, utvrditi će se širi prostor-rezervat potencijalne lokacije i uvjeti za daljnje istraživanje i planiranje.

U postupku lokacijske dozvole za građevine od važnosti za Državu može se utvrditi obveza potrebnih istraživanja i analiza.

Ako prostorni plan sadrži više varijanti određenog zahvata u prostoru stručnom podlogom će se odabrati jedna varijanta (trase, lokacije) za daljnji postupak.

■ (6-26)

Provedba Strategije i Programa prostornog uređenja Države treba osobito pratiti razvojne procese i uređenje prostora za sljedeće cjeline:

- grupe županija: jadranske, sjeverozapadne i sjeveroistočne Hrvatske,
- veća područja: jadransko obalno, podunavsko, granicno,
- područja nacionalnih parkova i parkova prirode,
- sustave velike infrastrukture,
- prostore naselja i izgrađenost prostora,

Tijela lokalne samouprave i uprave te javna poduzeća dužna su surađivati na izradi izvješća i programa unapređenja stanja u prostoru za Državu te dostaviti potrebne podatke.

Za područje županija treba osobito pratiti sljedeće elemente uređenja prostora i razvojnih procesa:

- primjerenost planskih odredbi za stvaranje uvjeta za razvoj djelatnosti u prostoru,
- uzroke i učinke povećanja građevinskih područja,
- stanje i procese na područjima koncentracije stanovništva, u zaštićenim cjelinama i rubnim područjima uz zaštićene cjeline,
- pojave i učinke mjera za sanaciju i sprječavanje bespravne gradnje,
- učinke mjera za oživljavanje slabo razvijenih i depopulacijskih područja,

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organ., korišt. i zašt. prost., 6.2. Smjernice i kriter. za ured. prost. cjelina, 6.3. Mjere i prioriteta za ostv. ciljeva.

- kritična područja sustava infrastrukture s gledišta zadovoljenja potreba (pokrivenost mrežama i kapacitetima), sigurnosti i učinaka na okoliš,
- ostvarivanje interesa obrane.

Na razini županija treba iskazati podatke i pokazatelje za dijelove koji pripadaju većim prostornim i problemskim cjelinama određenim u Strategiji kao što su obala, otoci, granicno područje, područja obnove ratom zahvaćenih prostora i druga.

■ (6-27)

Dokumentacija za sagledavanje i rješavanje posebnih problema razvoja područja i sustava obuhvata:

- **Strucne i znanstvene osnove** za racionalno i svrhovito korištenje prostora, zaštitu i gospodarenje prirodnim i stvorenim resursima, upravljanje gradovima.
- **Programi, studije i stručne podloge** za realizaciju složenih gospodarskih-infrastrukturnih sustava od važnosti za Državu, posebno razvoj energetske i prometne sustava, te zbrinjavanje opasnog otpada.

Takvi dokumenti moraju sadržavati konstataciju o primjenjivosti postojeće dokumentacije i usklađenosti s važećim planovima uređenja prostora.

■ (6-28)

Nacelo integralnog pristupa u planiranju prostora treba primjenjivati kroz kompleksno vrednovanje prostora i pri tome ravnopravno razmotriti ciljeve razvitka i izgradnje s ciljevima zaštite prostora i okoliša.

U izradi svih dokumenata prostornog uređenja treba primjenjivati suvremena stručna i znanstvena dostignuća, koristiti postojeće podatke i ugrađivati nove, sukladno novim okolnostima.

Kontinuitet djelovanja na pitanjima prostornog razvoja i uređenja prostora osigurati će se sustavnim radom na dokumentima propisanim *Zakonom o prostornom uređenju* i koordinacijom poslova na svim razinama uz uspostavu mehanizama i instrumenata usklađenja interesa i prava svih subjekata prostornog razvoja.

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske

6. Osnove i smjernice za uređenje prostora

6.1. Osnove za organ., korišt. i zašt.. prost., 6.2. Smjernice i kriter. za ured. prost. cjelina, 6.3. Mjere i prioriteta za ostv. ciljeva.

Napomena:

Ovaj tekst objavljen je u Narodnim novinama, broj 50, od 21. svibnja 1999.

Kartografski prikazi koji su sastavni dio ovog Programa čuvaju se u ministarstvu nadležnom za poslove prostornog uređenja.

Kartografski prikazi

2. Stanovništvo i naselja

01. Podjela po županijama i opcinama/gradovima
*i skupovi županija
Središnje, Istocne i Jadranske Hrvatske*
02. Demografski ugrožena područja
*demografska politika za područja
naglašene imigracije i/ili depopulacije*
03. Razvojna osnovica i preobrazba područja
*razvoj gradskih, prijelaznih i seoskih područja
s prostornoplanskih gledišta*
04. Sustav središnjih naselja (mjesto)
*oko 550 postojećih i potencijalnih
razvojnih središta.*
05. Gradovi i naselja s gradskim obilježjima
*usmjerenje za prostorne planove županija -
nužna izrada dokumenata prostornog uređenja*

3. Infrastrukturni sustavi (prometni, energetski i vodnogospodarski)

06. Cestovni promet
*prioriteti do 2005.god. – autoceste i brze ceste
pravci, koridori i trase (planovi i istraživanja)*
07. Željeznički promet
*generalna mreža brzih pruga i
postojeće pruge I. i II. reda*
08. Pomorski i riječni promet
*luke otvorene za javni promet
i međunarodni plovni putovi*
09. Zračni promet
*zrakoplovne luke:
stanje i u postupku istraživanja mogućih lokacija*
10. Granicni prijelazi
*međunarodni, međudržavni i pogranični prijelazi
te privremene kontrolne točke na državnoj granici*
11. Cjevni promet
*plinovodi, naftovodi i produktovodi -
program razvoja magistralne mreže i objekata*
12. Telekomunikacijski promet
*sustav mreža i objekata
međunarodna, državna i međužupanijska razina*

13. Termoenergetski objekti i hidroelektrane
*izgrađeni objekti, prioritetni program rekonstrukcije/proširenja
postojećih kapaciteta i lokacije za istraživanje*
14. Elektroenergetski sustav
*proizvodni, transformacijski i prijenosni objekti
(400 – 220 – 110 kV)*

15. Vodoopskrba
*regionalni, grupni i veci vodoopskrbni sustavi
i potencijalne rezerve podzemnih voda*
16. Zaštita voda od zagađivanja
*kakovoca vode u vodotocima i
uredaji za pročišćavanja zagađenih voda*

4. Gospodarske djelatnosti u prostoru

17. Osnovno korištenje i namjena prostora
*s obzirom na ocuvanje vrijednih šumskih i poljodjelskih resursa
šumski i poljodjelski prostor*
18. Područja osnovnih oblika turističke ponude
*turistička središta
primorskog i kontinentskog područja*
19. Sustav zbrinjavanja posebnog otpada
*opasni otpad i nisko i srednje radioaktivni otpad -
razmještaj po županijama*

5. Zaštita posebnih vrijednosti prostora i okoliša

20. Znacajna dobra prirodne baštine
*pregled zaštićenih i predloženih za zaštitu
dijelova prirode*
21. Znacajna dobra graditeljske baštine
*prema registru
Uprave za zaštitu kulturne baštine*
22. Krajobraz – zaštita raznolikosti i identiteta
*krajobrazna regionalizacija Hrvatske
s obzirom na prirodna obilježja*

6. Osnove za organizaciju i uređenje prostora

- 23. Područja od posebnog interesa za Državu
*obalna, pogranična i brdsko-planinska područja
i povijesne graditeljske cjeline*
- 24. Područja posebne državne skrbi
*područja okupirana do 1995.g.
i minirana područja (1996.g.)*

7. Organizacija izrade Programa

nacelnik
Miroslav Villi, dipl.ing.arh.
viši savjetnik
Jadranka Vranek, dipl.ing.arh.
viši savjetnik

Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja - Zavod za prostorno planiranje

Odgovorni koordinator:
Matija Salaj, dipl.ing.arh.,
ravnatelj Zavoda

Koordinatori za prostorne sustave:
Ratko Cimerman, dipl.ing.arh.,
nacelnik
Antun Paunovic, dipl.ing.arh.,
nacelnik

Koordinatori sektora:
Aleksandar Bašić, dipl.ing.arh.,
nacelnik
Velimir Dumčić, dipl.ing.prom.,
viši savjetnik
Nataša Furlan-Zimmermann, dipl.ing.arh.,
viši savjetnik
Mirjana Turnšek, dipl.ing.arh.,
v.d. nacelnik

Koordinatori sadržaja i izrada kartografskih prikaza:
Ratko Cimerman, dipl.ing.arh.,
nacelnik
Željko Veseli, dip.ing.arh.,
viši savjetnik

Strucni suradnici:
mr.sc. Tonko Radica, prof.geograf.

Suradnja ministarstava, državnih uprava i javnih poduzeca

Resorske strategije i razvojne studije

Ministarstvo pomorstva, prometa i veza
Prijedlog Strategije
razvitka prometnog sustava
Republike Hrvatske, 1998.

Ministarstvo kulture -
Uprava za zaštitu kulturne baštine:
Zaštita graditeljske baštine, 1996.
za Strategiju prostornog uređenja Republike Hrvatske

Ministarstvo turizma:
Razvojna Strategija hrvatskog turizma, 1993.

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva
Strategija razvitka hrvatske poljoprivrede, 1995.

Ministarstvo gospodarstva:
Hrvatska elektroprivreda d.d.

Ministarstvo zdravstva:
Zdravstvo

Ministarstvo rada i socijalne skrbi:
Socijalna skrb i rad

Ministarstvo obrane:
Glavni stožer
Katastar miniranog prostora Republike Hrvatske

**Državna uprava za zaštitu
prirode i okoliša**
Zaštita prirodne baštine, 1995.
za Strategiju prostornog uređenja Republike Hrvatske

Državna uprava za vode
Studija: Vodnogospodarstvo

Državna geodetska uprava
Hrvatske vode, Zagreb,

Energetski institut "Hrvoje Požar" d.o.o., Zagreb
Program razvoja i organizacije hrvatskog energetskeg
sektora (PROHES)

Agencija za posebni otpad, Zagreb
Studijske podloge prijedloga lokacija hidroelektrana,
termoelektrana, prijenosne elektro-energetske mreže i
odlagališta nisko i srednje radioaktivnog otpada.

Katastar deponija otpada Republike Hrvatske

